

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN KADIN POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞILAY NARİN

ANABİLİM DALI : SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
PROGRAMI : SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER

DANIŞMAN : YRD. DOÇ. DR. GÜVEN BAKİREZER

KOCAELİ – 2008

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN KADIN POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞILAY NARİN

ANABİLİM DALI : SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
PROGRAMI : SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER

DANIŞMAN : YRD. DOÇ. DR. GÜVEN BAKİREZER

KOCAELİ – 2008

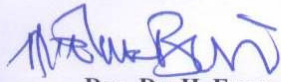
T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN KADIN POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Işıl NARİN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No: 05/11/2008-2008/26

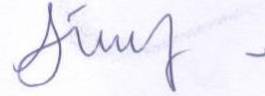
Doç. Dr. H. Emre

BAĞCE

Doç. Dr. Yılmaz

BİNGÖL

Yrd. Doç. Dr. Güven

BAKIREZER

KOCAELİ - 2008

SUNUŞ

Tez danıőmanım Yrd. Doç. Dr Güven BAKIREZER'e teőekkürlerimi sunmak isterim. Diğer taraftan tezin sonuçlandırılmasında desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Emre BAĞCE ve Doç. Dr. Yılmaz BİNGÖL'e anlayıőlarından ve yöntem konusundaki yardımlarından dolayı sonsuz teőekkür borçluyum. Çalışmamın tamamlanmasında ortaya çıkan sıkıntıları benimle paylaşan ve bana yardımdan hiçbir zaman kaçınmayan Arő. Gör. Günay AYDIN ve Elif HANCIOĞLU'na çok teőekkür ederim. Kendisinin yardımları olmasa bu tez çalışmasını asla bitiremiyeceğim Selim TUNCA'ya tüm araőtırmalarından ve her türlü desteğinden dolayı teőekkür ve minnet borçluyum. Son olarak bugüne kadar bana maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili anneme, babama ve ablama sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR.....	vi
TABLO.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NDE KADININ SİYASAL KATILIMI

A. KADININ PARLAMENTODA TEMSİLİ ve AK PARTİ.....	10
AK Parti'de Kadın Milletvekili Olmak.....	13
AK Parti'nin Seçim Listelerinde Kadın Adaylar.....	17
B. KOTA ve AK PARTİ	20
AK Parti'nin Kotaya Bakışı.....	21
C. AK PARTİ, YEREL YÖNETİMLER ve KADIN.....	24
Yerel Yönetimde AK Parti'nin Kadına Bakışı.....	25
AK Parti'nin Kadını Yerel Yönetimlerde Siyasete Katma Çabası; Siyaset Akademisi.....	26
D. AK PARTİ KADIN KOLLARI.....	28
AK Parti Kadın Kollarının Özellikleri.....	29
AK Parti Kadın Kollarının Hedefi, Misyon ve Vizyonu.....	29
AK Parti Kadın Kollarının Yapısı ve Parti İçerisindeki Yeri.....	31
AK Parti Kadın Kollarının Faaliyetleri.....	32

İKİNCİ BÖLÜM
TEMEL GÖSTERGELERDE ADALET VE KALKINMA PARTİSİ' NİN
KADIN POLİTİKASI

A. AK PARTİ'NİN KADIN POLİTİKASINDA KADININ EĞİTİMİ.....	39
B. AK PARTİ'NİN KADIN POLİTİKASINDA KADININ İSTİHDAMI.....	46
C. AK PARTİ'NİN KADIN POLİTİKASINDA KADININ SAĞLIĞI.....	56
D. AK PARTİ'NİN KADIN POLİTİKASINDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET'E BAKIŞI.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİNDE YAPILAN KADINLAR
İLE İLGİLİ HUKUKİ DÜZENLEMELER

A. 5237 SAYILI YENİ TÜRK CEZA KANUNU.....	74
B. ANAYASA'NIN 10. VE 90. MADDELERİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER.....	80
C. AİLE MAHKEMELERİ.....	81
D. 4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN.....	82
E. 4857 SAYILI YENİ İŞ KANUNDA KADINLARA YÖNELİK DÜZENLEMELER.....	83
F. AK PARTİ DÖNEMİNDE DOĞUM İZİNLERİ İLGİLİ YAPILAN DÜZENLEMELER.....	85
G. AK PARTİ DÖNEMİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN DİĞER YASAL DÜZENLEMELER.....	86
SONUÇ	89
KAYNAKÇA	94
ÖZGEÇMİŞ	104

ÖZET

Bu çalışmada merkez seçmen kitlesini özellikle Orta Anadolu'nun muhafazakarlarının oluşturduğu bir parti olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin, kadının statüsünü yükseltme ve kamusal alana katılımını sağlama konusundaki görüşleri ve kadın politikasının genel çerçevesi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Türkiye kadının eğitim, istihdam, sağlık, hukuk ve siyaset alanındaki konumu ve Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bu alanlarda atmış olduğu pratik adımlar, hukuki düzenlemeler üzerinde durulmuş, Parti'nin ideal kadın imgesi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kuruluşundan itibaren Milli Görüş çizgisinin devamı olmadığını, "değişim" in partisi olduğunu vurgulayan Adalet ve Kalkınma Partisi, Avrupa Birliği ile işbirliği veya yakın ilişkilerinin ötesinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin bir parçası olmasını hedeflemektedir. Bir taraftan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Avrupa Birliği yanlısı tavrı, Türkiye'de cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için partinin gerekli adımları atmasını sağlamaktadır. Diğer taraftan Adalet ve Kalkınma Partisi, muhafazakarlığı sebebiyle kadını aile bağlamında ve daha çok geleneksel cinsiyet rolleri üzerinde temellendirmektedir. Ailenin korunması ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde ise kadını merkeze koymaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi, muhafazakarlık, piyasa ekonomisi, küreselleşme içinde kalkınma ve Avrupa Birliği'ne uyum süreci içerisinde bir sentez yakalamaya çalışmakta ve kadın politikası buna göre şekillenmektedir.

Kalkınmanın ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin kilit noktalarından biri olan cinsiyetler arası eşitliği sağlamak, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin tek ya da temel hedefi olmadığı halde temel göstergeler bağlamında kadın erkek eşitliğini sağlamak, kadının statüsünü yükseltmek açısından parti olumlu gelişmeler kaydetmekte ve İslami kalıpları zorlamaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidarı boyunca kadınların Batılılaşmanın ve modernleşmenin taşıyıcılığı rolleri devam ettirilmiş, kadın ve kadın haklarının değişimi, kadının özgürleşmesi amaçlanmış, kadın imgesi sayesinde kamusal alanın ahlaki kontrolü ve İslamlaştırılması sağlanmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

In this study, as being a party whose central constituent body is mainly composed of Central Anatolian conservatists, the Justice and Development Party's (the JDP - Adalet ve Kalkınma Partisi) points of view on the improvement of the status of women and their participation in the public sphere, and the general outline of woman politics are taken into account. For this aim, the position of women in Turkey in the fields of education, employment, health, law and politics, and the practical steps taken by and legal arrangements made by the Justice and Development Party in all these fields are dwelled on, and the image of 'Ideal Woman' of the Party are tried to be shown.

The JDP, highlighting from the beginning being a political party of "change" and not being the follower of the line of the National Outlook (Milli Görüş), the main Islamist political movement in Turkey, aims that Turkey be part of the European Union, beyond close relations and collaboration with it. On the one hand, the pro-EU attitude of the JDP results in necessary steps to eliminate gender inequality in Turkey. On the other hand, because of its conservatism, the Party fixes woman in the family context and traditional gender roles, and thus, puts woman into center in the preservation of family and bringing up healthy generations. Among conservatism, free market politics, development in globalization and the EU adaptation process, the JDP tries to catch a synthesis and this gives shape to the woman politics.

Providing equality between sexes as one of the key points of development and EU adaptation process is not the only or the main target of the JDP, but in respect of the main indicators, the Party makes positive progress in providing equality between man and woman, improving the status of women, and shakes Islamic standards of mode of life. During the the rule of the Party, women's role in modernization and westernization are kept, the development of women's rights and the liberation of women are are targeted, and but, through the image of woman, the moral control and Islamization of the public sphere are tried to be secured.

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme Bölümü
CHP	: Cumhuriyet ve Halk Partisi
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Protokolü
Çev	: Çeviren
Der	: Derleyen
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
FP	: Fazilet Partisi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MKYK	: Merkez Karar Yönetim Kurulu
MNP	: Milli Nizam Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
RP	: Refah Partisi
SP	: Saadet Partisi
SSGSS	: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞNT	: Şartlı Nakit Transferi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TNSA	: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları

OECD : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

UNPD : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1.Parlamentodaki kadın milletvekili oranlarının seçim yılları bakımından durumu;.....	12
Tablo 1.2. Siyasi Partilerde Kadının Temsili.....	13
Tablo 1.3. 2002 ve 2007 Seçimlerinde Parti Listelerinde Kadın Aday Sayıları ve Oranları.....	19
Tablo 1.4. Yerel Yönetimler Bazında Mart 2004 Yerel Seçimlerinde Kadının Durumu.....	24

GİRİŞ

1990'larla güçlenen siyasal İslamcı hareketin 28 Şubat süreci ile beraber dönüşümü gerçekleşmiş ve kendi içindeki ayrışmasını tetikleyerek Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) kuruluş sürecini başlatmıştır. AK Parti 14 Ağustos 2001 tarihinde kurulmuştur. Partinin kuruculardan Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül, İdris Naim Şahin, Binali Yıldırım ve Bülent Arınç partinin önde gelen isimlerindendi. Parti, 3 Kasım 2002 seçimlerinde en yüksek oranda oy alan parti olarak (geçerli oyların % 34,63'ü), Abdullah Gül başkanlığında 58. Cumhuriyet Hükümeti'ni kurmuştur. Aldığı siyaset yasağı nedeniyle kabine ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) yer alamayan Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan'ın bu yasağı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) de desteklediği bir Anayasa değişikliği ile aşılmıştır ve Recep Tayyip Erdoğan, 8 Mart 2003 tarihinde Siirt'te yapılan yenileme seçimlerinde milletvekili seçilerek Meclis'e girmiştir. Abdullah Gül başkanlığındaki 58. Cumhuriyet Hükümeti'nin 11 Mart 2003 tarihindeki istifasının ardından dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'den hükümeti kurma görevini alan Recep Tayyip Erdoğan, 15 Mart 2003 tarihinde 59. Cumhuriyet Hükümeti kurmuştur.

2004 yılında yapılan Yerel Seçimlerde, İl Genel Meclisi seçim sonuçlarına göre yüzde 41.67'lik oyla birinci parti olan AK Parti, belediyeler bazındaki sonuçlara göre ise 1.950 belediye kazanmıştır. 15 Büyükşehir Belediyesi'nden 11'ini de kazanan AK Parti, Ege ve Güneydoğu Anadolu'daki bazı il belediyeleri hariç tüm Türkiye'de başarılı olmuştur.

AK Parti 2007 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresi dolacağından Cumhurbaşkanlığı adayı olarak Abdullah Gül'ü göstermiştir. CHP seçimleri boykot edip, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Bu nedenle Cumhurbaşkanlığı seçimi kilitlenmiş ve erken seçim gündeme gelmiştir. AK Parti 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde oyların yüzde 46,7'sini alarak, Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında hükümeti kurmuştur.

AK Parti kuruluşundan itibaren Milli Görüş çizgisinin devamı olmayıp “değişim”in partisi olduğunu vurgulamıştır. Bu tez çalışmasının amacı da bir değişim partisi olduğunu savunan AK Parti'nin Kadın Politikasını genel hatları ile ortaya koyabilmek ve partinin Türkiye’de kadının statüsünde ve cinsiyet eşitsizliğinde bir değişim gerçekleştirip gerçekleştirilemeyeceğini sorgulamaktır. Tez’de amacım AK Parti'nin kadın ile ilgili belli bir konu hakkındaki görüşünü alıp onu tüketmek olmayıp, aksine kadını, kadının statüsünü özetle kadın politikasına dahil olabilecek her türlü konuya değinip, AK Parti'nin kadın olgusuna bakışının genel çerçevesini kadının Türkiye’deki eğitim, istihdam, sağlık, hukuk ve siyaset alanındaki süreçlerini ve AK Parti’nin bu alanlarda yapmış olduğu faaliyetlerin üzerinde durarak sunmaktır.

Siyasi bir partinin kadın politikasını açıklamak için yola çıkıldığında, özellikle Türkiye’de akla ilk gelecek soru partinin gerçekte bir kadın politikasının olup olmadığıdır. AK Parti, hem söylemi ile hem de örgütlenme modeli ile diğer siyasi partilere göre toplumla daha güçlü bağlar kurabilen bir partidir. AK Parti’nin ideolojisi, örgütlenme yapısı ve söylemine bakıldığında paradoksal olarak, hem İslamcı kimliğini koruyup hem de Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ile en iyi ilişkileri yürüten ama öte yandan İslamcı ve milliyetçi tavrını içe kapanma refleksi ile yürütmeyen bir partidir. Bu tür bir sentezi oluşturmuş ve değişimi savunan bir partinin kadın politikası da zorunlu olarak belirlenmiş ve belli bir çizgiye oturtulmuştur. AK Parti’nin bir kadın politikası olup olmadığına dair soruya verilebilecek cevabın olumsuz olması mümkün değildir.

Çalışmamda amacımı ortaya koyabilmek ve savlarımı destekleyebilmek adına öncelikle konuyla ilgili araştırmacı, akademisyen ve sosyologların tez, araştırma, kitap ve makaleleri taranmıştır. AK Parti’nin kadın politikasını oluşturacak verileri bulmak adına partinin Parti Programı, Tüzük’ü ve Yönetmelikleri incelenmiş, AK Parti’nin internet sitesi ve yayınlarından yararlanılmıştır. AK Parti’nin kadın ve erkek Milletvekillerinin özelliklerini ortaya koyabilmek için TBMM’nin internet sitesinden vekillerin kayıtlarına ulaşılmıştır. Türkiye’de kadının temel göstergelerde durumunu belirtebilmek adına başta Devlet İstatistik Enstitüsü olmak üzere ilgili Bakanlıkların, kurum ve kuruluşların internet sitelerinde geniş bir tarama yapılmış,

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünden kaynak temin edilmiştir. Çalışmamda temel kaynaklardan birini de Türkiye’de yazılı basında çıkan haberler ile köşe yazıları ve en önemlisi Parti mensuplarının demeçleri oluşturmaktadır. Konuyu daha net ortaya koyabilmek için AK Parti üyeleri, Kadın Kolları Başkan ve Başkan yardımcıları ile görüşülmek istense de uygun vakit bulunamadığı ve zaman yetersizliğinden dolayı sadece bazı üyelerle kısa telefon konuşmaları ve yüz yüze görüşmelerden öteye gidilememiştir.

Merkez seçmen kitlesini özellikle Orta Anadolu’nun muhafazakarlarının oluşturduğu bir parti kadının statüsünü yükseltme de ve kamusal alana katılımını sağlama da samimi olabilir mi? Partinin kadına yönelik uygulamaları ve çıkarmış olduğu yasalarda amacı Türkiye’de cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak mıdır yoksa Avrupa Birliği ve Sivil Toplum Kuruluşlarının baskılarını ortadan kaldırmak için yaptığı yüzeysel değişimler midir? Parti “kadın” olgusunu nasıl tanımlamaktadır, ona biçtiği roller nedir ? Kadın politikasının temel taşlarını neler oluşturmaktadır ? Tez’de bölümlendirme yapılırken bu sorular dikkate alınmış ve sonucunda AK Parti’nin Kadın Politikası ortaya konmaya çalışılmıştır.

AK Parti’nin kadın politikasını ortaya koyabilmek için öncelikle cinsiyet eşitsizliğinde hızlı değişimin sağlanabileceği tek alan olan kadınların siyasal katılımı ile başlanmış ve birinci bölümde partinin yaklaşımı ele alınmıştır. Bunu yaparken de siyasal anlamda kadının diğer İslamcı partiler tarafından nasıl algılandığına değinilmiş, aradaki fark ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye’de kadının siyasal anlamda geçmişinden kısaca bahsedilerek, AK Partiyle beraber hangi konumda olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Partinin ve özellikle Başbakan Tayyip Erdoğan’ın kadını aktif şekilde siyasete katma çabasının nedenleri ortaya konmuş, kadını Parlamentodan çok, ailesini ihmal etmeden muhafazakar değerler çerçevesinde Kadın Kollarına ve Yerel Yönetimlere katılmaya teşvik ettiği belirtilmiştir. Bu savları destekleyebilmek için partinin Parlamento’daki ve seçim listelerindeki kadın oranlarından bahsedilmiş, kadın vekillerin niceliğinden çok niteliğine önem verdikleri için kota hakkındaki olumsuz görüşleri olduğu, yerel yönetimlerde kadını itici güç olarak kullanmaya

çalıştığı savları vurgulanmış, Siyaset Akademisinin; kadının siyasette özellikle yerel yönetimlerde gerekli donanıma sahip olması adına kurulduğu belirtilmiştir.

Farklı görüşten kadın ve erkeğin sahip olduğu “Siyaset erkek egemen bir faaliyettir” düşüncesi genel olarak AK Parti içerisinde de yaygındır. Erkekler için meslek olarak addedilen siyaset, kadınlar için çok daha fazla çaba göstermeleri ve daha donanımlı olmaları gereken bir yapıdadır. Parti içerisinde maddi güç gerektirdiği ve kimi durumlarda kadını siyasette engelleyenlerin yine kadınlar olduğu görüşü yaygındır. Çalışmamın ilk bölümünde genel olarak siyasette kadınla ilgili yaygın olan bu görüşlerin AK Parti içerisinde de yaygın olduğu savı ortaya konmuştur.

Siyasal anlamda AK Parti'nin kadını konumlandırmasında son noktayı koyabilmek adına AK Parti'nin Kadın Kollarının neden partinin dinamosunu oluşturduğu, kurumsal bir kimliğe sahip olması anlamında nasıl diğer siyasi partilerin Kadın Kollarından farklı olduğu belirtilmeye çalışılmıştır. Bunu yaparken de Kadın Kollarının yapısı ve faaliyetlerinden, parti içindeki yerinden bahsedilmiştir. Başta Kadın Kolları olmak üzere AK Parti siyasal anlamda kadının değişim ve dönüşüm ilkesini benimsemiştir.

Çalışmanın devamında kadının bir ülkedeki sosyal ve ekonomik durumunu ortaya koyan eğitim, istihdam, sağlık ve şiddet parametreleri ile devam edilmiştir. İslamcı çevrelerde olduğu gibi AK Parti kadının mutlak suretle eğitilmiş olmasını ister. Ancak bunu diğer İslamcı kesimden farklı diğer bir nedenle daha istemektedir. İkinci bölümün başlangıcı olan “Eğitim” başlığı altında AK Parti'nin kadının eğitilmiş olmasını, gelecek nesilleri daha iyi yetiştirmesinin yanında kişisel gelişimine katkı sağlaması ve istihdama katılması için istediği savı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun için kızların eğitimi üzerine düzenlemiş olduğu kampanyalar incelenmiş, eğitim alanında yaptığı uygulamalara bakılmıştır.

İslamcı çevrelerde kadının çalışmasına yönelik olarak farklı görüşler dile getirilmektedir. “İstihdam” başlığı altında AK Parti'nin kadının neden çalışmasını istediği ele alınmış, ekonomi politikası gereği uygulamaya koyduğu kararların kadını

nasıl etkilediği incelenmiştir. Ekonomi politikasının temeli serbest pazara dayanan AK Parti'nin amacı kadını eve kapatmak, istihdama katılmasını engellemek değildir. Aksine kadını, ev içinde ürettiklerini dahi satarak istihdama katılmaya teşvik eder. Ancak emeğe ve cinsiyet eşitsizliği konusuna yaklaşımı ile ekonomik programı kadınların haklarını koruması açısından el verişli olmadığı gibi Muhafazakar değerlerde ikinci planda değerdir.

Türkiye sağlıkta eşitsizliklerin yoğun olarak yaşandığı bir ülkedir, AK Parti döneminde gelişmeler sağlansa bile eşitsizlikler, özellikle özelleştirme ve liberal politikalar en çok kadınları vurduğu için devam etmektedir. Çalışmamın “Sağlık” başlığı altında, AK Parti'nin kadın politikası açısından, muhafazakar değerler çerçevesinde, gelecek nesillerin sağlıklı olması ve bir birey olarak kadının sağlığına büyük önem verdiği, ancak kadının beden denetimi konusunda uygulamada, İslami kalıpları kıramadığı savı ortaya konmaya çalışılmıştır.

AK Parti'nin kadın politikasına göre, din belli ölçüde izin vermesine rağmen, kadına şiddet uygulanmasına asla izin verilmez, şiddeti kesinlikle onaylamamakta ve dini ve medyayı şiddeti ortadan kaldırmak için kullanmaktadır. Çalışmamın ikinci bölümünün son başlığında söz konusu sav, AK Parti'nin şiddet alanında yapmış olduğu uygulamalarla ve eşlerine şiddet uygulayan milletvekillerinin durumu ile ilgili örneklerle ispatlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamın son bölümünde AK Parti'nin cinsiyet eşitsizliği ve kadın politikasına yönelik olarak çıkarmış olduğu yasalara ve yaptığı yasal düzenlemeler incelenmiş ve Kadın Politikasının hukuki çerçevesi de ortaya konmaya çalışılmıştır. Kadının, siyasi, ekonomik ve sosyal alanda erkeklerle eşit olabilmesi için öncelikle hukuki çerçevenin belirlenmesi ve sahip olduğu hakların yasalarla korunması gerekmektedir. AK Parti, başta Yeni Türk Ceza Kanunu olmak üzere, başarılı reformlara imza atmış, pozitif ayrımcılığa müsaade etmese de Anayasa da yapmış olduğu değişikliklerle eşitsizliği ortadan kaldırmaya çalışmış, İstihdam, Sağlık ve Şiddet gibi alanlarda kadına yönelik düzenlemeler yapmıştır. Kadının kazanmış olduğu hukuki haklarda, kadın STK'ların göstermiş olduğu çaba ve tutumlarının başarısı göz ardı edilemez.

I. BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NDE KADININ SİYASAL KATILIMI

İslam'da kadının yerini değerlendirmede üç temel görüş gösterebiliriz: Bunlardan ilki Müslüman kadınların koşullarının iyileşmesi için dinlerini terk etmelerini şart koşan 'İslam Kadın Düşmanıdır' görüşüdür ki Müslüman toplumlardaki laiklik yanlısı aydınlar bu görüşten etkilenir ancak İslam karşıtlığı yapmazlar. Laiklik yanlılarının toplandığı ikinci görüş ise Müslüman kadınların koşullarının, İslam içinde kalarak da iyileşebileceğidir. Müslüman kadının eşitlik ve özgürlük sorunu yoktur diyen görüş ise üçüncü görüştür.¹ Türkiye'de ikinci ve üçüncü görüşlerin yer bulduğunu açıkça ifade edebiliriz. Yüzyılın başından beri Batı medeniyetini benimsemiş yolunda ilerleyen bir ülke olarak Türkiye, kadının yerinin özel alandan kamusal alana geçişi ve statüsünün gelişmesi bakımından diğer Müslüman ülkelerden çok fazla yol katetmiştir.

Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından yeni devlet yapısı ve kurumlarının devlete hakim olan elitler eliyle biçimlendirilmesinde olduğu gibi kamusal alan ve kadının bu alandaki konumu, Batı'dakinin aksine burjuva tarafından değil de yine devlet eliyle yaratılmıştır. Devlet eliyle yaratılan bu kamusal alanın laikleşmesi iktidar odakları tarafından yürütülen toplumsal projenin temelini oluşturmuş, bu nedenle kontrolü de laik seçkinlere bırakılmıştır.² Kadınlara burada bir yandan Batılılaşmanın ve modernleşmenin taşıyıcılığı rolü verilirken, diğer taraftan da bu rolün sınırları erkekler tarafından çizilmiştir.

Laik seçkinlerce kontrolün gerçekleştiği kamusal alanın en büyük özelliği ise değişen kadın ve bu modern kadın imajının kamusal alana yansımalarıdır. Kamusal alan modern görünümlü kadın imgesiyle ve Batılılaşmış kadın erkek ilişkileri ile kurulmakta yada anlamlandırılmaktadır. Bunun nedeni ise Cumhuriyetle birlikte

1 Ruşen Çakır, "Dindar Kadının Serüveni", *Birikim Dergisi*, Sayı 137, 2000, s. 28.

2 Defne Suman, "Feminizm, İslam ve Kamusal Alan", *İslam'ın Yeni Kamusal Yüzleri*, Der : Nilüfer Göle, İstanbul : Metis Yayınları, 2000, s. 7.

kadınlarla ilgili geleneksel değerlerin Cumhuriyetçi seçkinlerce köklü bir değişime uğramasıdır.³

Osmanlı Reform döneminde başlatılan ve Cumhuriyet döneminde net olarak sonlandırılan laikleşme çalışmaları ile din, siyasetten ayrılmakla kalmamış, aynı zamanda iktidarın temeli de ortadan kaldırılmıştır. Cumhuriyet döneminde laikleşme çalışmaları ile yer altına inen İslamcılık, cemaatler aracılığıyla varlığını sürdürmüş ve daha sonra Demokrat Parti'nin dine karşı tavizkar tutumu ve 1955 ve 1957 seçimlerinde Nurcuların desteğini açıkça kabul etmeleri sayesinde siyasal sürece dahil olmuştur.⁴ Osmanlı'nın Batı karşısındaki gerileyişini durdurmak ve elde kalan Müslüman tebaanın desteğini alarak yeniden ileri bir konuma gelebilme çabaları sayesinde siyasallaşan İslam, Cumhuriyetle beraber siyasal arenadan silinmekle birlikte, yine Cumhuriyet'in merkezden yönlendirilen ve dini kişisel bir konu haline getirmeyi hedefleyen kültürel değişim politikaları ile siyasal işlev üstlenmiştir.⁵

Cumhuriyet döneminde, İslam; insanların yol gösterici olarak yönelebileceği en kolay ideolojik çerçeve olduğundan, İslami öğreti devlet ve toplum arasında ayrım gözetmediğinden ve en önemlisi 1960'larda yaşanan Türkiye'nin hızlı kapitalist gelişimi İslam'ın Siyasallaşmasının yolunu açmıştır.⁶ Bu nedenlerle yeniden siyasal alana dahil olan, kendilerinin Demokrat Parti (DP) ve Adalet Partisi'nde (AP) yeterince temsil edilemediklerine inan İslamcılar, Milli Nizam Partisi ile 1970'te kendi partilerine kavuşmuşlardır. Türkiye Cumhuriyet tarihinin en önemli bağımsız İslami Hareketi olan Milli Görüş sırasıyla, Milli Nizam Partisi (MNP), Milli Selamet Partisi(MSP), Refah Partisi(RP), Fazilet Partisi(FP) ve Saadet Partisi'ni(SP) kurmuştur. MNP ve MSP ile temsil edilmeye başlayan İslamcılık 1980'den sonra gerek İran İslam Devrimi ve Ortadoğu'daki İslami canlanışın genel yükselişi gerekse 1980 sonrası askeri rejimin İslamcılara karşı tavizkar ve hoşgörülü olduğu düşünülen pragmatik politikalarına bağlı olarak daha da güçlenmiş ve önemli bir aktör

3 Feride Acar, "İslamcı İdeolojide Kadın", *Çağdaş Türkiye'de İslam Din, Siyaset, Edebiyat ve Laik Devlet*, Der : Richard Tapper, İstanbul : Sarmal Yayınevi, 1991, s. 207.

4 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul : İletişim Yayınları, 2000, s. 340.

5 İler Turan, "Siyasal İdeoloji Olarak İslam ve Milliyetçilik" *Çağdaş Türkiye'de İslam Din, Siyaset, Edebiyat ve Laik Devlet*, Der : Richard Tapper, İstanbul : Sarmal Yayınevi, 1991, s. 54.

6 Turan, a.g.m., ss. 54-55.

konumuna gelmiştir.⁷ Müslüman toplumların modernleşebileceği düşüncesini savunan İslamcılarla 1990'larla birlikte yeni tür bir İslamcılık ortaya çıkmıştır. 28 Şubat 1997'den sonra daha çok insan hakları söylemine sarılan bu yeni tür İslamcılıkla birlikte türban sorunu bağlamında, İslamcı kadın kamusal alana dahil olmuştur.⁸ Geleneksel İslam'ı yaşayan kadın daha çok ev ile temsil edilen ve erkek karşısında ikincil konumu kabullenmiş, eğitimsiz ya da temel eğitim görmüş kadınlardan oluşurken, İslamcı kadın kentli, eğitilmiş, çalışan ve siyasallaşmış kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹

Laiklerle İslamcılar arasındaki savaşta daima önemli bir çarpışma alanı olan “Kadın” daima kamusal alanın en önemli simgesi ve bileşeni olmuştur.¹⁰ Erkek egemen, ataerkil ve otoriter olan bu iki dünya kadınlar üzerinden iktidar mücadelesi vermektedir. Laik kesim kadınların özgürleşmesini, İslamcı kesimin yenilgisinin en önemli sembolü olarak gösterilmesine özen gösterirken,¹¹ İslamcılar kamusal alanın “ahlaki kontrolünü ve İslamileştirmesini” hedefleyen politikalarını kadın imgesi üzerinden oluşturmuştur.¹² 1960'lardan itibaren ortaya çıkan İslamcı kadın imgesi¹³, “türban” sorunu ile İslamcı hareket içerisinde ön plana çıkmış böylece daha önceden arka planda olan bu kadınlar doğrudan bir hareketin başlatıcısı olmuşlardır.¹⁴ Türban, laik kesim için kadının ezilmesinin, sömürülmesinin, erkek karşısında ikincil bir konuma itilmesinin sebebi olarak gösterilirken; İslamcılar açısından kadının özgürleşmesinin bir aracıdır.¹⁵

1980 sonrası Milli Görüş partilerine göre, MN ve MS partilerinde kadınların etkinliği çok kısıtlıdır.¹⁶ Önceki yıllardan farklı olarak kadınları da saflarına aktif ve görünür biçimde katan 1980'lerdeki İslami harekette hemen hemen her cemaat

7 Acar, a.g.m., s. 206.

8 Evren Haspolat, “Siyasal İslam ve İslamcı Kadının Kamusal Alana Katılımı”, *Eğitim, Bilim ve Toplum Dergisi*, Cilt: 5, Sayı 17, 2006-2007, s.12.

9 Acar, a.g.m., ss. 212-215.

10 Acar, a.g.m., s. 207.

11 Ahmet İnsel, “Kadın Üzerine İktidar Mücadelesi”, *Birikim Dergisi*, Sayı 137, 2000, s. 23.

12 Nilüfer Göle, “Modemist Kamusal Alan ve İslamcı Ahlak”, *İslam'ın Yeni Kamusal Yüzleri : İslam ve Kamusal Alan Üzerine Bir Atölye Çalışması*, İstanbul : Metis Yayınları, 2000, s. 28.

13 Suman, a.g.m., s. 83.

14 Yalçın Akdoğan, *Siyasal İslam Refah Partisi'nin Anatomisi*, İstanbul : Şehir Yayınları, 2000, s. 191.

15 Fatmagül Berktaş, “Kimlik Politikasının Sınırları ve İslamcı Kadın Kimliği”, *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul : Metis Yayınları, 2003, s. 126.

16 Ruşen Çakır, “Milli Görüş Hareketi”, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 6 : İslamcılık*, Ed : Murat Gültekinil, Tanıl Bora, Yasin Aktay, İstanbul : İletişim Yayınları, 2004, s. 568.

kapılarını her yaştan kadına geniş bir şekilde açmıştır.¹⁷ En çarpıcı dönüşüm ise RP’de yaşanmış, faal bir Kadın Kolu geliştirmiştir. O dönemde İstanbul İl Başkanı olan Recep Tayyip Erdoğan’ın inisiyatifiyle¹⁸ 1980 sonlarında kurulan “Hanımlar Komisyonu” kısa sürede gösterdiği üstün performansla dikkat çekmiş, genel başkanları Necmettin Erbakan’ın onay ve teşviki ile ülke çapında yayılan bu komisyonlar, partinin 1994 ve 1995 yıllarındaki seçim başarılarında kilit rol oynamışlardır. RP’nin en dinamik birimi olan kadınları tüm mitinglerde ve faaliyetlerde görmek mümkün olduğu gibi, kadınlar Partiyeye altı yılda yaklaşık olarak bir milyon üye kaydettirmişlerdir.¹⁹

RP’nin seçim başarısının arkasındaki güç olan bu kadınlar için RP’de yeni fırsat pencereleri açmıştır. Gönüllü olarak siyasi çalışmalara destek veren kadınlar eğitilme, ev dışında çalışma, toplumsal konularda sesini duyurma ve en önemlisi statü elde etme fırsatını yakalamışlardır.²⁰ Ancak RP, siyasi söyleminde kadının yerinin ev ve aile olduğunu vurgulamaya devam etmiştir.²¹ İslami hareket kadınların önünü hiçbir şekilde açmamıştır. RP kapatılana kadar tek bir kadın milletvekili aday gösterilmemiş, belediye başkanı olmamış, belediye meclislerine seçilmeyip, il yönetimlerine getirilmemiştir. Kadın konusundaki söylemi yüksek derece de muhafazakar olmaya devam etmiştir. En kötüsü de bazı nedenlerle kadınlara bazı makamlar verilmesi gerektiğinde çekirdekten yetişme kadınlar değil de yeni transferlerin veya İslamcılıkla ilişkileri tartışmalı kadınların önü açılmıştır.

RP’li Hanım Komisyonlarının başarılı seçim sonuçlarında kendini gösteren etkili, yoğun mobilizasyon ile eğitim, kültür ve toplumsallık düzeyi yüksek çok sayıda kadının okulunu veya işini türban nedeni ile kaybetmiş olup kendilerini sivil toplum faaliyetlerine vermesi, İslamcı kadını derinden etkilemiştir. Başlangıçta bir grup genç militanın gayretleriyle kurulan “Refah Partisi Hanımlar Komisyonu” parti tarafından şüphyle karşılanmasına rağmen bu çalışmaların meyveleri toplanmaya başlayınca partili erkekler eşlerinin, annelerinin bu komisyonlara girmelerine onay vermişlerdir. Kilit konuma gelen Komisyon’a Milli Görüş hareketinin önderleri

17 Çakır, a.g.m., s. 29.

18 Yeşim Arat, *Political Islam in Turkey and Women’s Organisations*, İstanbul : Tesev Yayınları, 1999, s. 14.

19 Arat, a.g.e., s. 8.

20 Arat, a.g.e., s. 38.

21 Jenny Barbara White, *Islamist Mobilisation in Turkey : a Study in Vernacular Politics*, University Of Washington Press, 2002, s. 212.

müdahale etmekte gecikmemiş ve köşe başları tutulmuştur. FP ile birlikte komisyonlardaki aile hegemonyası daha bariz bir hal almıştır.²² FP kadın konusunda yüksek derecede muhafazakar bir tutum takınmış, siyasi söyleminde kadını aile içinde tanımlamaya devam etmiştir. FP Kadın Kolları Genel Başkanı Ayşenur Tekdal'ın dışında FP'nin genel idare kurulunda başka kadın partili bulunmamıştır.

Parti programlarında direk olarak kadına yer vermeyen SP'ye baktığımızda ise kadın gelecek nesillerin yetiştirilmesinden sorumludur. Nesillerin teminatı olarak görülen, bireyden çok “Anne” kimliği ön plana çıkarılan kadın, iyi yetişmiş bir anne olmalıdır. Her bakımdan vasıflı kadın, güçlü bir ailenin ve toplumun orta direği gibidir.” Kadının çalışarak aile bütçesine katkıda bulunması ve kendisini geliştirmesinin bedeli, çocuklarını ve ailesini ihmal olmamalıdır.²³

Kadınları İslam adına toplumsal görünürlüğe kavuşturan İslami hareket; modern toplumun özgürlük anlayışının ve hukuksal kuramlarının sağladığı olanaklardan yararlanarak, bir anlamda geleneksel İslam'ın eleştirisini yaparken,²⁴ modernizmin İslam'a karşı tavrıyla mücadele etmede Müslüman kadının toplumsallaşmasına ve etkin roller üstlenmesine her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Burada da karşımıza AK Parti çıkmakta. Başından itibaren AK Parti kendini geleneksel İslamcılardan özellikle iki konuda ayırmıştır. Bunlardan biri AB entegrasyonu ikincisi ise toplumda kadının yeri olmuştur. Türkiye'de cinsiyet eşitsizliğinde hızlı değişimin sağlanabileceği tek alan kadınların siyasete katılımıdır. Bu anlamda AK Parti'nin “Kadın Politikasını” ortaya koyabilmek ve cinsiyet eşitsizliği konusunda izlediği yolu gösterebilmek için öncelikle AK Parti'nin kadını siyasal yaşamda nasıl konumlandığına, siyasette nasıl algıladığına bakmak gereklidir.

A. KADININ PARLAMENTODA TEMSİLİ ve AK PARTİ

Günümüzde tüm dünyada kadının siyasal katılımı hala erkeklerle eşit düzeye gelememiştir. Özellikle seçilme hakkından yararlanma ve siyasal karar

²² Çakır, a.g.m., s. 33.

²³ Saadet Partisi İnternet Sitesi, <http://www.sp.org.tr/>

²⁴ Nilgün Tütal Küçük, “İdeolojik Bir Örtü : Geleneksel ve Modern Kadın İkiliği”, *Birikim Dergisi*, Sayı 59, 1994, s. 64.

mekanizmalarında yer alma konusunda cinsler arası eşitsizlik çok belirgin bir biçimde varlığını sürdürmekte ve kadınlar erkeklerin çok gerisinde kalmaktadır. Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsili, demokrasinin anlamına uygun biçimde çalışmasına imkan bırakmadığı gibi, “yönetime katılma” konusunda da, cinsler arası eşitsizlik sorununu gündeme getirmiştir. Kadının yer almadığı karar mekanizmalarında ise çok kere kadın sorunlarına duyarlılık yeterince oluşmadığı için bu sorunların yeterince bilincine varılamamaktadır.

Türkiye de kadınlar, başta siyaset arenası olmak üzere, tüm toplumsal süreçlerde ve karar alma mekanizmalarında yeteri kadar temsil edilmemektedir. Türkiye de nüfusun yarısını oluşturan kadınların, “temsil” ve “katılım” da sorun yaşamaları sadece kadın erkek eşitliği çerçevesinde toplumsal bir sorun değil aynı zamanda bir demokrasi sorunudur çünkü siyasal karar alma mekanizmalarına kadınların katılımı demokrasinin en önemli unsurlarından biridir. Kadınların politik temsiliyeti, hem parlamento düzeyinde hem de yerel düzeyde Avrupa, Amerika, Pasifik ve Afrika ülkeleri ortalamalarının altında yer almaktadır. Türkiye’de, kadınların politikaya düşük katılım oranı; profesyonel işlere (%33.9), kamu görevlerine (%17) ve yönetici olarak (%11.5) katılım oranları ile karşılaştırıldığında daha dikkat çekicidir.²⁵ Kadınların karar alma süreçlerine, her düzeyde yönetime faal katılımı sağlanmadan ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet yaklaşımını karar alma mekanizmalarının tüm düzeylerine yerleştirmeden kalkınma hedeflerine ulaşılması mümkün değildir.

Siyasal katılma, bireyin siyasal sistemle kurmuş olduğu ilgi ilişkileridir. Bu ilişkiler siyasal olayları izlemek ve bilgi edinmekten, siyasal eylemlerde bulunmaya, oy vermeye, adaylığa ve siyasal karar mekanizmalarında yer almaya kadar uzanan değişik biçim ve boyutlarda kendilerini göstermektedir. Türkiye’de kadınlar, eğitim düzeylerinden, geleneksel yaşam biçimleri ve değer yargılarından, yasalardaki ayrımcı hükümlerden kaynaklanan engeller nedeniyle, yıllardır içinde yer aldıkları siyasal sistemlerle yeterince bağ kuramadan yaşamışlardır.

²⁵ *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu*, Ankara : T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2005, s. 27.

Dünyada seçme ve seçilme hakkına ilk sahip olanlar arasında yer alan Türk kadını bu zamana kadar, siyasette istediklerini henüz bulamamıştır. İlk olarak 1930 belediye seçimlerine ardından 1934'te Parlamento'ya girmeye hak kazanan Türk kadını, bu tarihten sonraki ilk genel seçimler olan 1935 yılında 18 üyesini Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) sokmuştur. Ancak 1934'ten bu yana kadınların siyasal katılımında anlamlı bir artış oranı sağlanamamıştır. AK Parti'nin iktidara geldiği 2002 Genel Seçimleri sonuçlarına göre TBMM'deki 550 milletvekilinden sadece 24'ü kadın olup, oransal olarak yüzde 4.4'e tekabül etmektedir. Bakanlar Kurulunda ise bir kadın bakan yer almıştır. AK Parti'nin iktidarını sağlamlaştırdığı 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 50'ye yükselmiş olup oransal olarak yüzde 9.1'e tekabül etmektedir. Bakanlar Kurulunda yine bir kadın bakan bulunmaktadır.

Tablo1.1. Parlamentodaki kadın milletvekili oranlarının seçim yılları bakımından durumu;

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Toplam İçindeki Pay (%)
1935	395	18	4.6
1939	400	15	3.8
1943	435	16	3.7
1946	455	9	2.0
1950	487	3	0.6
1954	535	4	0.7
1957	610	7	1.1
1961	450	3	0.7
1965	450	8	1.8
1969	450	5	1.1
1973	450	6	1.3
1983	400 (1 boş)	12	3.0
1987	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1995	550	13	2.4
1999	550	22	4.0
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1

Kaynak: TC başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Kadının Durumu, Ocak 2008, ss. 27-28.

Türkiye'de 2007 Genel Seçimlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) siyasal hayata katılım ve temsil konusunda yaptıkları kampanyaların duyarlılık artırdığı, bu duyarlılık sonucu 2007 Genel Seçimlerinde kadınlar arasında bu konuda

bir talep olduğu ve bu talebinde TBMM'ye yansıdığı açıktır. AK Parti döneminde 72 yıl aradan sonra ilk kez kadınların temsil oranı, ilk meclisteki temsil oranının üstüne çıkabilmesine rağmen, kadınlar mecliste grup oluşturabilecek ve kararları etkileyebilecek çoğunluğa ulaşamamışlardır.

Tablo 1.2. Siyasi Partilerde Kadının Temsili

Parti	Kadın Milletvekili	Kadın İl Başkan
AK PARTİ	% 8,8	% 1,23
CHP	% 9,09	% 1,23
MHP	% 2,9	% 1,23
DTP	% 36 (Siyasi partilerde eşit temsile en yakın oran)	% 5,26
DSP	% 7,69	% 5
BBP	%0 (Tek ve erkek milletvekili)	% 2,67
ÖDP	%0 (Tek ve erkek milletvekili)	% 4

Kaynak; Türkiye Büyük Millet Meclisi Web sitesi, <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz>

İktidar partisi AK Parti milletvekilleri arasında erkekler ezici üstünlüğe sahiptir. Günümüz Türk toplumunun yaklaşık yarısının kadın olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda Türk kadının iktidardan ne kadar büyük ölçüde izole edilmiş olduğu açıkça görülmektedir. United Nations Development Programme (UNDP) tarafından gerçekleştirilen *Türkiye’de Siyaset ve Kadın Kamuoyu* araştırmasının sonucuna göre Türkiye’de siyasi karar alma mekanizmalarında az sayıda kadın olduğu ve Türk toplumunun bu durumdan hoşnut olmadığı ortaya çıkmıştır.²⁶

AK Parti’de Kadın Milletvekili Olmak²⁷

Toplumdaki tüm siyasi kurumlarda, köy heyetlerinden Parlamente kadar her düzeyde erkek egemendir. Ülkelerimizin kaderine karar veren siyasi partilerin ya da örgütlerin içinde sadece bir avuç kadın vardır. Kadınların geldikleri yüksek konumların-en azından başlangıç için bunu söyleyebiliriz-erkek siyasetçilerle

²⁶ Murat Sarı, Reha Tartıcı, Canan Kalkan, *UNPD Türkiye’de Siyaset ve Kadın Kamuoyu Araştırması Raporu*, İstanbul, 2006, s. 29.

²⁷ AK Parti’nin 22. ve 23. Dönem’de Mecliste yer alan kadın ve erkek milletvekillerinin her türlü istatistikî verileri TBMM’nin internet adresinden vekillerin sayılarına girilerek bulunmuştur. www.tbmm.gov.tr. Erişim Tarihi : 26.08.2008.

birlikteliklerine dayanır. Bazı kadınlar ise önemli siyasi konumlara geldiklerinde erkekler tarafından belirlenmiş yapılar ve ilkeler çerçevesinde çalışmışlardır.²⁸

Meclise girebilen kadınlar, çok iyi eğitilmiş, dil bilen arkalarında güçlü aile destekleri olan kentli kadınlardır. Erkekler için sıklıkla gevşeyebilen bu kriterler kadınlar için gayet sıkı bir biçimde işlemektedir. Bunlar kadınları güçlendiren nitelikler olduğu kadar onları bağlayan, başka kadınların dertlerinin farkında olmaktan da alıkoyan niteliklerdir. Seçilmiş kadınlarda sıklıkla görülen “ben yaptım onlarda yapısın” ya da “zavallı ezilmiş kadınların dertlerine deva olacağım” tavırları mevcuttur.²⁹ Siyasette kadın dayanışmasının olmaması önemli bir sorundur. AK Partili kadınlar arasında da siyasette “kadın kadının kurdudur;” diğer bir deyişle erkeğin kadını engellemesinden çok kimi durumlarda kadınların kadınları engellemesinin söz konusu olduğu görüşü yaygındır.³⁰

Kadın milletvekillerinin pasifliğinde, partilerin kadın sorunlarını dile getirenleri bir sonraki seçimlerde, seçtirmeme politikası önemli rol oynar. Siyasette eril bakış ve yeniden seçilme kaygısı kadın kimliğinin önüne geçer. Bu nedenle kadınlar hemcinslerinin temsilcisi olmak yerine, partilerinin temsilcisi olmayı tercih edebilmektedir. Bu da seçilmiş kadınların kadın sorunlarını ve çıkarlarını temsil etme tutumunun, istikrarlı ve tutarlı olmaması sonucunu beraberinde getirir.³¹

Ülkemizde kadınların siyasete katılma biçimlerini erkekler belirlediği gibi kontrol de etmektedir. Meclise giren çok az sayıda şanslı kadın milletvekili, parti tabanlarının ve halkın oyuyla değil, genel merkezlerin süreçlerinden geçip merkezin belirlemiş olduğu kriterler doğrultusunda siyasette aktif rol alır.³² AK Partide dönemlere göre mecliste yer alan kadın milletvekillerini sıralamak gerekirse;

22. Dönem AK PARTİ Kadın Milletvekilleri; Fatma Şahin, Nimet Çubukcu, Güldal Akşit, Halide İncekara, F.S.Nükhet Hotar Göksel, Ayhan Zeynep

28 Kamlı Bhasin, *Ataerkil Sistem 'Erkeklerin Dünyasında Yaşamak'*, Çev : Ayşe Coşkun, İstanbul : Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları, 2003, ss. 10-11.

29 Aksu Bora, “Bardağın Dolu Yanı”, *Birikim Dergisi*, Sayı 163/164, 2002, s. 88.

30 Özlem TÜR, Zana ÇITAK, “AK Parti ve Kadın : Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 252, Güz 2006, s. 264.

31 Songül Sallan Gül, “22 Temmuz Seçiminin Galibi Kim? Bıyıklı Kadınlar Mı Yoksa Eril Siyaset Mi”, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1, 2007, s. 4.

32 Şirin Tekeli, *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, İstanbul : Birikim Yayınları, s. 21.

Tekin, Reyhan Balandı, Remziye Öztoprak, Gülseren Topuzlu, Zeynep Karahan Uslu, İnci Gülser Özdemir, Serpil Yıldız, Semiha Öyüş'tür.

23.Dönem AK PARTİ Kadın Milletvekilleri; Fatoş Gürkan, Fatma Salman Kotan, İlknur İnceöz, Aşkın Asan, Zeynep Dağı, Ayşe Akbaş, Canan Candemir Çelik, Selma Aliye Kavaf, Fazilet Dağcı Çıglık, Özlem Müftüoğlu, Fatma Şahin, Güldal Akşit, Ayşe Nur Bahçekapılı, Nimet Çubukcu, Alev Dedegil, Halide İncekara, Canan Kalsın, Mesude Nursuna Memecan, Özlem Piltanoğlu Türköne, Edibe Sözen, F.S.Nükhet Hotar Göksel, Azize Sibel Gönül, Ayşe Türkmenoğlu, Öznur Çalık, Gönül Bekin Şahkulubey, Birnur Şahinoğlu, Çağla Aktemur Özyavuz, Dilek Yüksel, Safiye Seymenoğlu, Gülşen Orhan'dır.

Ülkemizde meclise girmiş kadınların ortak özelliklerinden biri erkeklere oranla eğitilmiş olmalarıdır. Erkekler için ise eğitim sıklıkla temel bir değişken olarak görülmez. İlk meclisin kadın vekillerinin eğitim seviyeleri de oldukça yüksektir; 18 kadından yüzde 68'i, 1983 seçimlerinde meclise giren 12 kadın üyenin yüzde 92'si de üniversite mezunuydu.³³ AK Parti iktidarında da durum değişmemiştir. AK Parti'nin 2002 ve 2007'de meclise giren kadın vekillerinin eğitim seviyeleri de oldukça yüksektir. 2002'de meclise giren AK Partili kadın vekillerin yüzde 7.7'si "Lise", yüzde 76.9'sı "Lisans", yüzde 7.7'si "Master" ve yüzde 7.7'si "Doktora" mezunudur. 2007 seçimlerinde ise hiç lise mezununa yer verilmezken ve "Lisans" mezunu oranı yüzde 66.7'ye gerilerken, "Master" yüzde 23.3, "Doktora" ise yüzde 10 oranına yükselmiştir. AK Parti'nin erkek milletvekillerinin eğitim durumlarına bakıldığında, kadınlarla hemen hemen aynı seviyede oldukları görülmektedir. 2002'de meclise giren AK Partili erkek vekillerin 12'si profesör olmak üzere toplamda "Master ve Üzeri" eğitim seviyesine sahip olanlar yüzde 26,5'tir, 2007'de 30'u profesör olmak üzere yine bu sayı toplamda yüzde 31.5'e yükselmiştir. Ancak erkek vekillerde ilk okul mezunları da bulunmaktadır; 2002'de 11, 2007'de ise üç ilköğretim mezunu vekil vardır. Lise mezunları ise 2002'de yüzde 8.8, 2007'de 8.1'dir. AK Partili erkek vekillerin büyük çoğunluğu da üniversite mezunudur; 2002'de yüzde 56, 2007'de ise yüzde 55'tir. Geri kalan vekiller ise, Enstitü ve Ön Lisans mezunu olduklarını belirtmişlerdir. AK Parti eğitim konusunda erkek ve kadın

³³ Gül, a.g.m., s. 16.

arasında ayrımcılığa gitmeyip, tüm vekillerinin eğitimli olmasına özen göstermektedir.

AK Partili kadın milletvekillerinin medeni durumuna bakıldığında erkeklere kıyasla daha düşük oranlarda evli ve çocuklu olduğunu görüyoruz. 2002’de meclise giren AK Partili kadın milletvekillerinin yüzde 86,4 evli, yüzde 76,9 çocuk sahibi iken 2007’de yüzde 80’nin evli, yüzde 76,6’sı ise çocuk sahibidir. AK Parti’nin erkek milletvekillerinin medeni durumuna baktığımızda 2002’de meclise giren milletvekillerinin yüzde 99’nun, 2007’de ise yüzde 98’nin evli ve ortalama üç çocuk sahibi olduklarını görüyoruz. Siyasetin erkek işi olarak görüldüğünü ve kadınların ailelerine karşı sorumlu oldukları düşünülürse, kadın vekillerdeki oranın daha düşük olması şaşırtıcı değildir. Siyasete girdiğinde daha fazla yük altına giren kadın aile yaşamından feragat etmektedir.

Meclise giren kadın ve erkeklerin yaş ortalamalarına ve mesleki durumlarına baktığımızda; 2002’de ve 2007’de meclise giren AK Partili kadın ve erkek vekillerin yüzde 100’ü meslek sahibidir. Kadınlarda yaş ortalamasına bakıldığında 2002 seçimlerinde “45”, 2007 de ise “42” olduğu görülmektedir. Bu yaş ortalamaları kadınların eğitim ve iş tecrübelerini tamamladıkları ve çocuklarının yetişkin seviyesine ulaştıkları çağlardır. Erkeklerde yaş ortalamasının, biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. 2002’de erkekler için yaş ortalaması “53” iken 2007’de “51” olmuştur. Bu yaş ortalamaları erkek vekillerin, mesleki kaygılardan arındıkları çağlar olarak nitelendirilebilir.

AK Parti’nin kadın ve erkek milletvekillerinin niteliklerine bakıldığında hemen hemen tüm vekillerin Türkiye ortalamasının üstünde niteliklere sahip oldukları görülmektedir. AK Parti milletvekili tercihi yaptığında sadece kadınlar için değil erkeklerin çoğunluğu içinde seçici davranmıştır. Ancak ilkokul mezunları göz önünde bulundurulduğunda erkeklere esneklik tanındığı açıktır.

AK Parti'nin Seçim Listelerinde Kadın Adaylar

Türkiye'de mecliste kadın milletvekillerinin oranının düşük olmasının en büyük nedenlerinden biri; kadınlara seçim listelerinde şans verilmemesidir. Kadınlar listelere diğer kadınların oyunu toplayabilmek için konulmakta, listelerde o kadar alt sıralarda bulunmaktadır ki seçilmeleri de imkansız hale gelmektedir. 2007 Seçim listelerinde kadın adaylar için yakalanan artışa rağmen partilerdeki erkek egemen anlayışın devam ettiğini söyleyebiliriz. 2002 ve 2007 Seçim listelerinde ilk sıralara yazılmış kadın aday sayıları çok azdır. Partiler nezninde bakıldığında hemen hemen hiç birinde ilk sıraya yazılan kadın aday sayısı yüzde 10 oranına ulaşmamıştır.

AK Parti 2002 ve 2007 seçim listelerinde kadın adaylarının hiçbirine ilk sırada yer vermemiştir. İkinci sırada kadın aday sayısı ise 2002'de sadece bir kişi 2007'de ise altı kişidir. Üçüncü sırada 2002'de yine kadın adaylara şans tanınmazken 2007'de altı kişiye yer verilmiştir.³⁴

2002 Genel Seçimlerinde AK Partiden kadınların aday adaylığı başvurusu beklenenden düşük olmuştur. Bunun iki nedeni vardır; birincisi, başvuru sırasında ödenmesi gereken paranın kadınlar için küçük sayılmayan ve partiye bağışlayamayacağı bir tutar olmasıdır ki siyasetin maddi güç gerektiren bir faaliyet olması da kadınların siyasete katılımını sınırlayan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. İkincisi ise seçim sonuçlarının çok belirsiz olmasıdır. Baraj sorunu yaşamayacağı baştan bilinen AK Partide türbanlı kadın aday gösterilmeyeceğine ilişkin açıklamalar ve AK Parti'nin niteliğine ilişkin belirsizlikler kadınları olumsuz etkilemiştir.³⁵

Kadınların parlamentoda yetersiz temsillerine yol açan faktörlerden biri de, çok az sayıda kadının adaylığa talip olması ve parlamentoya temsilci gönderme olasılığı yüksek olan partilerden aday olmamalarıdır.³⁶ 2007 Genel Seçimlerinde Başbakan Tayyip Erdoğan, "Her ilden bir kadın"³⁷ çağrısında bulunmuştur. Ancak AK Partiye Siirt, Amasya, Artvin, Bartın, Bayburt, Bitlis, Bolu, Kars, Gümüşhane,

34 Bkz. Tablo 3; 2002 ve 2007 Seçimlerinde Parti Listelerinde Kadın Aday Sayıları ve Oranları.

35 Nazik Işık, "Kadınlar Kadın Hareketi ve 3 Kasım Süreci", *Birikim Dergisi*, Sayı 163/164, 2002, s. 91.

36 Nermin Abadan Unat, "Türk Toplumunda Kadın", *Türkiye'de Kadınların Siyasal Hayattaki Yeri*, Der : Şirin Tekeli, İstanbul: 1979, s. 380.

37 Ak Parti Her İlden En Az Bir Kadın Milletvekili Aday Gösterecek, *Sabah Gazetesi*, 10 Mart 2007.

Kırklareli, Kırşehir, Siirt, Zonguldak ve Nevşehir'den adaylık için hiçbir kadın başvuru yapmamıştır.³⁸ AK Partiye sadece 440 kadın adaylık için başvurmuş ve bunların 15'i ev kadınıdır.

AK Parti, parti programında kadınların partiye üye olmaları ve siyasette faal rol oynamaları için özendirileceğini belirtmektedir. Ancak kadınların seçim kampanyalarında, AK Parti kendi insan kaynağı ve olanakları ile kadınlara destek vermek yerine, kadın adaylardan aday olmaları için erkeklerle eşit miktarda de ücret talep etmiştir. 2002 seçimlerinde Anavatan Partisi(ANAP) kadınlardan hiç ücret talep etmezken, Genç Parti(GP) erkeklerden aldığı ücretin yüzde 10'nu kadın adaylardan talep etmiştir. AK Parti'nin talep etmiş olduğu ücret Türkiye'de kadınların sosyo-ekonomik durumu göz önünde bulundurulduğunda oldukça yüksektir.

Günlük yaşamı evle çevrilmiş, siyasetle oy vermenin dışında ilgilenmeyen kadınlar için partilere üye olmanın ve aktif siyasetin içinde yer almanın bedeli de oldukça ağırdır. İstekli olsalar bile kadınların aile sorumluluklarını ihmal etmekle itham edilebilme olasılıkları oldukça yüksektir. AK Parti Milletvekili Burhan Kuzu; *"...kadınların kocalarından para isteyerek siyaset yapamayacaklarını, siyasette gece geç saatlere kadar toplantı yapıldığını, eve geç dönen kadına iyi gözle bakılmayacağını, Türkiye'nin gerçeğinin bu..."* olduğunu ifade etmiştir.³⁹ AK Partili kadınlara göre siyaset erkek-egemen bir faaliyettir. Siyasetin "erkek arenada," "erkeklerin kurallarına göre,"⁴⁰ ve "akşam saatlerinde" yapılan bir iş olması kadının siyasete katılımına en büyük engel olarak görülmektedir. Sonuçta kadınların "ailelerine karşı olan sorumlulukları" siyasete girdiklerinde daha fazla yük altına girmelerine neden olmaktadır. Üstelik AK Partili kadınlar, erkekler için siyaseti bir meslek olarak görmelerine rağmen kadınlar için bunun bir meslek olmadığını belirtmektedir.⁴¹

38 "AK Parti'nin Sürpriz Kadın Adayları", 21 Mayıs 2007, *İnternet Haber*, http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=85736

39 Günseli Önal, "Her Yer Etiler Değil", *Milliyet Gazetesi*, 3 Mayıs 2004.

40 "Kadın Bakanın Acı İtirafı-Güldal Akşit", *Sabah Gazetesi*, 21 Ocak 2005.

41 Çıtak, Tür, a.g.m., s. 264.

AK Parti’de de Türkiye’deki diğer partiler gibi erkek milletvekilleri ezici üstünlüğü sahiptir. İyi eğitilmiş, meslek sahibi, çoğunluğu evli olan kadın milletvekillerinde olduğu gibi erkek milletvekilleri de elitist özelliklere sahiptir. Bunun yanında AK Parti içerisindeki kadınlarda kadın kadının kurdudur ve siyaset erkek işidir mantığı devam etmektedir. Siyaset alanında kadın erkek eşitliği AK Parti’nin temel prensiplerinden biri olarak nitelendirilemez. Ancak AK Parti kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi ile getirilen ilkelerin uygulanmasını sağlayacağına parti programında yer vermiş ve mevzuatında bulunan kadın aleyhindeki ayrımcı hükümleri ayıklayacağını belirtmiştir.⁴² Bu siyasal anlamda bir süreci gerektirir ve eşitlik adına adım olarak nitelendirilebilir.

2002 ve 2007 Genel Seçimlerinde seçilen kadın milletvekillerine bakıldığında küçük artışın bilinçli bir tercihten değil de barajı aşan sadece iki parti olduğu için, aslında seçilemeyecek yerlere konmuş adayların meclise girmesinden kaynaklandığını görebiliyoruz. Her iki seçimde Türkiye de “Kota” ya da fermuar sistemlerinin uygulanması gerektiğini göstermektedir. Kota ile beraber karar alma süreçlerinde cinsler arası dengeli bir dağılım ve eşit bir temsil sağlanabildiği gibi kadınların siyasete olan ilgisi katılıma dönüştürülebilir.

Tablo 1.3. 2002 ve 2007 Seçimlerinde Parti Listelerinde Kadın Aday Sayıları ve Oranları

Parti Adı	Toplam Kadın Aday Sayısı	Toplam Kadın Aday Oranı %	İlk 3 Sırada Kadın Aday Sayısı		İlk 3 Sırada Kadın Aday Oranı %	1. Sırada Kadın Sayısı		2. Sırada Kadın Sayısı		3. Sırada Kadın Sayısı		Toplam Kadın Aday Sayısı	Kadın Aday Sayısının Toplam Kadın Aday Sayısına Oranı	Son 3 Sırada Kadın Aday Sayısı
			2002	2007		2002	2007	2002	2007	2002	2007			
AK Parti	62	11.27	1	12	5.15	0	0	1	6	0	6	454	13.66	25
CHP	55	10.00	7	13	5.58	1	4	3	5	3	4	246	22.36	22
ANAP	88	16.00	16	25	10.73	2	6	4	13	10	6	697	12.63	52
DP	55	10.00	12	8	3.43	4	2	4	0	4	6	458	12.01	25
MHP	35	6.36	2	5	2.15	1	1	0	0	1	4	251	13.94	16

⁴² Adalet ve Kalkınma Partisi Kalkınma ve Demokratikleşme Programı, Ankara: AK Parti Genel Merkezi, 14 Ağustos 2001, s. 34.

GP	119	21.64	29	30	12.88	4	8	11	10	14	12	980	12.14	49
Toplam	414	12.55	67	93	6.65	12	21	23	34	32	38	3086	13.42	189

Kaynak; KA-DER, Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği İstatistikleri,

www.kader.org.tr/?p=istatistikler

B. KOTA ve AK PARTİ

Yüzlerce yıldır aile içi karar alma mekanizmalarında bile yer alamayan kadın, zaman içinde kendi haklarının da bilincine vararak, seçme ve seçilmeye kadar uzanan bir dizi hakkın mücadelesini vermiştir.⁴³ Özellikle son 20 yıldır, dünyanın çeşitli ülkelerinde kadınların siyasal yaşamda gereğince temsil edilmelerini sağlayacak destek politikaları oluşturulduğu gibi ‘kota’ kavramı ulusal düzenlerine aktarılmaya çalışılmaktadır. Kota; eşitlikçi demokrasiye ulaşılması için geliştirilen bir seçim tekniğidir. Nerede ve nasıl uygulanacağı önemlidir. Kadınların siyasette etkin olabilmesi, işin vitrininden çıkıp mutfağına girmesi için gerekli, en az temsil oranı olarak tanımlanan kritik eşik yüzde 30’dur. Bu oran tüm dünyada temsil için belirlenmiş kritik eşiktir ve yüzde 50 oranında temsil edilmenin önünde bir engel değildir. Yüzde 30 cinsiyet kotası her bir cinsin en az yüzde 30 en fazla yüzde 70 oranında temsil edilmesini sağlayacaktır.⁴⁴

Günümüzde kota uygulaması; Afganistan, Arjantin, Bangladeş, Fransa, Irak, Hindistan gibi 16 ülkede “Anayasa” ile, Bolivya, Bosna Hersek, Brezilya, Ekvator gibi 27 ülkede “Seçim Yasası” ile düzenlenmektedir. Almanya, Avusturya, Avustralya, Cezayir, Danimarka, Ermenistan, Etiyopya gibi 43 ülkede ise kota siyasi partilerin “Tüzük”lerine konulan hükümler çerçevesinde ve seçim adaylarını kapsayacak biçimde hayata geçirilmektedir. Anayasal, seçim yasası, siyasi parti kotaları olan toplam ülke sayısı 98, kotaları olan ülkelerde kadınların ortalama temsiliyet oranı yüzde 18.4’tür.⁴⁵

Kadınların siyasi karar alma sürecine eşit olarak katılamamalarının demokratik uygulamalarda bir eksiklik olduğu kabul edilmekte ve kadınların siyasi

43 Türkel Minibaş, “Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu”, *Kadın Gerçeklikleri*, Haz : Necla Arat, İstanbul: Say Yayınları, 1996, s. 174.

44 Aysun Sayın, *Kota El Kitabı : Geçici Özel Önlem Politikası: Kota*, Ankara : Yalçın Matbaacılık, 2007, s. 3.

45 Sayın, a.g.e., ss. 49-55.

karar alma mekanizmalarına eşit olarak katılmaları için ilerici yasal düzenlemelere tüm dünyada ihtiyaç duyulmaktadır.⁴⁶ Türkiye’de kadınların siyasi karar alma sürecine eşit olarak katılmaları, AK Parti döneminde 2004 yılında Anayasa’nın 10. ve 90. maddesinde yapılan değişikliklerle sağlanmaya çalışılmıştır.⁴⁷ Ancak kanunen kadınların erkeklere eşit olması fiilen bunun gerçekleşmesi için yeterli bir şart değildir. Statü ve refah paylaşımında eşitliği sağlamak için bunu sağlayacak politikalara ihtiyaç vardır. Üstelik, eşitliğin kadınlarla erkeklere aynı şekilde davranarak gerçekleşmesi de beklenmemelidir çünkü kadınlar siyasal ve sosyal yaşama, erkeklerin bir adım gerisinden başlamaktadır. Kadınlar ile erkekler arasında var olan farklılıklar, pozitif ayrımcılık yöntemlerinden “Kota” ile giderilebilir.

AK Parti’nin Kotaya Bakışı

Ülkemizde seçilmiş organlarda kadınların düşük sayısal varlığı ya da eksik temsiline ilişkin iki görüş öne çıkmaktadır. Birincisi; siyasal mekanizmalarda temsilin düzeyinin değil, niteliğinin önemli olduğudur. İkincisi ise kadınların eksik temsiline önemli ve giderilmesi gereken bir sorun olduğu, demokrasi, çağdaşlık, adalet ve eşitlik gibi değerler adına kadınların seçilmiş organlarda daha yüksek oranlarda yer alması gerektiğidir.⁴⁸ AK Partide çoğunlukla birinci görüşü temsil edenler, destekleyenler bulunmaktadır. Yazılı kotanın kadına bir hakaret olduğu, niteliksiz ve teşkilat tecrübesi olmayan kadınlara “sadece kadın oldukları için” temsil hakkı verilmesinin haksızlık olduğu AK Parti’nin genel görüşü olarak belirtilebilir.

‘Kadına Pozitif Ayrımcılık’ ilkesinin Anayasa’ya konma önergesi, 22. Dönem CHP İstanbul Milletvekili Güldal Okuducu ve Ankara Milletvekili Oya Araslı tarafından verilmiştir. Bu önerge ile; Anayasa’nın kadın erkek eşitliğine ilişkin 10. maddesinin sonuna eklenecek ifade ile kadınlar lehine pozitif ayrımcılık yapılabilmesine olanak verilecekti. Bu da kadınların, biyolojik ve fonksiyonel farklılıkları nedeni ile karşılaştıkları maddi eşitsizliklerin giderilmesi açısından çok iyi bir fırsattı. Kadınlara önem verdiğinin altını çizen AK Parti bu fırsatın değerlendirilmesine olanak vermemiş ve önergeyi reddetmiştir.

⁴⁶ Binyıl kalkınma Hedefleri Raporu, s. 10.

⁴⁷ Bkz III. BÖLÜM.

⁴⁸ Gül, a.g.m., s. 14.

Kadının siyasi temsilini arttırmanın en etkili yolu; siyasi partilerin cinsiyet kotası uygulamasını parti tüzüklerine yerleştirerek etkin kılmalarıdır. TBMM’de kadınların sayısını arttırmak için seçim kanununda yasal reformlar yapılması gerekmektedir.⁴⁹ Program ve tüzüğünde kotaya yer vermeyen AK Partiye göre; kota eşitlik adına istenen bir eşitsizliktir ve ayrımcılık yaratır. Niteliği değil de niceliği belirleyen kota kimin seçileceğini değil hangi cinsiyetin en az yüzde kaç oranında temsil edileceğini söylemektedir. AK Parti siyasette cinsiyeti değil, seçilen kişinin bireysel donanımını önemsemektedir. Başbakan Tayyip Erdoğan; *‘Bazı dernekler çıkmış diyorlar ki; kota koyun. Kusura bakmayın, mal mı ki bu, kota veriyorsun? Böyle saçmalık olmaz...Affedersiniz, erkeklerin ianesine mi teslim edeceğiz biz hanım kardeşlerimizi? Bu işte tabi ki ehliyet, liyakat arayacağız, onlarla beraber bu yola koyulacağız. ‘Nasıl olsa kota var, bunu buraya koymamız lazım dediğiniz zaman olmaz. Ondan sonra yarın bunun bedeli de ayrı bir şekilde ödetilir...’*⁵⁰ söylemi ile kotanın, AK Parti için niteliksiz kadınların siyasete girmesine yol açan ve mevcut yapıyı daha da çarpıklaştıran bir olgu olduğunu belirtmektedir.

AK Partide kadınların, zaten güçlü oldukları için kotaya ihtiyaçları olmadığı görüşü de yaygındır. AK Parti Seçim İşleri Başkanı Necati Çetin Kaya genelde Parti çevresinde yaygın olan bu görüşü *“...kotayla ayrımcılık tanımak kadınlara haksızlık. Kadınlara siyasetin her kademesinde ayrımcılığa ihtiyaç duymadan temsillerini gerçekleştirecek güçtedir”*⁵¹ sözleri ile Başbakan Tayyip Erdoğan da, siyasette, *“Biz bunda da bir rekabet düşünüyoruz. Kadınlarımızın erkeklerin idaresine muhtaç bırakılmasını, ona mahkûm edilmesini, kadınlara bir saygısızlık olarak görüyorum”*⁵² sözleri ile onaylanmaktadır.

AK Parti içerisinde de kotaya karşı olanlar olduğu gibi destekleyenler de mevcuttur. Balıkesir Milletvekili Turhan Çömez, Fransa’da partilere devlet yardımını kadın kotasına göre düzenleyen yasayı örnek alan bir yasa teklifi hazırlığı içinde

49 UNPD Raporu, s. 31.

50 Recep Tayyip Erdoğan’ın Ankara’da AK Parti Tarafından Düzenlenen 3 . Yerel Yönetimlerde Kadın Şurası Konuşması http://www.haber7.com/haber.php?haber_id=230415, Erişim Tarihi : 27 Mart 2007.

51“AK Parti’de Kadına Kota Yok”, *Milliyet Gazetesi*, 5 Ocak 2004.

52 “4. Yerel Yönetimlerde Kadın Şurası’na Katıldık”, Genç Müsiad Derneği 2007, <http://www.gencmusiad.org.tr/gm/icerik.aspx?version=6&tip=etk&n=527&p=3>, Erişim Tarihi : 3 Kasım 2007.

olduğunu söyleyerek asıl kotaya karşı olan kadınların “*hemcinslerine hakaret ettiklerini*” belirtmiştir. Çömez’e göre kadının siyasetteki en önemli sorunu parlamentoda değil, taban siyasetindedir; kadının “*tabandan süzülerek gelmesi*” çok zordur ve o aşamada ancak “*kota bağlayıcı olur.*”⁵³

AK Parti 22. Dönem kadın milletvekillerinden Serpil Yıldız da pozitif ayrımcılığı savunma cesaretini gösterirken,⁵⁴ AK Parti MKYK üyesi Ayşe Böhürler, partilerin kendi içinde kota uygulamaları gerektiğini ancak kanun marifetiyle getirilecek kotaların istenilen sonuçları vermeyeceği görüşündedir. Böhürler; “*Bazı illerde çok kadın aday var; ama aralarında Meclis’e taşıyabileceğiniz niteliklerde kadın yok. Sonuçta bunları seçmenin önüne çıkaracaksınız. Kota olursa hak etmeyenleri bile mecburen koyacaksınız. O sebeple kota yasal düzenlemeyle değil, parti içi düzenlemelerle olmalı ...Hiç kimseyi mecbur kaldığımız için aday göstermek istemiyoruz. Yasal kota rakamsal kılmadama getirir; ama nitelik olarak ne verir tartışılır. Çünkü yeterli olmayan bir kadın seçilir ve başarısız olursa bu durum arkadan gelen kadınların da önünü keser*” demektedir.⁵⁵

AK Parti, Parti programında, kadınların parti içinde ve kamusal alanda karar alma mekanizmalarında yer almasını sağlayacak politikaları açıkça belirtmemiş, ancak kadınların kamusal yaşama katılımının özendirilmesi için gerekli önlemlerin alınacağını belirtmiştir.⁵⁶ Kadınların kota ya da kontenjan yöntemiyle seçilmelerini sağlayacak bir düzenlemeye sıcak bakmayan Başbakan Tayyip Erdoğan 2007 seçimlerinden önce, “*81 ilden 81 kadın seçtireceğiz biz*”⁵⁷ diyerek, AK Parti Kadın Kolları da, kadın vekil seçiminde kadın temsil oranını yüzde 15 şeklinde önlerine hedef olarak koyarak aslında “*sabit oranlı kotadan*”⁵⁸ bahsetmiş olmaktadır. Ancak AK Parti yöneticilerinin büyük bir kısmı, “*81 ilde 81 kadın vekil projesinin*” gerçekçi

53 AK Parti Balıkesir Milletvekili Turhan Çömez ile Görüşme, 21 Haziran 2006, Tür, Çıtak, a.g.m., s. 265.

54 Serpil Yıldız’ın kota konusundaki ısrarı ve önerge verme isteği yüzünden AK Parti grubunda engellenmiş bunun üzerine CHP’nin pozitif ayrımcılık önergesine tek başına oy vermiş ve adı Parti içerisinde ‘pozitif ayrımcıya’ çıkmıştır. Bu nedenle AK Parti’den ayrılıp ANAP’a katılarak İzmir Milletvekili olmuştur.

55 Zafer Özcan, “Siyasetin Kadınla İmtihanı”, *Aksiyon Dergisi*, Sayı: 653, Yıl: 12, s. 17.

56 *AK Parti Kalkınma ve Demokratikleşme Programı*, s. 34.

57 “Keşke Ruanda Olsak”, Uçan Süpürge Kadın Haber Sitesi, http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&task=view&id=3928&Itemid=7, Erişim Tarihi : 23 Ekim 2007

58 Sabit Kota; Bir seçimde, seçimle belirlenecek karar organında eksik temsil edilen cinsin sabit oranda sandalye ayırma işlemidir. Eksik temsil edilen cinsin en az % 20, 30, 40, 50 gibi bir sayıda temsili esas alınır ve seçim sistemi bu ilkeye göre düzenlenir. Bu düzenlemeler, anayasal ya da yasal yolla olabileceği gibi seçim yapılacak kurumun kendi iç hukuki düzenlemeleri ile de yapılabilir. Sabit kota, eksik temsil edilen cinsin seçmen, üye ya da delege düzeyindeki oranını dikkate almaz. Siyasal temsilde eşitliğe verilen önemi gösterir. Yaratacağı ideolojik etki açısından etkili ve uygulaması basit bir sistemdir.

olmadığını, büyük şehirlerde kadın aday sayısının daha fazla, küçük illerde daha az olabileceğini, gerçekçi olarak bu rakamın 50 civarında olacağını ve bunun bile bir devrim olacağını⁵⁹ dile getirmişlerdir. Nitekim 2007 Genel Seçimlerinde AK Partili kadın milletvekili sayısı 30’da kalmıştır. Burada önemli olan nokta ise, kotayı kabul etmeyen bir parti olarak AK Parti kota çeşitlerinden birinin gerektirdiği niteliği hedef olarak koymasındadır.

AK Partili kadınların çoğuna göre de; partide yüzde 30 oranında şifai bir kota anlayışı olduğu, ayrıca Başbakan Tayyip Erdoğan’ın parti teşkilatı ve yönetimde kadının temsilinin önemini her fırsatta vurguladığı için partide kotaya gerek olmadığı görüşü yaygındır. Erdoğan’ın kadın temsilinin artırılması konusundaki hassasiyeti ve kadına verdiği desteği kadınları toplantılara katılımını mecbur kılmasında ve aksi uygulamalardaki sert çıkışlarından anlayan partili kadınlar partideki şifai kota anlayışı ile yazılı kota karşıtlığı arasında bir çelişki görmemektedir.⁶⁰

C. AK PARTİ, YEREL YÖNETİMLER ve KADIN

Siyasal yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde Türkiye’de kadının temsili sınırlı hatta sembolik olarak nitelendirilebilir. Türkiye’de 3.500 belediyeden sadece 18’inde kadın belediye başkanı bulunmaktadır. Bunların dokuzu DTP’li ve Güneydoğu’dadır. Kadınlar içerisinde İl Belediye Başkanı olan tek örnek; Tunceli Belediye Başkanı Songül Erol Abdil’dir. AK Parti’nin ise sadece iki kadın ilçe belediye başkanı vardır. Kadın başkanlar, Giresun’un Doğankent ilçesi ile Hatay’ın Yeşilköy beldesinde görev yapmaktadırlar.

Tablo 1.4. Yerel Yönetimler Bazında Mart 2004 Yerel Seçimlerinde Kadının Durumu

	Kadın	Toplam	Kadın %	Kadın (binde)
2004				
Belediye Başkanı	18	3225	0.56	5.58
Belediye Meclis Üyesi	834	34477	2.42	24.19
İl Genel Meclisi Üyesi	58	3208	1.81	18.08

59 Nuray Babacan, "Ak Parti'den En Az 50 Kadın Vekil" Hürriyet Gazetesi, 4 Nisan 2007.

60 Tür, Çıtak, a.g.m., s. 265.

1999				
Belediye Başkanı	18	3215	0.56	5.60
Belediye Meclis Üyesi	541	34084	1.59	15.87
İl Genel Meclisi Üyesi	44	3122	1.41	14.09

Kaynak; İçişleri bakanlığı - Mahalli idareler genel müdürlüğü verilerinden derlenmiştir, <http://www.mahallidareler.gov.tr/Mahalli/Istatistik.aspx>

Yerel Yönetimde AK Parti'nin Kadına Bakışı

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde yerel yönetimlerin yüzde 40'ını kadın temsilciler oluşturmaktadır. AK Parti Gaziantep Milletvekili ve AK Parti Kadın Kolları Başkanı Fatma Şahin'e göre; *“Türkiye’de buna “erkek işi” olarak bakılır, belediyecilik sadece ihale, para, pul gibi hesap işi olarak değerlendirilmektedir. Bu yüzden de kadınların yerel yönetimler yerine milletvekilliğini kendilerine daha yakın hissederler.”*⁶¹ AK Parti'nin amaçlarından biri de kadını yerel yönetimlerde itici güç olarak kullanmaktır. Yerel yönetimler vasıtasıyla halka dolayısıyla tabana ulaşmak daha kolaydır. Bu nedenle AK Partiye göre kadınlar yerel yönetimlerde daha aktif rol almalılardır.

AK Parti Kadın Kolları Başkanı Fatma Şahin'in *“...kadınların ihtiyaçlarını ve sorunlarını görünür kılp dile getirmek, yerel siyaseti kadın sorunlarına duyarlı kılmak, kadınları temsil etmek, kadınların ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözülmesi işini siyaset sahnesine taşımak için kadın katılımını artırmak, kadınları yerel siyasette görünür kılmak zorunda olduklarını”* belirtmesi,⁶² AK Parti'nin kadını öncelikle yerel yönetimlerin içine çekmeye çalıştığının göstergesidir. Bunun yanında AK Parti Kadın Kollarında; yerel yönetimlerde kadın temsil oranını artıracak *“Yerel Yönetimler”* birimine de yer verilmekte, parti programında da, yerel yönetimlerin kadınların sorunları ile ilgili çalışmalar yapması için teşvik edileceği vurgulanmaktadır.⁶³

AK Parti yerel seçimlerde kadın belediye başkanlarının sayısını arttırmak için çeşitli programlar düzenlemekte, *“Yerel Yönetimlerde ve Yerel Kalkınmada Kadının*

61 Büşra Erdem, Rezzan Çevik, “Kadınlar Önce Yerel Siyaseti Öğrenecek”, *Zaman Gazetesi*, 21 Ekim 2007.

62 “Siyaset Yerelde Başlar Sloganyla Yerel Yönetimler Akademisi Başlıyor”, [Http://Kadinkollari.AK.Parti.Org.Tr/Turkce/Haber.Asp?Id=152](http://Kadinkollari.AK.Parti.Org.Tr/Turkce/Haber.Asp?Id=152), Erişim Tarihi : 3 Ocak 2008.

63 *AK Parti Programı*, s. 34.

Önemi' konulu toplantılarla kadınların yerel yönetimlere hazırlanması, kadınların yerel kalkınmada neden gerekli olduğu vurgulanmaya çalışılmakta, “*Kentimiz Evimizdir, birlikte yönetelim*”⁶⁴ diyerek kadınları siyasete davet etmektedir. Bu alanda yapılan en önemli çalışma ise Başbakan Tayyip Erdoğan'ın “*Yerel yönetimlerdeki kadın sayısı artırılsın*”⁶⁵ talebi üzerine yerel yönetimlerdeki kadınların yüzde 1,5'lük temsil oranını yüzde 10'a çekmek için AK Parti AR-GE başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren ‘Siyaset Akademisi’nin kuruluşudur.

AK Parti'nin Kadını Yerel Yönetimlerde Siyasete Katma Çabası : Siyaset Akademisi

Cemiyet yapısı açısından büyük önem taşıdığı için İslami çevreler kadınların daha çok anne ve eğitici rolünü ön plana çıkararak, kadınlık ve annelik görevlerini ihmal etmeden, erkeksi mesleklere yönelmeden, kadınların çalıştığı alanlarda çalışmasını beklemektedir. AK Parti kadının eğitimi ile ilgili düşünce çerçevesini* ve İslami çevrenin kadının eğitimi ile ilgili kalıplarını siyasal alanda, “Siyaset Akademisi” ile zorlamaktadır. Bu muhafazakar bir parti için çok büyük bir adımdır.

AK Parti'nin “Siyaset Akademisi”nde yerel yönetimler odaklı eğitim verilmektedir. ‘Yerel Yönetimler Programı’nda; Teorik, Kişisel Gelişim ve Deneyim Paylaşımı Programları ve akademisyenler tarafından verilen siyaset derslerinin yanı sıra yerel yöneticilerin, kendi alanlarında katılımcıların birikimleri aktarılmakta. Bu anlamda AK Parti kadınlarda dahil olmak üzere tam donanımlı bir yerel yönetici yetiştirme çabası içinde bulunmaktadır. Siyaset Akademisinin akademik kurulu içerisinde AK Parti Kadın Kolları Başkanı Fatma Şahin'in de bulunması, kadını gerçekten işin mutfağına çekmek istediklerinin bir göstergesi olarak nitelenebilir.

AK Parti Sakarya İl Başkanı Yusuf Alemdar; “*Yerel Yönetimlerde görev alan kadın sayısı son derece düşük olduğundan, kadın siyasetçiyi arttırmak, yerel yönetimlerde bilimsel bir yaklaşım öngörmek ve donanımlı siyasetçi yetiştirilmesine*

64 AK Parti Milletvekili Aşkın Asan Röportajı, *Sabah Gazetesi*, 08 Şubat 2008.

65 Büşra Erdem, Rezzan Çevik, “Kadınlar Önce Yerel Siyaseti Öğrenecek”, *Zaman Gazetesi*, 21 Ekim 2007.

* AK PARTİ'nin Kadının eğitimi ile ilgili fikirlerine II. Bölümde değinilmiştir.

katkı sağlamanın akademinin temel hedefleri olduğunu” belirtmiştir.⁶⁶ Akademinin merkezleri ise; Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Sakarya, Samsun, Trabzon, Van, Yozgat’ta bulunmakta.⁶⁷ Bu sayede başlangıç olarak Türkiye’de her bölgede, kolaylıkla ulaşılabilecek, merkezi bir yerde akademinin bulunması sağlanmıştır. Ayrıca kadınların akademiye ilgisini çekmek daha rahat katılımını sağlamak amacıyla da erkeklere oranla yüzde 50 daha az ücret talep edilmekte.

AK Parti bünyesinde farklı kademelerde faaliyet gösteren bütün parti mensupları ile siyasi görüş gözetmeksizin sosyal ve siyasal sorumluluklarının farkına varmış tüm bireylerin akademiye katılabileceği ve her eğitim merkezinde, en az yüzde 20 kadın katılımının gözetileceği parti yönetimi tarafından vurgulanmaktadır.⁶⁸ Parti içerisinde kotaya sıcak bakmayan AK Parti için kadının siyasal alanda eğitiminde kota belirlemesi dönüşümün başlangıcı için bir basamak olarak görülebilir. Eğitimler sayesinde nitelik kazanan kadının zaman içerisinde kotaya gerek kalmadan partinin yönetiminde ve en sonunda mecliste yerini alabilir. Akademinin amaçları arasında en az merkezi katılım düzeyinde, kadını yerel siyasette etkin kılmak amacıyla kadının bilgi ve donanımı güçlendirerek başarı katsayısını artırmak bulunmaktadır.⁶⁹

AK Parti kadınları parlamentodan çok yerel yönetimlerde aktif rol alması için desteklemekte ve bunun için eğitime çabası içindedir. Bunun en büyük ispatı da Siyaset Akademisidir. Akademi ile birlikte, kadınlar siyaset arenasında yerel yönetimler için hazırlanmaktadır ve bu bir geçiş süreci olarak da nitelenebilir. Başbakan Tayyip Erdoğan’ın Başbakanlık serüvenine “Belediye Başkanlığı”ndan başladığı unutulmamalıdır. Bu süreç kadınlar için çok zor olsa da bir başlangıç olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında İslami çevrelerin; ‘İdeal Müslüman Kadın’ tanımına bakıldığında; kadının geleneksel anne ve eş rolünün uzantısı olacak

⁶⁶ “Siyaset Akademisi Başlıyor”, *İhlas Haber*, 4 Ocak 2008.

⁶⁷ “Siyaset Akademisi Yönetimler Programı Başladı”, http://www.rte.gen.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=81&Itemid=1&date=2008-12-01, Erişim Tarihi : 3 Şubat 2008.

⁶⁸ “Siyaset Yerelde Başlar Sloganıyla Yerel Yönetimler Akademisi Başlıyor”, <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/haber.asp?id=152>, Erişim Tarihi : 3 Ocak 2008.

⁶⁹ “Siyaset Akademisi Başlıyor”, *İhlas Haber*, 4 Ocak 2008.

alanlarda sosyal katılımının meşrulaştırılması gerekmektedir.⁷⁰ Akademinin kapsamına bakıldığında ise kadının toplumda kendini rahatça ifade edebilmesini, fikirlerini savunmasını sağlayacak eğitimler verildiği gibi, Türkiye'nin siyasal ve idari yapısı, yerel yönetimler, kent ve çevre sorunları, insan kaynakları gibi çeşitli alanlarda bilgi sahibi olmasını sağlayacak bilgilerde verilmekte. Kısaca kadınların siyasi anlamda temsili sınırlı olsa bile Akademi süresince ve almış oldukları eğitim sayesinde toplumda anne ve eş olmanın dışında birey olarak görülebilecek, kendilerini gösterebileceklerdir. Bu AK Parti'nin kadının özgürleşmesi adına büyük bir atılımıdır. Eğitim ücreti açısından bakıldığında da erkeklere oranla daha düşük olması diğer önemli gelişmedir. Şayet Akademi kadınlara ücretsiz olsaydı ve hedef kitlesi sadece lisans düzeyinde kadınlarla sınırlı kalmasaydı bu muhafazakar bir parti için kadın açısından bir devrim olarak bile nitelenebilirdi.

D. AK PARTİ KADIN KOLLARI

Faaliyetlerini eğitim, istihdam ve sosyal yardım üzerine yoğunlaştırmayı, kadınların hayata dair beklentilerini karşılamayı ve yaşam kalitesini yükseltmeyi hedefleyen AK Parti'nin Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, kadınların siyasal bilincini ve katılımını arttırmak amacıyla⁷¹ resmen 19 Şubat 2003 yılında kurulmuştur.

Düzenli ve yaygın örgütlenmesi ve farklı alanlardaki faaliyetleri ile Kadın Kolları, kadınlara aktif olabilecekleri ve kendilerini geliştirebilecekleri kurumsal bir çerçeve mi sunmaktadır yoksa diğer siyasi partilerde, özellikle RP'nin Hanımlar Komisyonu'nda olduğu gibi kadınlar sadece seçim dönemlerinde hatırlanıp, siyasetten kadınları uzak tutmanın aracı olarak mı kullanılmaktadır? Kadın Kollarının dendiğinde akla ilk olarak bu soru gelmektedir. Bu sorunun yanıtını bulabilmek, AK Parti Kadın Kollarının gerçek anlamda yapısını ortaya koyabilmek için Kadın Kollarının özelliklerine ve faaliyetlerinin kapsamına bakmamız gerekir.

70 Serpil Sancar Üşür, "Radikal İslamcı İdeoloji ve Kadının Kimliği Sorunu", *11. Tez Kitap Dizisi Sayı : 9 Marksizm ve Feminizm*, Kolektif, İstanbul : Belge Yayınları, 1989, s. 82.

71 *AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Faaliyet Raporu* , Ankara : AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, 2007, s. 4.

AK Parti Kadın Kollarının Özellikleri

Yaklaşık dört milyon üyesi olan AK Parti'nin üyelerinin bir milyon kadarı kadınlardan oluşmaktadır. Merkez ilçeler hariç 850 ilçede ve 3.200'e yakın beldenin yüzde 50'sinde AK Parti'nin Kadın Kolları teşkilatı bulunmakta. Haziran ayından 2006 sonuna kadar AK Parti Kadın Kolları tarafından yapılan belirlemelere göre altı aylık süre içinde Türkiye genelinde 5.149 toplantı gerçekleştirilmiştir.⁷² Bu kadar kısa bir sürede partinin bu kadar çok üyeye sahip olması ve toplantı yapılması, teşkilatlanmanın ve ne kadar iyi çalışıldığının bir göstergesidir. Toplantılarda parti ve hükümet uygulamaları anlatılırken, hiç ulaşılmayan kadınlarla buluşması ve parti hakkında merak ettikleri soruların yanıtlanması sağlanmakta.

AK Parti Kadın Kollarının Hedefi, Misyon ve Vizyonu

AK Parti Kadın Kollarının; Türk siyaseti içerisinde bir referans noktası olmak istediğini söyleyebiliriz. AK Parti Kadın Kolları Türkiye'de "Kalite Yönetim Belgesi"ne sahip ilk ve tek siyasi kurumdur. Amaçlarını gerçekleştirirken kadınlar arasında hiçbir şekilde din, dil, mezhep, etnik köken, ekonomik düzey ayrımı yapmayacağını belirten Kadın Kolları 12 Aralık 2003 tarihinde ISO 9001-2001 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi'ni almaya hak kazanmıştır.⁷³ Bu belgeyi alma çabaları Kadın Kollarının kurumsallaşma çabasının göstergesidir.

AK Parti Kadın Kollarının, AK Parti tarafından belirlenen temel hedefi; kadınların erkeklerle birlikte toplumsal sorumluluğu yüklenecek statüye kavuşturulmasıdır.⁷⁴ Parti, kadınların siyasete katılımını sembolik yada söylem düzeyinden çıkarmayı amaçlamaktadır. AK Parti Kadın Kollarının bir misyonun ve vizyonun olması, onu diğer siyasi partilerden ayırmaktadır. Kolun misyon ve vizyona sahip olması, kurumsallaşma çabasının yanında siyasette özgün olma bilincine sahip olduklarının göstergesidir. Misyon ve vizyon'da yer alan konular, Türkiye'de kadının statüsünü nasıl yükseltebiliriz sorusunun cevaplarını vermektedir.

⁷² "AK Parti'li Kadınlardan Hemcinslerine Marka", *Sabah Gazetesi*, 5 Ocak 2007.

⁷³ *Siyaset ve Kalite Yönetimi*, Ankara : AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, s. 3.

⁷⁴ *AK Parti ve Türk Siyasetinde Kadın*, Ankara : AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, s. 11.

AK Partili kadınlar Kadın Kolları'nın misyonu konusunda değişik fikirler öne sürmüştür; “*partiye üye kaydı yapmak*”⁷⁵, “*partinin icraatlarını halka anlatıp halkın taleplerini yönetici kadrolara iletmek ve bu anlamda partinin gözü, kulağı olmak*,”⁷⁶ “*kadınların siyasette daha aktif yer almaları ve projeler üretmek*”⁷⁷ bunlar arasındadır. AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları tarafından belirlenen misyon ise; *Çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkesi çerçevesinde, kadınların siyasal ve sosyal yaşamdaki yerinin ve etkinliğinin artırılması amacıyla yönelik olarak çağdaş ve muhafazakar demokrasi anlayışına çözümler üretmek, Türk kadınının ilkeli dinamik ve gelişme potansiyeli yüksek nitelikleri ile ufkunu açacak siyasal perspektifler sıkıntılarını gidermek, modern siyasal sistem içerisinde sorun çözme ve karar alma yeteneğini geliştirmek, Türk kadının uluslararası standartlara uygun olarak siyasette ve kamusal alanda daha fazla yer alabilmesi için gerekli yeni ve özgün eğitim hizmetleri ile desteklenmesini sağlamaktır.*⁷⁸

AK Parti Kadın Kolları'nın vizyonunda ise; *'kadınların kamusal ve siyasal yaşama aktif ve nitelikli katılımlarının özendirilmesi, kadınlarla ilgili sivil toplum kuruluşları ile işbirliği alanlarının geliştirilmesi, kadınlara karşı her türlü şiddet ve ayrımcılığın engellenmesi, bu yönde Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi (CEDAW)* ile getirilen ilkelerin eksiksiz uygulanması, kadınların okur yazarlık oranının yükseltilmesi, kadın ve çocuk sağlığı hizmetlerinin çağdaş ülkelerdeki düzeye çıkarılması, kadının ev içi emeğinin hak ettiği şekilde değerlendirilmesi ve kadınların istihdam oranının yükseltilmesi'* konuları yer almaktadır.⁷⁹

75 Kırıkkale İl Kadın Kolları başkanı Nazife Zerenay ile görüşme, Kırıkkale, 18 Temmuz 2006, “içinde”, Tür, Çıtak, a.g.m., s. 262.

76 Çorum İl Kadın Kolları Başkanı Yurdanur Özzeşinli ile görüşme, Çorum, 21 Temmuz 2006, “içinde”, Tür, Çıtak, a.g.m., s. 262.

77 Konya İl Kadın Kolları Başkanı Fatma Ünver ile görüşme, Konya, 14 Temmuz 2006, “içinde”, Tür, Çıtak, a.g.m., s. 262.

78 *Siyaset ve Kalite Yönetimi*, s.5.

* BM CEDAW İhtiyari Protokolü; Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi: Türkiye, bu sözleşmeyi 14 Ekim 1985 yılında imzalamış, 18898 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır ve sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokolü Türkiye, 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylamış olup, 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

79 *Siyaset ve Kalite Yönetimi*, s. 6.

AK Parti Kadın Kollarının Yapısı ve Parti İçerisindeki Yeri

AK Parti Kadın Kollarında, AK Parti Genel Merkezin yapısına eşdeğer bir yapılanma sağlanmıştır; kolda 50 kişilik Merkez Karar Yönetim Kurulu (MKYK) ile 12 kişiden oluşan Merkez Yürütme Kurulu (MYK) mevcuttur.⁸⁰ Kadın Kolları dikey olarak üyeden genel başkana kadar uzanan bir yapıdadır.⁸¹ Genel Merkez Kadın kollarına üye olunabilmesi için önce ilçe kadın kollarına üye olmaları gerekmektedir. Bu anlamda partinin her biriminde hiyerarşinin egemen olduğunu belirtebiliriz.

AK Parti'nin Kadın Kolları, Teşkilat Kademe Organlarında 'Yan Kuruluş' içerisinde yer almaktadır. Ancak ara kademe olmadan doğrudan genel başkana bağlıdır ve kadın kolları başkanı oy hakkı ile merkez yönetim kurulunun üyesidir. Kadın Kolu başkanları görevli oldukları yerdeki teşkilat kademesi yönetimi ve yürütme kurulları'nın doğal üyesi oldukları halde oy kullanma hakları bulunmayıp, sadece toplantılara katılmaktadır. Genel Merkez Kadın Kolları başkanlığı yapmış olanlar, parti üyelikleri devam etmek kaydıyla onur üyesidirler; kongrede söz alabilir fakat delegelik kaydı olmadıkça oy kullanamazlar.

AK Parti Kadın Kollarında hiyerarşi söz konusudur ve bürokratik bir yapıya sahiptir. Bir problemle karşılaştıklarında yada Kol içerisinde bir karara varılmadığında demokratik yöntemlere başvurulmasından çok diğerk üst kademeye danışılmaktadır. Kadın Kollarının icra etmek istedikleri faaliyetlerde, ana kademe ile çelişki doğması halinde, üst kademenin olurluna ihtiyaç duyulmadığı sürece, ana kademenin görüşüne göre hareket edilmektedir.⁸² Bu anlamda AK Parti Kadın Kolları, partinin yapısını aldıkları gibi yönetim şeklini de uygulamaktadır. Kadın Kollarının belli oranda bağımsız hareket etmelerine izin verilse de özellikle dış yazışmalarda ve kamusal işlerde partiye tamamen bağımlı olmaları yada öneride bulunmamaları, ilk oluşumun atama ile olması parti içi demokrasinin olmadığını bir göstergesi olarak nitelenebilir.

⁸⁰ *Kadınlar Siyasette, Türkiye Bülteni*, Sayı: 3, 2003, s. 9.

⁸¹ *Seçim ve Teşkilat*, AK Parti Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı, www.ak parti.org.tr/arge/seminer/sbe05_secim_teskilat.doc, s. 6.

⁸² *Seçim ve Teşkilat*, s. 9.

Kadın Kollarının danışma toplantılarının zamanına, gündemine ve katılacak olanlara, tüzüğe aykırı olmamak kaydıyla üye kadınlar karar vermektedir. Kadın Kollarının dış işlerinde özerklikleri mevcut olmayıp; dış yazışmaları, Parti Yönetim Kademesi aracılığıyla yapılmaktadır. Kamuya dönük faaliyetleri yerine getirebilmeleri için bağlı oldukları temel kademe yönetiminin olurluna ihtiyaç duyarlar.⁸³ Ancak Kol içerisinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerde özerklikleri mevcuttur.

Kadın Kolları üyelik bilgileri genel merkez tarafından hazırlanmış ve il başkanlığı tarafından onaylanmış 'Kadın Kolu Üye Defteri'nde bulunur. AK Parti Kadın Kollarının bilgileri sistematik şekilde toplayıp, verileri gerektiğinde değerlendirebildiğini söyleyebiliriz.

AK Parti Kadın Kollarının Faaliyetleri

Faaliyetlerinde gelişme ve etkinliği sağlamak üzere, organizasyon yapısını sürekli iyileştirmeyi esas alan AK Parti'nin Kadın Kolları; etkili kararların, bilgi birikiminin yanı sıra verilerin mantıklı ve sağlıklı analiz edilmesiyle alınacağına,⁸⁴ kadın duygusunu, becerisini, organizasyon yeteneğini ve sorumluluk bilincini siyasete taşımanın siyasetteki kaliteyi yükselteceğine inanmaktadır. sosyal yaşamda daima sorumluluk bilincine ve organizasyon yeteneğine sahip olan kadın, her türlü organizasyonu gerçekleştirmekte, bu bir emek gerektirdiği gibi kadına karşılığı da ödenmemektedir.⁸⁵ AK Parti de kadının özellikle sosyal hayattaki organizasyon ve analiz etme becerilerini siyasal yaşamda, kadın kolları ile kullanma çabası içindedir. Bu AK Parti'nin kadını aktif olarak siyasette kullanma, siyasete katma çabası olarak değerlendirilebileceği gibi kadının emeğini karşılıksız olarak kullanma amacı olarak da görülebilir. Kadın Kollarında çalışan üyelerin zaman içerisinde geldikleri konumlar iki yarıdan hangisinin parti tarafından benimsendiğini gösterecektir.

AK Partide Kadın Kolları Türkiye genelinde her kademedede teşkilatlarda kadın kolunun kurulması için çalışmaktadır. Kadınlar partinin temel ilke ve hedefleri

⁸³ Seçim ve Teşkilat, s. 8.

⁸⁴ Siyaset ve Kalite Yönetimi, s.11.

⁸⁵ Gülnur Acar Savran, *Beden Emek Tarih : Diyalektik Bir Feminizm İçin*, İstanbul : Kanat Kitap, 2004, ss. 85-86.

doğrultusunda teşkilatlarda kurumsallaşmayı sağladıkları gibi Kadın Kolları kongreleri için gerekli çalışma ve değerlendirmeleri yaparlar. Kadın Kollarının teşkilatlanmasının kadının statüsünün yükseltilmesi ve kadın-erkek eşitliği sağlaması açısından başarısı yadsınamaz. Teşkilatlanma çabaları, kadınların kendilerini ispat etmeleri açısından büyük bir fırsattır.

Kadın Kollarının, parti çalışmalarının temel zemin yeri olan mahalle, köy ve sandık bölgesinde asgari bir temsilci ile temsil edilmesine özen gösterilir ve bu temsilciler aracılığıyla örgütlenme sağlanmaktadır. Bu bölgelerde, üyeler, parti ve parti faaliyetlerini tanıtmak, aksaklıkları ve talepleri tespit ve rapor etmekle sorumludurlar.⁸⁶ Temsilciler evlere giderek partiye yeni üyeler kazandırmak için “tarama” yapıp, ev toplantıları düzenleyerek ihtiyaç sahiplerinin sorunlarını üst kademelere aktarmakta, aynı zamanda partinin icraatlarını halka anlatmakta çok önemli bir role sahiptirler.

Yapılan çalışmalar kadın üyelerin parti içi çalışma eğilimlerinin genellikle zayıf olduğunu, kadın üyelere karar mekanizmalarında yer tanınmadığını, partiye kaynak sağlamak amacıyla yada seçim kampanyalarında kullanıldıklarını göstermektedir.⁸⁷ AK Parti Kadın kollarının hedeflerinden biri ise yerel yönetimlerde kadın temsil oranını arttıracak adımları atmaktır. Yerel seçimlerde ülke genelinde kadın kolları teşkilatları aracılığı ile kadınların Belediye Başkanlığı, Belediye Meclis Üyeliği, Genel Meclis Üyeliğine başvuruda bulunmaları konusunda çalışmalar yapan Kadın Kolları, kadınların siyasi karar alma mekanizmalarındaki yerini ve yaşam düzeyini yükseltmek yönünde araştırmalar yapıp, proje geliştirmektedir.

Kadın Kolları teşkilat içi eğitimin yanı sıra farklı konularda eğitim seminerleri düzenlemektedir. Bu tarz seminerlerin siyaseti sığıltan arındırdığı gibi siyasi bilincin oluşması açısından oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Parti de İl Başkanlarının aylık toplantıları ve eğitim seminerlerinin yanısıra, düzenlenen gezi, konferans, kermes gibi faaliyetlerle kadınlara sosyal hayatın farklı alanlarında perspektif ve deneyim kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu kadınların sosyalleşmesi,

⁸⁶ *Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü*, Ankara : AK Parti Genel Merkezi, 2006, s. 52.

⁸⁷ Minibaş, a.g.m., s. 180.

ev dışında faaliyetlere katılması açısından da oldukça önemlidir. Bu sayede kadınların sosyalleşerek özgürleşmesi sağlanabilir.

Kadın Kolları ilçe ve mahalle teşkilatları aracılığıyla ev toplantıları, koşulları uygun olan il ve ilçelerde salon toplantıları ve özellikle yaz aylarında köy ve yaylalardaki kadınlara ulaşılması amacıyla meydan toplantıları şeklinde üç ayrı toplantı türü gerçekleştirmektedir. Bu toplantılar sayesinde Partinin düşünce, siyaset ve hedeflerini farklı sosyal grup ve kişilere anlatıyor, tanıttıyor ve onlarla bağ oluşturuyorlar. Başta sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere toplumun her kesimi ile sağlıklı ilişkilerin sağlanmasına yönelik çalışmalarda bulunma amacıyla olan Kadın Kolları iş kadınlarını ve Kadın STK'ları, Ramazan ayında türbe ve camileri, doğum, ölüm ve düğün gibi zamanlarda, özel gün ve haftalarda gerekli kişileri ziyaret ediyorlar. Yapılan tüm bu toplantılar ve ziyaretler kadınların belli bir zaman ayırmasını ve emek harcamalarını gerektirmektedir. Ancak AK Partili kadınlar, bunları yaparken RP'nin Hanımlar Komisyonundaki kadınlarda olduğu gibi "Allah Rızası"⁸⁸ için yapmayıp, tamamen siyasette etkin olabilmek, partiye daha fazla üye kazandırıp parti içerisinde statü kazanabilmek amacıyla yapmaktalar.

AK Parti'ye oy veren kadın seçmen sayısını arttırmak ve kadınların seçimlerde daha aktif rol almalarını sağlamak hedeflerinden biri olan Kadın Kolları'nın bir diğer faaliyet alanı seçimler sırasında ortaya çıkmaktadır. RP'nin Hanım Komisyonları'ndan farklı olarak AK Parti Kadın Kolları'nın tek varlık sebebi seçimlerde oy toplamak olmasa da seçimler Kadın Kolları'nın en aktif olduğu dönemdir. Her an seçime hazır olan ve üyelere gerekli eğitimleri veren Kadın Kolları seçmen güncellemesi yaptıkları gibi ev sohbetleri ve salon toplantıları düzenleyerek parti çalışmaları hakkında kadınları bilgilendirip, yeni katılımlar sağlıyorlar. AK Nokta ve AK Karavan⁸⁹ gibi çalışmalar düzenleyip oy oranını yükseltmeye çalışıyorlar.

⁸⁸ Aral, a.g.e., s. 62.

⁸⁹ Çeşitli yerlerde kurulan AK Parti'nin seçim karavanlarıyla Hükümetin çalışmalarını anlattıkları seçmenle temas noktasına verdiği isim.

Siyasi ve hukuki anlamda, kadının siyasal bilinci ile siyasete aktif katılımını arttırmayı amaçlayan AK Parti Kadın Kolları bunun için; hukuki ve siyasi konu ve meselelerle ilgili çalışmalar yapıp ve seminerler veriyor. Koldaki üyeler, AB'nin temel kavramları ve Türkiye'nin üyelik süreci, Birleşmiş Milletlerdeki Kadın Çalışmaları ve CEDAW, Siyasi Partiler ve Seçim Kanunu ile ilgili kadınları, yönetim kurulu üyelerini ve tüm teşkilat mensuplarını bilgilendiriyorlar. Kola üye olan kadınlar, diğer kadınlara siyasi ve hukuki anlamda bilgi aktarımında bulunabilmek için öncelikle kendilerini geliştirmeleri gerekiyor, bu da üye olan kadınların kişisel gelişimi için çok önemli bir eğitim sürecidir. Kadınlar, bir yandan kendilerini geliştirirken diğer taraftan başka kadınların kişisel gelişimine de katkıda bulunuyorlar. Bunun yanı sıra kadının statüsünün sosyal, siyasi ve ekonomik alanda geliştirilmesi amacı ile de yapılan hukuksal çalışmaları, İl Kadın Kollarının hazırladığı kitapçıkları dağıtıyorlar.⁹⁰

Kadının siyasi hayatta etkin olabilmesi için AK Parti Kadın Kollarına göre sosyal hayatta var olmalı, eğitim seviyesini yükseltmeli ve ekonomik bağımsızlık elde etmelidir. Bunun içinde ekonomik alanda güçlenmesini sağlayacak gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu amaçla Kadın Kolları tarafından Hükümet ve Genel Merkez'in hazırlamış olduğu ekonomik ve iktisadi programları üyelere ve vatandaşlara anlatılıyor, kadının el emeğini değerlendirilmesi açısından yerel pazarlar kurulmasını teşvik ediliyor, STK'lar ile iletişime geçilerek yürütülen projeler hakkında bilgi alıp, uygun projelere destek veriyorlar. Bu sayede Kadın Kolları kamuoyunun ve kadınların beklentilerini tespit ederek, bunların parti politikalarına yansıtılmasını sağlayıp, Parti politikalarını geniş kitlelere mal edebilmekteler. Tüm bunları yaparken de baba, eş ağabey, yakın erkek akraba etkisi yada telkini ile değil, tamamen kendi inisiyatifleri ile yapmakta⁹¹ ve partinin, sosyal hayatın bir parçası haline gelmekteler.

Kadın Kolları'nın en önemli faaliyetlerinden biri hayır işleridir. Özellikle mahalle temsilcileri kanalıyla fakir ve muhtaçları tespit edip yardım toplamak, Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı yetiştirme yurtlarını ve huzurevlerini ziyaret etmek

⁹⁰ Ayşe Olgun, "Kadınlar Haklarını Onlardan Öğreniyor", Yeni Şafak Gazetesi, 17 Ocak 2006.

⁹¹ IRP'nin Hanımlar Komisyonunda, partili kadınlar, gerekli çalışmaları yaparken kendi inisiyatifleri ile değil de yakın erkek akrabalarının telkinleri ile faaliyetlerde bulunuyorlardı. Bkz. Arat, a.g.e., s.40.

bunlardan başlıcalarıdır. Yoksulları, bakıma muhtaç yaşlıları, çocukları, özürllüleri adreslerinde tespit ederek Ramazan aylarında, bayramlarda ihtiyaç sahibi ailelere erzak, giysi yardımında bulunmak, ihtiyaç sahiplerine hastane, ilaç ve misafirhane konusunda yardım etmek, özürllüler, yaşlılar ve zor durumda olan ailelere Kaymakamlıktan yeşil kart, asker aylığı, eğitim bursu, kömür ve erzak yardımı vermek, Şehit Aileleri Derneği ve özürllü çocukların okullarıyla bağlantıya geçilip ihtiyaçları konusunda gerekli desteği sağlamak bunlardan bir kaçıdır. AK Partili kadınlar bu faaliyetleri çok önemsiyorlar. Sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla değil de siyasi parti kanalıyla, özellikle de iktidar partisi olmanın getirdiği avantajla, AK Partili kadınlar daha çok insana ulaşp daha etkin olabildiklerini belirtmekteler.⁹²

AK Parti Kadın Kollarının Özelliklerini ve Faaliyetlerini incelediğimizde; AK Parti Kadın Kollarının, kadınlara faal olmaları için fırsat yarattığını ve partide kadının varlığını, görünürlüğünü kurumsallaştırdığını görmekteyiz. AK Partili kadınlar, kadının toplumdaki yeri, siyasetteki temsili ve katılımı konusunda son derece hassastır. Bu kadınların siyasette hırslı, hevesli ve hatta taban siyasetinde çalışmaya hazır olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca partide genel olarak kadınların siyasete daha aktif katılmaları yönünde destek olduğu da söylenebilir. Ancak bu desteğin bazı sınırları mevcuttur. AK Partili kadınlara göre kadının toplumdaki rolünün iyileştirilmesi ve siyasete katılımı toplumun genelini – hem erkekleri hem kadınları – dönüştürmekle mümkündür. Bu dönüşüm de ani, radikal değişikliklerle değil, adım adım, zamanla gerçekleşecektir ve bu süreçte eğitimin önemi büyüktür.⁹³

Türkiye’de cinsiyet eşitsizliğinde hızlı değişimin sağlanabileceği tek alan kadınların siyasete katılımıdır. Başbakan Tayyip Erdoğan bu değişimin, dönüşüm gerçeğinin farkında olduğunu kadınları siyasete katma çabası ile ispatlamıştır. AK Parti kadınların siyasette yer almasını istemesinin diğer bir nedeni ise kadınların AK Parti’nin arkasındaki önemli güç kaynağını oluşturmalarıdır. Parti için her türlü fedakarlığı yapmaya hazır olan Kadın Kollarının bir milyona yakın üyesi, özellikle

92 Tür, Çıtak, a.g.m., s. 263.

93 Tür, Çıtak, a.g.m., s. 263.

seçim dönemlerinde AK Parti'nin dinamosunu oluşturmaktadır. Ancak, çeşitli eğitimler alabilen⁹⁴ bu kadınlar partide erkek egemen bir yapı olduğu ve özellikle önseçimlerde erkekler kadın adaylara karşı birlik oldukları için, önseçimlerden sonra devam edecek gücü bulamayıp⁹⁵ siyasetteki konumları Kadın Kollarının faaliyetleri ile sınırlanmaktadır. AK Parti'nin Kadın Kolları'nın pek çok kadını siyasete çekmeyi başardığı, düzenli ve yaygın örgütlenmesi ve farklı alanlardaki faaliyetleri ile kadınlara aktif olabilecekleri ve kendilerini geliştirebilecekleri önemli bir kurumsal çerçeve sunduğu bir gerçektir.

Genel olarak siyaset arenasına bakıldığında siyasal alanda faaliyet gösteren kadın üyelerin erkekler adına ev ziyaretlerine gitmesi, parti örgütünü ikna etmesi, propaganda yapması ve seçim masraflarına katkıda bulunması beklenir. Bunun sonucunda da kadınlar gerçek anlamda siyasal yaşamdan uzak kaldığı gibi kadınların ağır bir bedel ödemelerine de neden olmaktadır. Kadınların daha etkin siyasal katılımını sağlamak için oluşturulan en önemli mekanizmalardan biri olan Kadın Kolları, AK Partiye kadar amacının tersi yönünde hareket ederek kadını siyasal karar alma mekanizmalarından uzak tutan bir aygıtla dönüşmüş durumdaydı.⁹⁶ AK Parti Kadın Kollarını, diğer partilerin Kadın Kollarından ayıran özelliklerden biri; kadınları siyasi birer aktör haline getirme çabasıdır.

AK Parti Kadın Kolları, kadını siyasi bir aktör haline getirme, her kesimden kadın her türlü siyasi faaliyete katma çabası içerisindedir. Ancak kadınların siyasal etkinliği toplumsal koşullara bağlı olarak biçimlenir. Siyasal yaşama özgürce katılmaları; eğitim düzeylerine, çalışma yaşamında yer almalarına, evli olup olmamalarına, gelir düzeylerine ve kentleşme derecesine bağlı olarak genişlemektedir. Bunlara bağlı olarak AK Parti'de Kolun içerisinde ve parti içerisindeki kadınlar arasında hiyerarşi ve farklılıklar mevcuttur. Farklılıkları incelediğimizde; Kadın Kolunda hiyerarşide aşağı inildikçe eğitim seviyesinin

94 Nimet Çubukçu, Temmuz 2006, "içinde", ESI 2007, "Sex and Power in Turkey : Feminism Islam and Maturing of Turkish Democracy" European Stability Initiative, s. 30.

95 AK Parti Gaziantep Milletvekili, AK Parti Kadın Kolları Başkanı Fatma Şahin ile Röportajı "içinde", ESI 2007, "Sex and Power in Turkey: Feminism Islam and Maturing of Turkish Democracy" European Stability Initiative, s. 31.

96 Gül, a.g.m., ss. 2-3.

azaldığı ve türbanlı kadın sayısının arttığı görülmektedir.⁹⁷ Teşkilatın tabanında yer alan kadınların çoğunluğunu ev hanımları oluşturmaktadır. Yönetimde yada üst düzey mevkide yer alan kadınlar ise meslek sahibidir. AK Parti'de Partinin meclise taşıdığı kadınlar; partinin medeni yüzünü gösteren 'çağdaş' kadınlardır, parti örgütüne omuz veren kadınlar ise; partinin işlerini yapan 'bacı'lar⁹⁸ olduğuna dair görüş, parti içerisinde yaygındır.

Partide genel olarak kadının siyasete katılmasına yönelik bir direnç mevcuttur. Kadınlarla çalışma pratiği geliştikçe bu direnç aşılabılır. Bu süreçte Tayyip Erdoğan'ın kadınlara verdiği desteğin önemi büyüktür. Parti içerisinde kadınların en büyük destekçisi olan Erdoğan parti teşkilatının yönetim birimlerinde kadın oranının yüzde 30 olması gerektiğini vurgulamaktadır. İstanbul da yürütme kurulunda yüzde 35.7,⁹⁹ yönetim kurulunda yüzde 27¹⁰⁰ olan bu oranlar Anadolu teşkilatları için geçerli değildir. Neden olarak da kalifiye aday bulmakta zorlanıldığı öne sürülmektedir. Bu da partinin kadını siyasete katma konusunda samimiyetine gölge düşüren en önemli nedenlerden biridir. Kotaya karşı olan AK Parti nitelik konusuna önem verdiği için seçim dönemlerinde çalışan çok az sayıda kadın partide milletvekili olabilmekte ve yönetim birimlerinde yer alabilmektedir.

97 TBMM iç tüzüğü gereğince kadın milletvekillerinin hiçbiri türbanlı değildir. Parti MYK üyesi kadınların %50'si türbanlı, Parti İl Kadın Kolları Başkanlarının % 65'i türbanlıdır.

98 Bora, a.g.m., s. 87.

99 Ak Parti İstanbul İl Yürütme Kurulu Kadrosu, <http://www.AKPartiistanbul.com/eteskilat.aspx?GorevID=17&d=0>

100 Ak Parti İstanbul İl Yürütme Kurulu Kadrosu , <http://www.AKPartiistanbul.com/eteskilat.aspx?GorevID=111&d=0>

II. BÖLÜM

TEMEL GÖSTERGELERDE ADALET VE KALKINMA PARTİSİ' NİN KADIN POLİTİKASI

Türkiye yirminci yüzyılın başındaki kapalı köy toplumundan çıkmış, bugün nüfusunun büyük bölümü kentlerde yaşayan, demografik özellikleri değişen bir yapıya geçmiştir. Aile yapısı değişmiş, toplumsal yapı çeşitlenmiş, kırsal dönüşüm ve modernleşme başarılıdır. Bu geçiş Türkiye'nin Avrupa Birliğine girme çabası, dünya ile bütünleşme isteği ile doğru orantılı olarak hızlanmıştır. Dönüşümün önemli bir parçası, hatta AB'ye girişin temel taşlarından biri olarak adlandırabileceğimiz kadın-erkek eşitliğinin sağlanması Türkiye'nin kalkınmasının anahtarlarından biridir.

AB'ye üyelik sürecini yaşayan Türkiye, AB sosyal politikasının temel amaçlarından biri olan cinsler arası eşitliği toplumsal sisteme yansıtmak zorundadır. AK Parti'nin de bu zorunluluğun farkında olduğu ve onu İslamcı çevrelerden ayıran en önemli özelliğinden birinin bu olduğu gerçeği ortadadır. Ancak eşitlik, kalkınma ve barışa ulaşabilmenin en önemli kilometre taşlarından biri olan kadın erkek eşitliğinde ve kadın haklarının tam olarak sağlanması konusunda uluslararası normlara ulaşmakta ne kadar kararlı olduğu partinin sahip olduğu kadın politikası ve Muhafazakar bir parti olarak İslami kalıpların dışına çıkma yada zorlama başarısı çerçevesinde değerlendirilmelidir. AK Parti'nin AB sürecinde kadın politikasını tam olarak ortaya koyabilmek için kadına cinsiyet eşitsizliğinde en hızlı değişimin yaşanabileceği alan olan siyasal yaşamda biçtiği rolün dışında, cinsler arası eşitliği sağlamada temel göstergeler olarak kabul edilen; eğitim, istihdam, sağlık ve kadına yönelik şiddet konusunda partinin kadınlara yönelik ne gibi kararlar aldığı, hangi uygulamalarda bulunduğu ve bu uygulamaları ne amaçla yaptığını incelemek gereklidir.

A. AK PARTİ'NİN KADIN POLİTİKASINDA KADININ EĞİTİMİ

Eğitim temel bir insan hakkı, eşitlik ve toplumsal barışın sağlanıp sürdürülebilmesi için gerekli bir koşul ve gelişme sürecinde önemli bir değişkendir. Eğitim alanında tüm dünyada yaşanan hızlı gelişmelere rağmen, dünyanın pek çok

bölgesinde kadınların eğitimi konusunda hala önemli sorunlar bulunmaktadır. Ülkelerin temel eğitimi yaygınlaştırma çabalarına rağmen, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınlar erkeklerden daha az eğitilmekte, yaşam standartlarını yükseltecek, sosyal ve ekonomik değişikliklere uyum sağlamalarına yardımcı olabilecek bilgi ve deneyimlere erişememektedir.¹⁰¹ Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin, kadının eğitimine daha fazla önem vererek eğitimde cinsiyet açığını gidermesi ve ilköğretimin yaygınlaştırılmasına yönelik politikalar geliştirmesi gerekmektedir.¹⁰² Eğitim sayesinde de kadınlar yukarı doğru dikey hareketliliğe uğrar.¹⁰³

Kadının eğitiminden elde edilecek kişisel ve sosyal getiriler, erkeklerin eğitimden elde edilecek getirilerden daha yüksektir. Kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi gereğinin ekonomik gerekçesini ise cinsiyet eşitliğinin iktisadi gelişmeyi olumlu etkilemesi oluşturur.¹⁰⁴

Kadınların eğitimi Türkiye'nin önemli sorun alanlarından biridir. Geleneksel olarak sosyalleşme sürecinde erkek çocuklarının eğitim alıp, iş sahibi olmaları bir sosyal değer olarak aktarılmışken; kızların evde kalıp ev işleriyle ilgilenmesini teşvik eden eğitim sistemi oluşturulmuştur. Bu doğrultuda Türkiye'de erkekler kızlardan daha iyi ve daha uzun süreli eğitim alabilmişlerdir.¹⁰⁵

İslamcı çevreler kadının eğitiminin önemi konusunda hemfikirdirler; kadının sağlam ve şahsiyetli bir eğitim alması çocuklarının da sağlam ve şahsiyetli olmasının yolunu açmaktadır.. İslamcı kadınlardan, daha çok anne ve eğitici rolünü öne çıkaracak, bu yönlerini temellendirecek alanlarda eğitim alması beklenmektedir. Dolayısıyla İslamcı çevrelerde kadının eğitimi temelde çalışmaya yönelik olmayıp eğitilmiş ve bilinçli hale gelerek çocuklarını daha iyi yetiştirmesi için desteklenmektedir.¹⁰⁶ AK Parti'ye baktığımızda, partinin kadının, eğitilmiş olmasını istediği bir gerçektir. Burada AK Parti'nin kadının eğitimini İslamcı çevrelerde

101 Aysıt Tansel, İktisadi Kalkınma Ve Kadınların İşgücüne Katılımı : Türkiye'den Zaman-Serisi Kanıtları Ve İllere Göre Yatay Kesit Kestirimleri, *ERC Working Paper Series*, 2001, ss. 453-454.

102 İbrahim Yumuşak, "Kadın Eğitiminin Ekonomik Analizi", www.Ceterisparibus.Net, s. 149.

103 Sevda Demirbilek, "Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi", *Finans, Politik Ve Ekonomik Yorumlar*, Cilt 44, Sayı 511, 2007, s. 22.

104 Klasen, Stephan, "Low Schooling For Girls, Slower Growth For All? Cross-Country Evidence On The Effect Of Gender Inequality In Education On Economic Development," *The World Bank Economic Review*, Cilt: 16, Sayı: 3, Yıl: 2002, s. 367.

105 Demirbilek, a.g.m., s. 21.

106 Hülya Demir, *İslamcı Kadının Aynadaki Sureti*, İstanbul : Sel Yayıncılık, 1998, s. 77.

olduğu gibi gelecek nesilleri daha iyi yetiştirmesi, nitelikli bir anne olması için mi yoksa kadının istihdama katılması, özgürleşebilmesi için mi istediği sorusunu sormamız gerekir. Bu sayede Partinin kadının eğitimi konusunda kadın politikasının genel hatlarını belirleyebiliriz. Bunun için AK Parti'nin kadının eğitimi için yaptıkları düzenlemelere bakmamız gerekir.

Yoksulluk sebebiyle eğitime erişememe durumunda okula gönderilmeyen çocukların öncelikle kızlar olduğunu belirtmek gerekmekte. Cinsiyet ayrımı gözetilmeyen yapılan yardımlar da öncelikle kız çocuklarını etkilediği tahmin edilebilir. Bu bakımdan AK Parti'nin eğitime ayırdığı kaynakların artması kızları öncelikle etkilemektedir. AK Parti tarafından her eğitim ve öğretim yılının başlangıcında ilköğretim ve ortaöğretimde okuyan dar gelirli aile çocuklarının temel okul ihtiyaçlarının karşılanması için fondan kaynak ayrılmakta ve ücretsiz kitap dağıtılmaktadır.¹⁰⁷

AK Parti'nin eğitime ayırdığı bütçeye baktığımızda son beş yılda Genel Bütçe ile Milli Eğitim Bakanlığı(MEB) Bütçesi yaklaşık yüzde 50 ile yüzde 60 arasında artarken, MEB'in yatırım bütçesi sürekli olarak azalmıştır. Yatırım bütçesindeki azalma 2007 yılında yüzde 50 olmuştur. Konsolide bütçe yatırımlarından MEB'in yatırımlarına ayrılan pay son yılda, önceki on yıla göre yüzde 50 azdır.¹⁰⁸ Burada AK Parti'nin özel okullara verdiği desteği ve eğitim alanında özelleştirmeyi benimsediğini görmekteyiz. Türkiye'de eğitim sistemindeki sorunların açılması ve köklü değişikliklerin yapılması gereklidir. Eğitim sistemimizin sağlıklı bir yapıya kavuşabilmesi ve her şeyden önce eğitim temel bir insan hakkı olduğu için bu değişikliğin özelleştirme kapsamında yapılması özellikle kız çocuklarının eşit, parasız, kamusal eğitim hakkından yararlanabilmesinin önünde engel oluşturacaktır. AK Parti tarafından yapılacak olan değişikliklerin, kamusal hizmet anlayışı çerçevesinde gerçekteştirilmesi ve yeterli kaynak aktarılması özellikle kız çocuklarında okullaşma oranını arttıracaktır.

107 *Toplantı Konuşmaları*, Ankara : AK Parti Sosyal İşler Başkanlığı, 2006, s. 27.

108 *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim*, ss. 168-170.

AK Parti eğitime katılımı teşvik etmek amacıyla; okula giden kız çocuklarının oranını artırmaya yönelik olarak 2003 yılında MEB ve UNICEF* iş birliği ile, “Haydi Kızlar Okula” kampanyasını başlatmıştır.¹⁰⁹ Bu kampanya ile eğitim sistemi dışında kalan, okulu terk eden ya da devamsızlık yapan ilköğrenim çağındaki olan (6-14 yaş) kız çocuklarını ilköğretime kazandırarak, okullaşma oranını arttırmak amaçlanmaktadır. Projenin uygulama alanı, kızların okuma yazma oranının en düşük olduğu Van, Ağrı, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Muş, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak başta olmak üzere 53 ilde başlatılmış¹¹⁰ olup 81 ile çıkarılmıştır. Projenin uygulama alanına bakıldığında kampanyanın belirli verilerin analiz edilerek yapıldığı ve kısa süreli olmadığı görülebilmektedir. Kampanya da etkisini kısa süre de göstermiştir; son rakamlara göre 223 bine yakın kız çocuğu eğitime kavuşturulmuştur.¹¹¹ Eğitime kavuşturulan kız çocuklarının oranı dolayısıyla “Haydi Kızlar Okula” kampanyasının başarısı kız çocuklarının eğitimi için çok önemli bir gelişmedir. Ancak kız çocuklarının okullaşması için bu sadece bu kampanyalar yeterli değildir. Sosyo-ekonomik ve demokratik boyutları göz ardı edilmeyen ciddi yaklaşımlar ve yasal düzenleme çalışmalarına AK Parti'nin devam etmesi gerekmektedir.

AK Parti döneminde kız çocuklarının okullaşma oranına bakıldığında özellikle temel eğitimin alındığı; ilköğretim ve ortaöğretimde önemli oranda artışlar olmuştur. AK Parti'nin iktidara geldiği 2002-2003 öğretim yılında ilköğretimde net okullaşma oranı kız çocukları için yüzde 87,34, ortaöğretimde yüzde 45,16 iken, bu oranlar 2007-2008 öğretim yılında ilköğretimde yüzde 96,14'e, ortaöğretimde yüzde 52,16'ya yükselmiştir. İlköğretimde ve ortaöğretimde olduğu kadar bariz olmasa da yüksek okul/fakültede de okullaşma oranı artmıştır. 2002-2003 öğretim yılında yüzde 13,53 olan oran, 2006-2007 öğretim yılında yüzde 17,41'e yükselmiştir.¹¹² Oranlarda ki artışlar kız çocuklarının eğitiminin yaygınlaşması açısından önemli bir adımdır. Temel eğitim hakkından gereğince yararlanılması kızları yoksulluk, sanayide ya da

*Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu, 1946 yılında kurulan kurum Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, çocukların haklarının korunması ve savunulması, onların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve onlara potansiyellerinin en üst düzeyinde gelişebilecekleri ortamların sağlanması ile görevlendirilmiştir.

109 *AK Parti Sosyal Politikalar*, Ankara : AK Parti Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı, www.ak partiarti.org.tr/arge/seminer/sbe04_sosyal_politikalar , s. 27.

110 *Toplantı Konuşmaları*, s. 27.

111 *AK Parti Sosyal Politika Uygulamaları 2*, Ankara : Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, 2007, s. 14.

112 *Türkiye'de Kadının Durumu*, Ankara : T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Genel Müdürlüğü, Cilt/Kopya: 1, 2008, s. 11.

tarımında zorunlu çalışma, ev hizmetçiliği, ticari amaçlı seks sömürüsü ve silahlı çatışma gibi tehlikelerden korumaktadır. Bunun yanında bilgili ve sorumlu bir yurttaşın haklarını talep etme ve bu haklardan yararlanma yeteneği, iyi bir temel eğitim almasına bağlı olmaktadır.

AK Parti'nin cinsiyet açığını gidermeye yönelik projelerinden biri olarak 'Şartlı Nakit Transferi'ni gösterebiliriz. Türkiye'de kızların okula gitmemesinde "okul masrafı" genelde en sık belirtilen neden (%26.0) olarak ortaya çıkmakta, bu durum kentsel alanlarda daha baskın (%30.2) hale gelmektedir.¹¹³ AK Parti Sosyal Riski Azaltma Projesi kapsamında yürütülen Şartlı Nakit Transferi¹¹⁴ programıyla maddi imkansızlık nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ya da okuldan almak zorunda kalan ailelere çocuklarını okula göndermeleri koşuluyla "eğitim yardımı" vermektedir.¹¹⁵ Parti tarafından, kız çocuklarının okullaşma oranları ile ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranlarını arttırmak amacıyla kız çocuklarına, erkek çocuklarına göre temel eğitimde yüzde 21, ortaöğretimde yüzde 40 oranında daha fazla parasal yardım yapılmaktadır.¹¹⁶ AK Parti'nin yapmış olduğu yardım oranlarına bakıldığında, fazla olmadığı açıkça görülmektedir, ancak oranlar; kız çocuklarına erkek çocuklardan daha çok yardım yapılması açısından sembolik bir önemi olduğu için dikkat çekicidir. AK Parti ödemeleri doğrudan "Anne"ye yapmakta,¹¹⁷ bu sayede de kadının aile ve toplum içindeki konumunu güçlendirmiş olmaktadır. Diyarbakır Emniyetinin yapmış olduğu 17 bin kişilik anket¹¹⁸ sonucuna göre; yardımın Anneye verilmesi ile, Diyarbakır'da hakim olan baba vurgusu azalmış, yerine anne ön plana çıkmıştır. Bu ataerkil değer yargılarının değişimi açısından çok önemli bir gelişmedir. Devletin muhatap aldığı kadına, erkeğin saygı duymaya başladığı görülmektedir. Yardım çocuklar okula düzenli olarak devam etmeleri, iki yıl üst üste sınıfta kalmamaları şartıyla verilmektedir. Böylece özellikle kız çocuklarının okulda devamlılıkları sağlanmaya çalışılmakta.

113 *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu*, ss. 23-24.

114 Şartlı Nakit Transferi Programında, yoksulluk nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen veya okuldan almak zorunda kalan ya da okul öncesi çocuklarını düzenli sağlık kontrollerine götürmeyen aileler ile gebelikleri süresince düzenli sağlık kontrollerini yaptıramayan veya doğumlarını bir sağlık kuruluşunda gerçekleştiremeyecek olan anne adaylarını ekonomik yönden desteklemek ve Türkiye'de düzenli bir nakit sosyal yardım sistemi yerleştirmek amaçlanıyor. ŞNT'nin temel hedef kitlesi; ekonomik güçlükler nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ve düzenli sağlık kontrollerini yaptıramayan, nüfusun en yoksul % 6'lık kesimine dahil olan aileler.

115 *AK Parti Sosyal Politikalar*, s. 51.

116 *AK Parti Sosyal politika Uygulamaları 2*, s. 15.

117 *AK Parti Sosyal Politikalar*, s. 28.

118 Zafer Özcan, "Siyasetin Kadınlı İmtihani", *Aksiyon Dergisi*, Sayı: 653, Yıl: 12, s. 25.

Türkiye’de ekonomik ve sosyo-kültürel faktörler kızların okula gitmemesinde genel olarak büyük bir rol oynarken, “uygun okulun bulunmaması”, “ev işleri”, “ailenin izin vermemesi” de dahil olmak üzere kırsal bölgelerde daha fazla çeşitlilik göstermektedir.¹¹⁹ Bu engeller, özellikle kırsal bölgelerde tam donanımlı yatılı devlet okulları ile ortadan kaldırılabilir.¹²⁰ AK Parti’nin kız çocukları için yatılı okullara büyük önem verdiğini görüyoruz, özellikle kırsal kesimde kız çocuklarının okula gitmesini yaygınlaştırılması parti tarafından amaçlanmaktadır.

MEB’in istatistiklerine baktığımızda, AK Parti iktidarı boyunca meslek liselerinde eğitim gören kız öğrenci sayısı, toplam 357 bin 938’den 520 bin 239’a yükselmiş, erkek öğrenci sayısı yüzde 19, kız öğrenci sayısı ise yüzde 45 oranında artmıştır. AK Parti döneminde kız öğrencilerin meslek liselerini daha çok tercih etmeye başladığı açıkça görülmektedir. Burada AK Parti’nin politikalarının etkisi çok büyüktür; Partinin Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı’nda katsayı uygulamasının kalkacağına ilişkin çalışma yapması, sınavda meslek liselerinin dezavantajını kaldıracağı inancı meslek liselerine olan ilgiyi, dolayısıyla kız çocuklarının istihdama katılma şanslarını artırmıştır. Kızların tercih ettikleri dallara baktığımızda, AK Parti döneminde de Türkiye’de mesleki teknik eğitimi tercih eden kız öğrencilerin, geleneksel olarak kendilerine yakıştırılan sanat ve öğretmenlik dallarına yöneldikleri-yönlendirildiklerini görmekteyiz.

AK Parti iktidarında, İmam Hatip Liselerinde (İHL) kız öğrenci oranında artış yaşanması dikkat çekicidir; İHL’ler de okuyan kız öğrenci sayısı 35 bin 474’den 62 bin 168’e yükselmiştir.¹²¹ Kızların imam olamamasına karşın, İHL’de kız öğrenci sayısının 5 yılda yüzde 144 oranında artış sağlaması, kadının eğitimi açısından da üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur çünkü İHL’den mezun olan kız çocuklarının imam olamadıkları gibi herhangi bir alanda da istihdam edilmeleri mümkün değildir. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı’nın (TESEV) yaptırdığı “Efsaneler ve Gerçekler: İmam Hatip Liseleri” başlıklı araştırmanın sonucuna göre; özellikle sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesiyle birlikte, bazı

¹¹⁹ *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu*, ss. 24-25.

¹²⁰ Toplantı Konuşmaları, s. 27.

¹²¹ *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim*, s. 169.

muhafazakar ailelerin, beşinci sınıftan sonra kızlarını okullardan aldığı, ancak İHL'lere yolladığı ve İHL'lerin günümüz Türkiye'sinde kız çocuklarının okullaşması konusunda çarpıcı bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.¹²² AK Parti'nin desteklemiş olduğu İHL'ler muhafazakar ailelerin kız çocuklarının eğitime devam etmelerini sağlamaktadır. Ancak İHL'ler de verilen eğitimin ne kadarının temel eğitim esaslarını kapsadığı ve kız çocuklarının gelişimine ne yönde katkı sağladığı üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

AK Parti'nin sosyal politikasına göre, Türkiye AB ülkelerine oranla oldukça dezavantajlı durumdadır. Kentte kadın istihdamının, özellikle de eğitimsiz kadınların istihdamının oldukça düşük olduğunu ve eğitimsiz kadınların şansının her geçen gün azalmakta olduğunu vurgulayan¹²³ AK Parti, parti programında kadınların kamusal yaşama katılımının özendirilmesi için gerekli tüm önlemlerin alınacağını belirtmektedir.¹²⁴ Kadının kamusal yaşama katılabilmesi, istihdama dahil olabilmesi için öncelikle kadının eğitim seviyesinin yükselmesi ve yükseköğrenime katılması gereklidir. Üniversitelerde türbanın serbest olmasını, “*dileğim başörtülülerle başı açıkların el ele dolaştığı üniversiteler olsun, birlikte sınıflarına rahatça girsinler*”¹²⁵ diye belirten Başbakan Tayyip Erdoğan, AK Parti tabanını oluşturan kadınların, kamu kurumlarında çalışmalarının henüz yolunu açmasa da-ki ekonomi politikasına göre AK Parti istihdamı özel, hizmet sektöründen ummaktadır-¹²⁶ kamusal alana ve istihdama katılmalarını yükseköğrenimin yolunu açarak sağlamaya çalışmaktadır. Türkiye'nin kalkınmasını isteyen ve bunu vasıfsız kadınlarla yapamayacağını farkında olan AK Parti kadının istihdama katılımını tam anlamıyla sağlayana kadar öncelikle ve mutlaka eğitilmiş olmasını istemektedir.

Üniversitelerin, her çeşit düşüncenin demokratik bir ortamda hoşgörü içinde öğretilip tartışıldığı, yasakların ve sınırlamaların olmadığı özgür bir foruma dönüştürüleceğini¹²⁷ söyleyen AK Parti, üniversitelerde türbanın yolunu açarak bir anlamda kadının özgürleşmesini sağlamaktadır. Türban tartışmaları ile beraber

122 Recep Yeter “İHL'ler Olmasaydı Biz Okuyamazdık”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 3 Temmuz 2005

123 *AK Parti Sosyal Politikalar*, s. 13.

124 *AK Parti Programı*, s. 34.

125 “Erdoğan'ın Dileği: Üniversitede Başörtüsü”, *Radikal Gazetesi*, 06 Eylül 2007.

126 Ahmet İnel, “AK Parti'nin Piyasa Toplumu Hedefi”, *Birikim Dergisi*, 2004, Sayı: 184/185, s. 20.

127 *AK Parti Seçim Beyanamesi*, Ankara : AK Parti Genel Merkez, 2007, s. 73.

İslamcı kadın kamusal alan ile tanışmıştır. Türban üniversitelere girdiğinde, daha fazla İslamcı kadın yüksek okul mezunu olacaktır. Bu kadının eğitimi konusunda istatistikleri değiştireceği gibi eğitim seviyesini de yükseltecektir. Gelecekte, AK Parti'nin tabanının bile öngöremediği bir değişim olarak; İslamcı kadın kamusal alanda daha fazla görünüp, erkeklerle eşit seviyede olabilecektir. Burada karşımıza, AK Parti'nin tabanını oluşturan Muhafazakar kesimin partiyi etkilemesinden çok AK Parti, tabanını zaman içerisinde değiştirebileceği savı ortaya çıkmaktadır. İHL'ler muhafazakar kesimin kız çocuklarının temel eğitimde kalmasını sağlamaktadır, türbanda muhafazakar kesim kadınlarının üniversitelere ve sonrasında kamusal alana ve istihdama girişini sağlayabilir.

Muhafazakarların en önemli toplumsal kurum olarak niteledikleri "Aile"¹²⁸ AK Partiye göre de ancak kadının gelecek nesilleri daha iyi yetiştirmesi, nitelikli bir anne olabilmesi ile sağlam temeller üzerine oturtulabilmektedir. Bunun içinde kadının eğitimi, hatta iyi eğitimi olması gerekmektedir. Eğitimi kadın çocuklarını daha iyi yetiştirdiği gibi istihdam alanına daha rahat katılabilmektedir. Kendi evinde ailenin başının tacı olan, kocasının gözünde saygın bir yeri olan ve çocukları tarafından sayılan, kendi konumunu, ailenin uyumu için çok önemli gören AK Parti kadını eğitimi bir kadın olarak değişim sürecinin içinde yer alır ve kamusal alana çıkma şansı kazanır. Kadın sadece toplumun yarısını oluşturduğu için değil her şeyden önce birey ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkin¹²⁹ olduğu için de, yılların ihmali sonucu ortaya çıkan eğitim problemi AK Parti'nin öncelik verdiği bir konudur.

B. AK PARTİ'NİN KADIN POLİTİKASINDA KADININ İSTİHDAMI

Kadınların çalışma hayatına katılımı, güvenceli işlere sahip olması, kariyer yapabilmesi ve yönetici konumuna gelebilmesi için bunu sağlayacak yasalar ve uluslararası sözleşmelerin yanında kadının niteliksel gelişimini ve işgücü piyasasına girişini sağlayacak gerekli mekanizmalar oluşturulmalıdır. Türkiye'de kadının işgücüne katılım oranını arttırmak için yasal girişimlerde bulunulmuştur ancak

¹²⁸ Yalçın Akdoğan, *Muhafazakar Demokrasi*, Ankara : AK Parti Yayınları, 2003, s. 7.

¹²⁹ *AK Parti Programı*, s. 34.

gereken mekanizmaların tam olarak oluştuğu söylenemez. Türkiye’de, kadınlar çalışma yaşamı ve üretimin içinde var olmalarına rağmen, üretimden yeterince pay alamamaktadır. İstihdam alanındaki bu eşitsizlik, bu alandaki yapısal ayrımcılık tarafından da pekiştirilmektedir. Özellikle işe giriş, emeklilik ve belirli işlere yönlendirilmede, çalışma koşulları, ücretler, izinler ve sosyal haklarda, yükselme ve mesleki eğitim olanaklarından yararlanmada ciddi ayrımcı uygulamalarla karşılaşmaktadır.

İslamcı çevreler kadının çalışması konusunda birbirinden farklı görüş sergilemektedir. Bazı İslamcı çevreler, kadın çalışmak istemediği takdirde, bunun için zorlanamayacağını fakat ailevi sorumluluklarını unutmaksızın çalışmak isterse engellenmemesi gerektiğini belirtirken, bazıları da kadınları doktorluk, öğretmenlik ve hemşirelik gibi belirli mesleklere yönlendirilmesi gerektiğini çünkü kadınların fiziksel güç gerektiren işlerde zorlanacağını vurgulamaktadır.¹³⁰ Bunun yanında İslamcı çevrelerde kadının mutlaka eğitim görmesi gerektiği ancak eğitim görmesinin mutlaka dışarıda çalışması anlamına gelmediği görüşü de yaygındır.¹³¹ İslamcı çevrelerin kadının çalışması ile ilgili genel olarak görüşleri; mutlaka çalışmak isteyen kadının, eş ve anne görevlerini en iyi şekilde yapabilmesine engel olmayan, erkeklerden farklı olan fiziksel özelliklerine uygun ve cinselliğinin denetlenmesini sağlayacak işlerde çalışması olarak verilebilir.¹³² İslami çevrelerde bu dünyada kadın-erkek eşitliği değil kadın ve erkek açısından adalet söz konusudur.¹³³ Kadın psikolojik, sosyal ve fiziksel olarak erkekten farklı yaratılmıştır. Kadın erkekten farklı yaratıldığı için de toplumsal düzeyde sahip olduğu hak ve görevler dolayısıyla istihdama katılımı adalet anlayışı gereği farklıdır.

AK Parti’nin kadının istihdamına yönelik politikasını ortaya koyabilmek, İslami çevreden farklı olup olmadığını sorgulayabilmek için kadının istihdamına yönelik almış olduğu kararları ve uygulamaları incelemek, bunun yanında ekonomi politikası gereği yürürlüğe koyduğu kararların kadın istihdamını nasıl etkilediğine bakmak gerekir.

130 Çayır, a.g.e., s. 65.

131 Demir, a.g.e., s. 76.

132 Üşür, a.g.m., s. 82.

133 Acar, a.g.m., s. 93.

Türkiye’de çalışma yaşamının kadınlar açısından son derece ayrımcı ve istihdam olanaklarının kısıtlı olduğu açıktır. Ülkemizde kadın işgücünün önemli bir bölümü tarım alanında ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. 2006 yılı verilerine göre kayıt dışı olarak ücretsiz aile işçisi konumunda tarımsal faaliyetlerle uğraşanların yüzde 76,8’ini kadınlar oluşturmaktadır.¹³⁴ Tarımda küçük üreticiliğin AK Parti iktidarında artan şekilde tasfiyesi süreci kadınların işgücüne katılım oranını düşürmektedir. Çünkü kentler tarımsal üretim faaliyetlerinden kopan kadınlara eğitimsiz oldukları için yeni istihdam olanakları sunmamakta ve kentlerdeki kadınların çok büyük bölümü ise daha çok nitelik gerektirmeyen, emek yoğun, kayıt dışı sektörlerde çalışmaktadır. Ev dışında çalışan kadınların ezici çoğunluğu ilkökul mezunudur veya okuma yazma dahi bilmemektedir. İstihdam edilen kadınların yüzde 75’ini okuma yazması olmayan, okul bitirmemiş ve ilkökul mezunu kadınlar oluşturmaktadır.¹³⁵ AK Parti’nin, programında sağlıklı gerçekleştirileceğini vaat ettiği¹³⁶ ama aşırı hızlı yürütülen tarımın tasfiyesi en çok kadınları etkilemiştir.

Makro ekonomik politikaların geliştirilmesinde toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının önemi henüz yaygın olarak kabul görmemiştir.¹³⁷ Günümüzde bir çok kadın geçinmek için kırsal alanlarda, kayıt dışı ekonomide, hizmet sektöründe düşük ücretle çalışmakta ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. İşyerinde cinsiyet ayrımcılığını; iş bölümünde, ücretlendirme de kadın ve erkeğin yaptıkları işle değil de cinsiyet temeline dayanarak, işleme tabi tutulması olarak belirtebiliriz.¹³⁸ Kadınlar erkeklerle aynı niteliklere sahip oldukları halde cinsiyete dayalı ücret farkıyla karşılaştıkları gibi gelir elde etmede, kariyer yapmada, devletten yardım almada daima erkeklerin gerisinde kalmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı anlamında AK Parti’nin yaptığı uygulamalara baktığımızda yasal düzenlemeler ile iş yerlerinde cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmaya çalıştığını ancak hükümetin devlet memurlarına yapmış olduğu yardımlarda erkekleri gözetmediği söylenebilir. AK Parti İş Kanununun “Eşit Davranma ilkesi” başlığı altında beş maddesinde yapmış olduğu değişikliklerle

134 *İşsizliğin Acı İlacı: Kayıt Dışı İstihdam Raporu*, Ankara Ticaret Odası, <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1370&L=1>, Erişim Tarihi : 25 Ağustos 2007.

135 *Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu*, Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü, 2006.

136 *AK Parti Programı*, s. 19.

137 *Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi*, Ankara : Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, 2003, s. 21.

138 Ömer Demir, Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ankara : Vadi Yayınları, 2000, s. 86.

cinsiyet nedeni ile daha düşük ücret verilmesini, iş akdinin sonlandırılmasını ya da iş sözleşmesinin yapılmamasını, düşük asgari ücret verilmesini ortadan kaldırmış, hukuki yaptırımını düzenlemiştir.¹³⁹ Devlet memurlarına yapılan yardımlara gelindiğinde ise AK Parti erkekleri gözetmektedir. AK Parti hükümeti tarafından yapılan “Çocuk Yardımı” ve “Doğum Yardımı” ödenekleri, karı ve kocanın her ikisi de memur olduğu takdirde yalnızca kocaya verilmektedir.¹⁴⁰ AK Parti’nin cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırması için sadece özel iş yerlerini ilgilendiren kanun ya da yönetmeliklerde düzenleme yapması yeterli değildir. Devlet memurlarına yapılan yardımlarda, eşlerin ikisi de memur olduğu takdirde yardımın memuriyet derecesi ya da maaş oranı göz önünde bulundurularak eşlerden birine verilmesi, erkeğin gözetilmemesi gerekmektedir. Bu sayede AK Parti iktidarından önce 1 Ocak 2002’de kanunen son verilen “Aile Reislği” kavramı ve evi geçindirme rolünün erkeğin görevi olarak görülmesi AK Parti tarafından fiilen ortadan kaldırılmış olacaktır.

Kadınlar ve erkekler günümüzde farklı mesleklerde yoğunlaşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kadınların önemli bir kısmı tarımda yer almasına rağmen, gelişmiş ülkelerde yoğunluk hizmet sektöründedir ve bu sektördeki eğitim, büro işleri ile sosyal hizmetler gibi çalışma alanları kadınlara uygun gözüktür ve “kadın işleri” olarak adlandırılır.¹⁴¹ Türkiye’de kamusal alan geleneksel olarak hala erkekler topluluğuna ait görülmektedir. Kadının üretimdeki yeri ne olursa olsun katkısı büyük oranda yok sayılıp uzmanlık gerektiren uğraşlar ve kamusal alanla ilgili işler erkeklerin elinde olmaya devam etmektedir.¹⁴² Birçok sektörün hala erkeklerin tekelinde olması ve birçok kamu hizmetinin kadınların üretebileceği işler olarak görülmemesine dair eşitsizlikçi yaklaşımı AK Parti döneminde MEB’in uygulamalarıyla da sürmekte olduğunu görmekteyiz. AK Parti’nin kamuda kadrolaşma faaliyetlerinin en yoğun görüldüğü alanların başında eğitim gelmektedir. MEB’in gerçekleştirdiği müdür ve müdür yardımcısı atamalarının yüzde 95 gibi ezici çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Eğitim sektöründe çalışanlara baktığımızda

139 4857 Sayılı Yeni İş Kanunu, Kabul Tarihi : 22.5.2003, (<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4857.html> adresinden ulaşılmıştır.)

140 Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Taksim/Esas No:1/510, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu, 23. Dönem, 2. Yasama Yılı, 14 Ocak 2005, mad. 203 ve mad 206.

141 Meryem Koray, *Sosyal Politika*, İstanbul : İmge Yayınevi, 2005, s. 323.

142 Deniz Kandiyoti, “Cinsiyet Roller ve Toplumsal Değişim”, *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul : Metis Yayınları, 1997, s. 45.

yüzde 44'ü kadındır. Ancak yükselme ve mesleki gelişim olanaklarından yararlanma söz konusu olduğunda, kadınlar yöneticilik düzeyinde yüzde beş oranında temsil edilmektedir.

Devlet, kadınlarda çocuk sahibi olma ve istihdama katılma konularında olumlu yada olumsuz anlamda teşvik edici politikalar üretebilir yada yasaklar koyabilir. Örneğin devlet minimum evlenme yaşını yasalarla belirleyip, doğum kontrolünü yasaklayıp, istihdamdan uzaklaştırır yada tam tersine eğitim ve hizmet programları hazırlayarak kadınların kürtaj yapmalarını, gebeliği önleyici yöntem kullanmalarını ve istihdama katılımı teşvik edebilir.¹⁴³ AK Parti iktidarında yapılan uygulamalara baktığımızda; 2007 yılı başından itibaren kaldırılan “Vergi İadesi”nin yerine 2008 yılı başından itibaren “Asgari Geçim İndirimi” uygulamasını getirmiştir. Bu uygulamada memura verilen ücret; memurun medeni durumuna, eşlerinin gelir elde edip etmemelerine ve çocuk sayısına bağlıdır. Asgari geçim indiriminin oranı; kendisi için yüzde 50, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için yüzde 10, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için yüzde 7,5 diğer çocuklar için yüzde 5 olarak AK Parti tarafından belirlenmiştir. Bu yasal düzenlemede eşi çalışmayanlara daha yüksek ücret ödenmektedir. Eşlerden ikisi de çalıştığı takdirde çocuklar için eşlerden yalnızca birinin gelirin, o da sosyal güvenlik yönünden çocukların tabi olduğu eşe eklenmektedir.¹⁴⁴ AK Parti'nin memur maaşlarına yaptığı zamları incelediğimizde ise eşi çalışmayan memurlara daha çok zam yaptığını görmekteyiz. Örneğin 2005 yılında evli ancak eşi çalışmayan memurlara, eşi çalışan ya da bekar memurlara göre daha yüksek zam yapılmıştır. En düşük memur maaşı 2005'in tümünde eşi çalışmayan evli ve iki çocuklu memurlar için yüzde 13.4 iken, bekâr ya da eşi çalışan memurlar için yüzde 12.1 olarak belirlenmiştir.¹⁴⁵ AK Parti'nin kadının doğurmasına yada istihdama katılmayıp evde oturmasına yönelik yasakları yada keskin politikaları bulunmamaktadır. Ancak yapmış olduğu uygulama ve zamlarda, çocuk doğurmaya teşvik ederken istihdama katılmaya özendirmediğini söyleyebiliriz. AK Parti tarafından yapılan zamlar ve verilen ücretler, eşleri çalışmayan veya çok çocuk sahibi olanlar için daha yüksektir. Kadını istihdama yönlendirmek isteyen bir partinin bekar ya da evli, eşi çalışan ya da

143 Ferhunde Özbay, “Kadının Statüsü ve Doğurganlık”, *Türkiye’de Kadın Olgusu*, Haz : Necla Arat, İstanbul : Say Yayınları, 1992, s.159.

144 Resmî Gazete Sayı : 26720, Maliye Bakanlığında Gelir Vergisi Genel Tebliği.

145 “Eşi Çalışmayana Daha Yüksek Zam” *Milliyet Gazetesi*, 19 Ekim 2004.

çalışmayan farkı gözetmeksizin aynı oranda zam ya da ücret vermesi gerekir. Aile bütünlüğünü koruma ve bütçesine yardımcı olmak adına evli ve çocuklu bireylere daha yüksek oranda yapılan yardımlar, yaşam standardı göz önüne alındığında gerçek anlamda fayda sağlamadığı için sembolik bir önemi olmaktan öteye gidememektedir.

AK Parti'nin diğer bir uygulaması olan ve en önemli reformlarından biri saydığı, buna karşın işçi ve işveren taraflarının karşı çıktığı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası'nda değişikliği öngören 76 maddelik Sosyal Güvenlik Reformu Tasarısını¹⁴⁶ incelediğimizde ilk bakışta kadını istihdama teşvik edici bir reform olarak görünmektedir. Mevcut Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası sisteminde, öğrenim çağını aşmış ama herhangi bir işte çalışmayan kız çocukları evlendikleri tarihe kadar anne ya da babasının üzerinden sağlık hizmetinden yararlanabilmektedir. AK Parti'nin hazırlamış olduğu Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasanın 1 Ekim 2008'de yürürlüğe girmesinden sonra, yasanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar bu şekilde kazanılmış hak elde eden kız çocukları için yeni sistemde de uygulama değişmeyecektir. Ancak yasanın yürürlüğe girdiği tarihte kazanılmış hak elde etmemiş bulunan kız çocukları yeni sistemde erkek çocuklarında olduğu gibi 18 yaşla sınırlandırılacak, okudukları taktirde ise bu haktan yararlanma sınırı 25 yaşına çıkarılacaktır.¹⁴⁷ Anne veya babadan kendisine intikal eden tazminatları kısılan ya da ortadan kaldırılan kadınlar, istihdama katılmadıkları taktirde aile ve evlilik çıkış yolu haline gelebilecektir çünkü evlendiği taktirde eşinin haklarından yararlanabilecektir. Türkiye'de AK Parti iktidarı süresince kadınların işgücüne katılma oranına bazı yıllara göre baktığımızda 2002 yılında yüzde 26,9, civarındayken, 2004 yılında yüzde 25,4, 2006 yılında ise yüzde 24,9'a düşmüştür.¹⁴⁸ Üstelik istihdamda yer alan her 100 kadından 68'i herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadan çalışmaktadır.¹⁴⁹ AK Parti'nin hazırlamış olduğu bu yasanın direk olarak kadını evliliğe ve aile yaşamına teşvik ettiği söylenemeyeceği gibi Türkiye'de kadının işgücüne katılım oranının her yıl düştüğü, istihdam edilen

146 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Reformu, Plan Bütçe Komisyonunda Kabul Edildi, [Http://www.Calisma.Gov.Tr/Article.php?Article_Id=421](http://www.Calisma.Gov.Tr/Article.php?Article_Id=421), Erişim Tarihi : 7 Mart 2008.

147 *Sosyal Güvenlik Reformu Yasa Tasarısı Kitapçığı*, Ankara : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2008, s. 27.

148 *İstatistiklerle Kadının Durumu*, Ankara: T.C.Başbakanlık, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2004, ss. 7-9.

149 *Hane Halkı Anketi, İstihdam Edilenlerin Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılık Durumu*, Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü, 2006.

kadınların büyük çoğunluğunun ise herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadığı düşünülürse bu yasanın istihdama yönlendirir ancak kadını istihdama teşvik ederken onu sosyal haklardan mahrum bırakmaktadır. Kadını istihdama teşvik etmenin yolu cezalandırma tehdidi olmaması gerekir.

Sosyal Güvenlik Reformunun ilk düzenlemesinde 5510 sayılı yasa ile kadınlarda 58 olan emeklilik yaşı 65'e çıkarılmıştır. Bu değişimin nedeni; "Sosyal Güvenlik Reformu; Sorunlar ve Çözüm Önerileri"¹⁵⁰ başlıklı kitapta sosyal güvenlik sistemindeki değişim için öne sürülen üç temel gerekçeden biri olan nüfusun yaşlanmasıdır. Gerçekte ise gelişmiş ülkelerde işgücü piyasasına yansıyan nüfusun yaşlanması olgusu Türkiye açısından geçerli değildir. Türkiye uygun makro ekonomik koşullarda ekonomik gelişme açısından katkı sağlayacak bir nüfus yapısına sahiptir. Türkiye' de çalışma yaşamı ve ekonomi açısından ele alınması gereken öncelikli konu nüfusun yaşlanması sorunu değil, nüfusun sağlık ve eğitim sorunları ve çalışma çağındaki nüfusun üretken istihdamının nasıl sağlanacağıdır.¹⁵¹ 2040 yılında sorun haline gelmesi öngörülen nüfusun yaşlanması olgusu bugünden sosyal güvenlik sisteminin temel sorunu olarak gösterilmesi doğru değildir.

Çalışma yaşamına girebilen kadınların çalışma yaşamlarını kısa bir dönemde bitirmesi veya kariyerinde yükselmek için tüm potansiyelini ortaya koyamamasının temel nedeni, ev ve iş yaşamını uzlaştırma konusunda yaşadıkları sorunlar olarak belirtilebilir. Kadın aile yaşamında, çocuk bakımı, hasta ve yaşlı bakımı gibi yükümlülükleri özellikle istihdama katılabilmek için kocası ile veya devlet ile paylaşmak durumundadır. Ancak Türkiye'de kreş, gündüz bakımevi gibi sosyal destek kurumları tüm çabalara karşın yeterli sayıya ulaşmamıştır.¹⁵² Kreşlerin çoğalması kadınların işgücüne katılımları açısından olumlu olarak değerlendirilse bile maliyetli oluşu, çoğu zaman kadınların kreşlerden yararlanmalarını da zorlaştırmaktadır. AK Parti kadın istihdamını kreşleri kapatıp, bu hizmetin dışarıdan alınmasını sağlayarak arttırmayı planlamaktadır. Bu amaçla 3 Mayıs 2008'de,

¹⁵⁰ *Sosyal Güvenlik Reformu; Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ankara : T.C. Başbakanlık, 2005.

¹⁵¹ Seyhan Erdoğan, "Sosyal Politikada Değişim ve Sosyal Güvenlik Reformu", *Mülkiye Dergisi*, Sayı: 252, Cilt: 30, 2006, ss. 215-216.

¹⁵² *Türkiye'de Kadının Durumu*, s. 25.

“Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu”nda kabul ettiği¹⁵³, İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile 150 ve daha fazla kadın işçi çalıştıran iş yerlerinde iş verenlere belirli esneklik getirmiş, işyerlerinde 0-6 yaş çocuklarının bakılmaları için çocuk bakım yurdu (kreş) ve 1 yaşından küçük çocukların emzirilmesi için emzirme odası açma zorunluluğunu kaldırmıştır.¹⁵⁴ AK Parti bu sayede iş verenlerin kreş bahanesi ile kadınları işe alınmamasına yada işten çıkarılmalarına engel olunacağını savunmaktadır. Kapatılan kreşlerin yerine ise kadınlara kreş yardımı yapılması planlanmaktaydı. AK Parti Çalışma Bakanı Faruk Çelik, “Annelik Fonu”nu (kreş fonu) tasarıya dahil etmek istemiştir. Bu proje; AK Parti Kadın Kolları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından ortaklaşa yürütülmüş, 0-5 yaş arasında çocuğu olan, çalışan annelere, çocuk başına 300 milyon lira kreş parası ödenmesi planlanmıştır. Fonun finansman kaynaklarını ise; çalışan ve çocuk sahibi kadınların maaşından yapılacak yüzde 15 kesinti, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ve İşsizlik Sigortası Fonu olarak belirlenmişti.¹⁵⁵ Ancak yapılan hesaplamalarla bu fonun maliyetinin 530 milyon YTL'ye ulaştığı ortaya çıkmış ve Maliye Bakanı Kemal Unakıtan tarafından kabul edilmemiştir.¹⁵⁶ Maliye Bakanı tarafından bile yüksek bulunan bir meblağın çalışan kadınlar tarafından ödenmesi beklenmemelidir. Çocuk bakım hizmeti sunmadan, bu alanda kamusal sorumluluk üstlenmeden ve yeterli sayıda tesis açılmadan, kadın istihdamını arttırmak adı altında işletmelerin bünyesindeki emzirme odaları ve kreşlerin kapatılması kadın istihdamını arttıramaz. Bu kadınları istihdama katmayacağı gibi kadınların işten ayrılmasına dahi sebep olabilir. Kadınlar, çalışmaya karar verirken ve iş tercihi yaparken ev içindeki görevlerini aksatmayacak işleri seçerler. Türkiye’de kadınların işgücüne katılımında en büyük engelleri kalıplaşmış önyargılar ve cinsiyet rolleri; ev, iş ve çocuk sorumluluğunun sadece kadınlarda olması oluşturmaktadır. Özellikle evli ve küçük çocuklu kadınların işgücüne katılım

153 Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Reformu, Plan Bütçe Komisyonunda Kabul Edildi, http://www.Calisma.Gov.Tr/Article.php?Article_Id=421, Erişim Tarihi : 7 Mart 2008,

154 İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı, Ankara : TC Başbakanlık Kanunlar Ve Kararlar Genel Müdürlüğü, 28 Nisan 2004, Sayı: 1544/1854, 1. Madde, 6. Bölüm, 7. Madde, Milli Eğitim Temel Kanununun 21. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

155 Ebru Toktar, “Erdoğan Ceza Aldığında ‘Oh’ Çekiyorlardı”, *Akşam Gazetesi*, 15 Ocak 2008.

156 “Başbakan 3 Çocuk Doğurun Diyor Ama...” *Hürriyet Gazetesi*, 08 Mart 2008.

oranı düşüktür.¹⁵⁷ Bu durum kadının rezervasyon ücretini yükselterek, onların emek piyasası yerine evde çalışmayı tercih etmelerine neden olmaktadır.

Çocuk yetiştirmenin kendisi ve aile bireylerinin bakımı başlı başına bir iştir ve bir bütün olarak da cinsiyete dayalı iş bölümünde önemli rol oynar. Cinsiyete dayalı iş bölümü de bize kadının yeri ile ilgili görüşleri yansıtmaktadır.¹⁵⁸ Muhafazakar ideoloji de aile toplumun temelini oluşturmakta, çocuk ve aile bireylerinin bakımı da kadına önemli bir işlev ve statü kazandırmaktadır. Başbakan Tayyip Erdoğan, 8 Mart'ta kadınların üç çocuk doğurması için çağrıda bulunarak,¹⁵⁹ AK Parti'nin Sağlık Bakanı Recep Akdağ ise Türkiye'de yıllardan beri çocuk yapmayın telkininde bulunulduğunu ve bunun yanlış olduğunu söyleyerek,¹⁶⁰ kadınları çocuk doğurması için teşvik etmektedir. AK Parti iktidarında yaşlı anne ve babasına bakanlara asgari ücret verilmesini sağlayacak olan “Yaşlı hizmet merkezlerinde sunulacak gündüzlü bakım ile evde bakım hizmetleri hakkında yönetmelik” taslağının da Maliye Bakanlığı tarafından incelenmesi¹⁶¹, yaşlı aile bireylerine kadınların bakması için teşvik edilmesi olarak yorumlanabilir. AK Parti'de muhafazakar ideolojiye uygun olarak kadını aile bireylerine bakması için teşvik etmektedir fakat cinsiyete dayalı iş bölümünde kadının yerinin “evi” olduğuna dair kesin bir kanıt olarak sunulamaz. Ancak en az üç çocuğa sahip olan üstelik iş yerinde kreş ve emzirme odası olmayan, yaşlı anne ve babasına bakmakla yükümlü olan kadının istihdama dahil olması da beklenemez.

Ev kadınlığı her ne kadar kadınların “doğal” eğilimlerine ve özelliklerine bağlansa da tarihsel bir konumdur. Kapitalist üretim ilişkilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte ev ile iş yeri ayrılmış, ev ekonominin dışında bir yer haline gelmiş ve ekonomi ile ilişkilendirildiğinde de ancak tüketicilik konumu atfedilmiştir.¹⁶² Kadınların gerçek deneyimleri ne olursa olsun geleneksel aile yapısında birer “ev hanımı” olarak tasarlandıkları için tüketici olarak görülmektedir.

157 Yıldız Ecevit, “Çalışma Yaşamında Kadın Emeginin Kullanımı ve Kadın-Erkek Eşitliği”, *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş : Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset*, İstanbul : Tüsiad Yayın, No: 2000-12/290, 2000, s. 158.

158 R.W Connel, *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, Çev: Cem Soydemir, İstanbul : Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 169.

159 “En Az 3 Çocuk Doğurun”, *Hürriyet Gazetesi*, 7 Mart 2008.

160 “Recep Akdağ'dan “3 Çocuk Doğuruna Destek”, *Sabah Gazetesi*, 11 Mart 2008.

161 “Yaşlına Bakana Asgari Ücret”, *Engelliler Gazetesi*, 5 Ocak 2008.

162 Aksu Bora, *Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İstanbul : İletişim Yayınları, 2005, s. 59.

Ancak geleneksel aile yapısını değiştiren süreçler aile emeğine özel olarak da kadının emeğine olan talebi değiştirir.¹⁶³ AK Parti de ev kadınlarını saf tüketicilerden çıkarıp, aile düzenini bozmadan üretici haline getirmek için kanunda değişiklik yapmıştır. 1 Mart 2007 tarihinde TBMM’de kabul edilen 5588 No’lu Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda değişiklik yapılmasını dair kanun ile ev hanımlarından, evlerde kullanılan dikiş nakış makinesi, mutfak robotu, ütü ve benzeri makine ve ev aletleriyle yapılan işlerde, dışarıdan işçi kullanmadan ve işyeri açmadan, düzenlenen kermes, panayır, ve kamu kuruluşlarının kendilerine gösterilen geçici yerlerde kendi ürettiklerinin satılması halinde vergiden muaf olmaktadır.¹⁶⁴ Daha önce ev hanımlarının ürettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri gelirler vergilendirilirken, AK Parti döneminde bu şekilde elde edilen tüm gelirler vergiden muaf hale getirilmiştir. Sosyal güvenceye sahip olacak olan ev kadınları ev içi emeğin saygınlığının korunduğu yeni istihdam alanlarında çalışabilecektir.¹⁶⁵ Böylece kadın evini ve ailesini ihmal etmeden ekonomiye katkıda bulunabilecektir. Ayrıca kadın isteğe bağlı sigortalı olabilecek ve sigortalı olduğu sürece sağlık hizmetlerinden yararlanabilecektir.¹⁶⁶ Bu sayede kadınların dışarıda çalışmasına gerek kalmadan sosyal hizmetlerden yararlanabilecektir.

AK Parti iktidarı boyunca yapılan kadın istihdamına yönelik diğer uygulamaları belirtmek gerekirse; emzirme yardımı altı aydan bir aya indirilerek azaltılmıştır.¹⁶⁷ Ev hizmetlerinde hizmet akdi ile sürekli çalışıp, prim kesilemeyecek kadar az gelir elde eden kadınların, sigortalı olma ve yardımlardan yararlanma hakları kaldırılmış ve ayrı bir birey olarak kabul edilip ve GSS primi ödemekle yükümlü olmuşlardır.¹⁶⁸ Kadın işçi çalıştırana, “prim teşviki” getirileceği ve sigorta primi işveren hissesinin hazinece karşılanacağı vaadi ise rafa kaldırılmıştır.

İktisadi görüş olarak Muhafazakar Liberalizme göre herhangi bir bireyin, piyasa ilişkileri sonucunda elde ettiği gelir, servet ve beceri onun verimlilik düzeyi

163 Deniz Kandiyoti, Kadınlar ve Hane İçi Üretim, *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul : Metis Yayınları, 1997. s. 57.

164 AK Parti Sosyal Politika Uygulamaları 2, s. 60.

165 AK Parti Programı, s. 34.

166 Sosyal Güvenlik Reformu, s.20

167 Sosyal Güvenlik Reformu Yasa Tasarısı Kitapçığı, s. 33.

168 Sosyal Güvenlik Reformu Yasa Tasarısı Kitapçığı, s. 22.

tarafından belirlenmektedir. Kadınların erkeklerden daha az ücret almalarının, daha niteliksiz işe girmelerinin, işten daha hızlı atılmalarının en önemli nedeni kadınların verimliliklerinin erkeklere göre daha düşük olmasıdır. Muhafazakar Liberalizme göre bireyler rasyoneldir ve seçimlerinde özgürdür, eğer isterlerse verimliliklerini arttıracak yönde seçim yaparlar, örneğin kadınlar işgücü piyasasına girerken eğitim ve beceri kazanma konusunda ne kadar zaman ve kaynak ayırmak, ev ile iş arasında zamanlarını nasıl bölmek isterlerse buna uygun olarak piyasa da yer almaktadırlar. Ortaya çıkan eşitsizlikçi sonuçların devlet müdahalesi ile değiştirmek, koruyucu kurallar koymak korunmaya alınanları zarara sokmaktadır. Kısacası muhafazakar liberalizme göre kadınların seçimleri çerçevesinde ortaya çıkan sonuçlar piyasanın işleyişinin doğal sonucudur ve herhangi sosyal politika da uygulanmamalıdır.¹⁶⁹ “Tüm kurum ve kuralları ile piyasa ekonomisinden” yana olan¹⁷⁰ AK Parti’nin ekonomi politikasının temeli serbest pazara dayanmaktadır. Ekonomide itici gücü sermaye olan bir modelle karşımıza çıkan AK Parti etkin ve kalkıncı devletin, ağırlıklı olarak üretim sektöründe yer alan küçük ve orta ölçekli sermaye sınıfına vereceği katkının, istihdam yaratacağını ve ekonomiyi canlandıracağı düşünülmektedir. Bu anlamda AK Parti’nin ekonomisinin liberal olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında AK Parti sermaye emek ilişkisini kültürel temelde düzenlemektedir. Emek-sermaye ilişkisini “sendikal ve sosyal güvence hakları içinde” değil de, dinsel, aile yada gelenek temelli kültürel değerler yoluyla düzenlemeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda ekonomi politikasını Muhafazakar olduğunu da söyleyebiliriz. Siyasal yaşamda modern Muhafazakarlığın gerekleri ile Liberal Politikaların zorunlulukları arasında kalan AK Parti kadının istihdamına ilişkin kararlarını oluştururken AB’ye katılım süreci ile sermayenin gerekleri ve geleneksel değerlerin gerekleri arasında bir denge politikası izlemek zorunda kalmıştır.

C. AK PARTİ’NİN KADIN POLİTİKASINDA KADININ SAĞLIĞI

Sağlık, sadece herhangi bir hastalık veya zayıflığın olmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan bütünüyle iyi olma durumudur. Kadın sağlığı, onun duygusal, sosyal ve fiziksel iyiliğini içerir ve biyoloji kadar hayatlarının sosyal,

¹⁶⁹Tülay Arın “İktisat Kuramının Kadın Sorununa Bakışı”, *Her Yönüyle Türkiye’de Kadın Olgusu, Kadın Gerçeğine Yeni Yaklaşımlar*, Haz: Necla Arat, İstanbul : Say Yayınları, 1992, ss. 171-172.

¹⁷⁰AK Parti Programı, s. 43.

politik ve ekonomik boyutu tarafından belirlenmektedir.¹⁷¹ Kadın sağlığı çalışmaları, ağırlıklı olarak kadının dođurđanlık yönünü araştıran çalışmalardan oluşmaktadır. Bu yaklaşım ana-ocuk sağlığı sorunlarının yoğun yaşandığı, anne ve bebek ölümlerinin yüksek olduğu bölgelere uygun bir yaklaşımdır. Kadının dođurđanlığından kaynaklanan sorunlar, onun genel sağlığını bozduğu ve özel sağlık sorunları oluşturduğu için önemlidir. Ancak, kadın sağlığının yalnızca remeye/dođurđanlığa ilişkin sağlık olmayıp, bundan çok daha fazla olduğunun kavranması daha önemlidir. Cinsiyeti nedeni ile toplumun “kadın cinsiyetine” biçtiği rol ve beklentileri, kadınların insan hakları kapsamındaki bazı haklarını elde edememesine, kullanamamasına yol açmaktadır. Bu durum, toplumlarda kadın sağlığı için kısır bir döngü oluşurmaktadır.¹⁷² ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklı boyutlarda yaşanıyor olmasına karşın, kadın sağlığı sorunlar evrenseldir ve uluslararası toplum tarafından küresel düzeyde ele alınmaktadır. Kadın sağlığını etkileyen olumsuzluklar; Paralı seks, Şiddet, Toplumsal Baskı, Evlenme yaşı, Cinsel taciz/istismar, Gebelik, İstenmeyen Gebelikler/İsteyerek düşükler, Gebeliği nleyici Yöntem Kullanımı, Dođurđanlık, Doğum Sonu Komplikasyonlara, Enfeksiyonlar, Anemi, Anne lmleri, Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar olarak sıralanabilir.¹⁷³ Kadın sağlığı ile ilgili tüm bu veriler kadının kendi bedeninin denetim hakkına sahip olması ile ilişkilidir ve bütün olarak ele alınmalıdır.

İslamcı kesim, İslamiyet’in bütün ev işlerini ve kocasına hizmeti dinsel ve toplumsal bir görev olarak yapan kadın konusundaki tutumuna yönelen ve özellikle kadın cephesinden gelen eleştirileri göğüslemek için en çok “cennet anaların ayaklarının altındadır” deyişini kullanmaktadır.¹⁷⁴ Bu anlamda kadın İslamcı kesime göre neslin devamını sağlamakta, cinsiyete dayalı iş bölümünde “anne” ve “eş” rolü haklılařtırılmakta¹⁷⁵ ve en önemlisi toplumsal düzen adına cinselliği denetlenmektedir. İslamcılara göre kadın öncelikli olarak anne olduğu için, kadın sağlığının bir parçası olan dođurđanlık, doğum öncesi ve sonrası dönemler, neslin

171 Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi, s. 210.

172 Ahmet Akın, Bahar zvarış, “Dünyada ve Türkiye’de Kadın Sağlığının Durumu” *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*, Ankara : Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2006.

173 Ayşe Akın, Simge Demirel, Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi*, Cilt: 25, Sayı: 4, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/494.pdf>, ss. 75-76.

174 Oral alışlar, *İslam’da Kadın ve Cinsellik*, İstanbul : Güncel Yayıncılık, 2005. s. 163.

175 şr, a.g.m., s. 82.

devamı için önem arz etmektedir ve bu nedenle kadın sağlığına büyük önem verilmektedir. Ancak kadın sağlığını bir bütün olarak ele aldığımızda, evlilik yaşı, gebeliği önleyici yöntem kullanımı, toplumsal baskı gibi beden denetimi yönünden haklara sahip olmadığımızı görmekteyiz.

AK Parti'nin kadın sağlığına bakış açısını ortaya koyabilmek için öncelikle, Türkiye'de sağlık açısından yapılan düzenleme ve uygulamalara bakmak gereklidir. Partinin kadının beden denetimi ile ilgili görüşleri, kadını toplum içerisinde nasıl konumlandırđı ve kadının sağlığı ile ilgili uygulamalarının tamamı AK Parti'nin kadın sağlığı politikasını belirlemektedir.

Liberal reformların sağlığa yansıması olan sağlık reformları, özü itibari ile sağlığın ticarileştirilmesi demektir. AK Parti Programında, devletin herkesin temel sağlık hizmetini "gerekirse özel sektörle işbirliği yaparak yerine getirmek zorunda" olduğu vurgusu, "Koruyucu ve tedavi edici hizmetler başta olmak üzere, sağlık hizmetleri alanı, gönüllü kuruluşlara ve özel sektöre açıktır"¹⁷⁶ cümlesi sağlıkta özel sektör yönelimini ifade etmektedir. Programda sağlık hizmetlerinde "rekabetin kuralları" ve "ilaç giderleri" ile ilgili hükümler de, AK Parti döneminde sağlık hizmetleri alanının ticarileşeeğine dikkat çekmektedir. Sağlığın temel bir insan hakkı olduğu göz önünde bulundurulduğunda sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, niteliğinin yükseltilmesi ve parasız olarak gerçekleştirilmesi herkese eşit olarak sunulmasını sağlamaktadır. Sağlık alanında eşitliğin sağlanması, hizmetin devlet tarafından yada devletin desteği ile gerçekleştirildiğinde mümkün olabilmektedir. Salt zel sektöre bırakılan sağlık hizmeti, sağlıkta eşitsizlikleri derinleştireeği gibi başta kadınlar olmak üzere yoksul kesimin bu hizmetlerden uzak kalmasına neden olacaktır.

AK Parti, sağlık hizmeti sunumunu ve sağlık hizmetleri finansmanını, benzersiz şekilde dönüştürmeye başlamış; sağlık alanına, kendisinden öncekilerle kıyaslanmayacak ölçüde kamusal kaynak aktarmıştır. 2002'de 10 milyar doları bulan sağlık harcamaları, 2004'de 19 milyar dolar sınırına dayanmıştır. Toplam sağlık harcamaları içinde kamunun payı, bu dönemde ciddi bir artış göstermiş, 2002-2004

¹⁷⁶ AK Parti Programı, s. 31.

arasında 8.7 milyar dolardan 16.3 milyar dolara yükselmiştir. Kamu sağlık harcamaları, 2004-2006 arasında neredeyse patlama yapmıştır. 2004’de 1.9 milyar YTL olan bütçe sağlık harcamaları, 2006’da 4.8 milyar YTL’yi aşmıştır.¹⁷⁷ Artan bütçe sağlık harcamaları incelendiğinde ise, önemli bölümünün “Yeşil Kart” harcamaları olduğu görülür. AK Parti döneminde hayata geçirilen “Yeşil Kart” uygulaması, karta sahip olan kadınların, daha fazla sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesini sağlamıştır. Ancak tüm ülkede ihtiyacı olan kadınların yeşil karta sahip olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Sağlık alanında kadınlara fayda sağlayan Yeşil Kart kadınların medeni durumu açısından da yarar sağlamış, “resmi nikah” oranlarının arttırmasına neden olmuştur. Ücretsiz ilaç ve tedavi hizmetlerinden yararlanmak için Yeşil Kart almak isteyenlere resmi nikah şartı koşulduğu için doğuda bir çok kadın resmi nikah kıymıştır. Ayrıca AK Parti döneminde sağlık hizmetlerinin kamu-özel ayrımı yapmadan tüm sağlık kurumlarından alınması, SSK’lıların diğer devlet hastanelerinden, tüm sosyal güvencelilerin özel sağlık kurumlarından yararlanabilmesi, SSK’lıların serbest eczanelerden ilaç alabilmeleri, SSK ve Bağ-Kur’luların üniversite hastanelerine gidebilmesi kadın sağlığı açısından önemli gelişmedir. Ancak AK Parti döneminde gerçekleşen finansman artışı sağlık hizmet üretimine yansımayıp, özel sağlık sektörüne aktarılmıştır. Bu anlamda sağlık hizmeti, kamu hizmetinden çıkıp, kamunun gördürdüğü bir hizmet olmaktadır. Sağlıkta dönüşüm gerçekleştirmek amacı ile AK Parti’nin gerçekleştirmiş olduğu uygulamalar özellikle kadınlar açısından olumlu sonuçlar sağlasa da uzun vade de sürdürülebilir olmama ve adaletsizliği derinleştirme riskleri, özel sektöre devretme durumu olumlu sonuçları ikinci plana atmaktadır.

Sigortalıların hastalanmasını önleyici harcamalar, hastayı tedavi etme harcamalarından her zaman daha ucuza mal olmaktadır. AK Parti döneminde Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) da buradan hareketle hastalıkların tedavisi yerine hastalığın önlenmesi amacıyla bedelini karşılayarak koruyucu sağlık hizmetleri vermeyi planlamaktadır. Kadın sağlığı açısından bu önemli bir gelişmedir; belli bir yaşa ulaşmış kadınlar için meme kanseri yönünden yapılacak taramaların bedeli SGK tarafından ödenmektedir

¹⁷⁷ Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çalışma Yıllığı, Ankara : T.C. Sağlık Bakanlığı, 2006.

Sağlık Bakanlığı tarafından, aralarında eşcinsellerin örgütlerinin de bulunduğu STK'ların iş birliğiyle HIV/AIDS'in önlenmesine yönelik projeler yürütülmektedir.¹⁷⁸ Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon'da hastaneler bünyesinde kurulan AIDS Merkezlerinde bilgilendirme ve tarama yapılmaktadır. Danışma merkezleri AIDS hakkında aydınlatıcı bilgi vererek, hastalığa yakalanmamak için yapılması gerekenleri anlatıp, HIV şüphesi olanlara da istedikleri takdirde ücretsiz test yapılmaktadır.¹⁷⁹ Kadın sağlığı açısından AK Parti'nin gerçekleştirmiş olduğu oldukça önemli gelişmelerden biridir. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar/hastalıklar, kadın sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve ölüme sebebiyet veren nedenlerin başında yer almaktadır. Hizmetin ücretsiz olması, özellikle kadın sağlığına verilen önemin göstergesi olarak nitelenebilir.

AK Parti döneminde doğrudan kadının sağlığı ile ilgili çalışmalara baktığımızda başarılı uygulamalarla karşılaşmaktayız. Türkiye'de 1992 yılında başlayan "Anne sütünün teşviki ve Bebek Dostu Hastaneler Programı" ile başarılı anne sütü uygulamalarını gerçekleştiren hastane ve sağlık kuruluşlarına "Bebek Dostu" unvanı verilmektedir. AK Parti döneminde 2004 yılında 25 il ve 323 hastane, 2005 yılında ise 102 hastane ve 22 il bu unvanı almıştır.¹⁸⁰ Bebek ve anne sağlığını korumaya, sağlıklı nesillerin yetişmesini sağlamaya ve riskli durumların gelişmesini önlemeye önem veren AK Parti, Nisan 2004'te "Emzirmenin Korunması, Özendirilmesi, Desteklenmesi ile Demir Yetersizliği Anemisinin önlenmesi ve Kontrolü" programını¹⁸¹, 1 Kasım 2005'de gebeliğin dördüncü ayından başlayarak altı ay ve doğum sonunda üç ay olmak üzere dokuz ay boyunca ücretsiz demir verilmesine olanak veren "Gebelere Demir Desteği"¹⁸² uygulamasını, gebelerde iyot yetersizliğinden kaynaklı düşük ve ölü doğum yapma riskini önlemek amacıyla "İyot Yetersizliği Hastalıkları ve Tuzun İyotlanması programını"¹⁸³ başlatmıştır. Kadın sağlığı açısından önemli diğer göstergeler doğum öncesi bakım, doğum sırasında

178<http://www.saglik.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF71BE64510F6C8BC9896F9EC5A003E1BC>

179"Uçan Süpürge Haber Merkezi", Uçan Süpürge Kadın Haber Sitesi,[Http://Www.Ucansupurge.Org/Index.Php?Option=Com_Content&Task=View&Id=4152&Itemid=78](http://Www.Ucansupurge.Org/Index.Php?Option=Com_Content&Task=View&Id=4152&Itemid=78), Erişim Tarihi : 12 Ocak 2008.

180 *AK Parti Sosyal Politika Uygulamaları 1*, Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, 2007, s. 14.

181 *AK Parti Sosyal Politika Uygulamaları 1*, s. 15.

182 *AK Parti Sosyal Politika Uygulamaları 2*, s. 44.

183 *AK Parti Sosyal Politika Uygulamaları 1*, s. 18.

yardım ve doğumun yapıldığı yerdir. AK Parti döneminde Sağlık Bakanlığı, özellikle gebe ve bebek takiplerine özel önem vermektedir. Doğum öncesi bakım alma oranı 2003’de yüzde 81’e yükselmiştir.¹⁸⁴ AK Parti her bebek ve her gebenin tespit edilip izlenmesine, özellikle riskli gebeliklerin uygun şekilde takip edilip ve acil durumlarda uygun sevk ve müdahalenin yapılmasına özen göstermektedir.

Anne ölümlerini azaltmak ve önlemek artık günümüzde bir sosyal adalet ve insan hakları konusu olarak kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF’in 1990 tahminlerine göre, gebelik, doğum yada loğusalık döneminde yaşanan komplikasyonlara bağlı olarak yılda 585.000 anne ölümü meydana gelmektedir. Bu ölümlerin yüzde 99’u gelişmekte olan bölgelerdedir ve dünyada her yıl 15 milyondan fazla kadının yaşamlarının geri kalan kısmında doğum ve gebeliğe bağlı yaralanma ve sakatlık sorunları devam etmektedir.¹⁸⁵ Türkiye’de 1980 ve 1998 yılları arasında Anne Ölüm hızı 130, 2000 yılında ise 70 olarak verilmiştir.¹⁸⁶ AK Parti’nin hedeflerinden biri de 2005 yılında 28.5 olarak tespit edilen anne ölümlerinin 2015 yılına kadar yüzde 50 oranında azalmasını sağlamaktır.¹⁸⁷ Bu amaçla da ilgili kuruluşlar, bölgelerindeki gebeleri tespit ederek, gebelik boyunca en az dört kez muayene edilmekte, tahlilleri yapıp, tetanos aşılı uygulamakta, demir desteği ve doğumun sağlıklı koşullarda yapılması sağlamaktadır. AK Parti hükümeti tarafından, bu hizmetin her yerde aynı standart ve kalitede verilebilmesi için hizmet içi eğitimler verilmiş, tüm sağlık personeline eğitim vermek için de Üreme Sağlığı Eğitim Merkezleri kurulmuştur. Ancak AK Parti döneminde de Batı ve Doğu bölgelerinde kadın sağlığı açısından fark devam etmektedir; Türkiye’de gebeliğe bağlı ölüm oranı 100.000 canlı doğumda 38.3 olarak bulunmuştur. Batı Anadolu Bölgesinde 12.4 ile en düşük seviyede seyrederken, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde bu oran 93.3 ile en yüksek seviyede seyretmektedir.

Doğumun kadın bedeninde gerçekleşmesi, özellikle cinsiyet rolleri farklılaşmasının ve cinsler arası eşit olmayan ilişkilerin ilk gerekçesini

184 Banu Akadlı Ergöçmen, Yadigar Göçmen, “Doğum Öncesi Bakım ve Doğuma Yardım”, *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003*, Ankara : Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı Ve Avrupa Birliği, 2004, s. 121.

185 Demirel, a.g.m., s. 76.

186 *Türkiye Sağlık İstatistikleri*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, 2005, s. 47.

187 *AK Parti Sosyal Politika Uygulamaları 1*, s. 23.

oluşturmaktadır. Bu nedenle kadının statüsünü ve doğurganlığını birbirinden bağımsız olarak düşünmek olanaksızdır.¹⁸⁸ Kadın sağlığının ölçülmesinde önemli göstergelerden biri olan doğurganlık, kadının toplumsal statüsü ile doğrudan ilişkilidir ve erkek egemen normların geçerli olduğu toplumlarda kadınların toplumda var olma nedenleri doğurma kapasitelerine indirgenmiştir. Bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kadın ve anne sözcükleri eş anlamda kullanılmaktadır. Böyle bir kültürel yapı içinde de çocuksuz olmak statü düşürücü olmaktadır. Ülkemizde kırsal alanda yaşayan kadınlar (%2,7) kentsel alanda yaşayanlara (%2,1) göre daha fazla çocuğa sahip olmaktadır ve günümüzde doğurganlık hızı 1970’lere göre yarıya inmiştir.¹⁸⁹ Evlenme yaşının yükselmesiyle doğurganlık düşmektedir. Türkiye’de-kentte yaşayan- kadınlar geçmiş yıllara göre daha geç evlenme eğilimindedir. Kentte evliliklerin geciktirilmesi, doğumlarını ertelemesi ya da doğumlara son verilmesi gibi faktörlerin etkisi ile doğurganlık hızı daha yavaş bir şekilde yükselmekte veya düşmektedir.¹⁹⁰ Kırsal alanda ise yaşa özel doğurganlık hızı, 15-19 yaş grubundan itibaren hızlı bir şekilde yükselmekte, 20-24 yaş grubunda en üst noktasına ulaşmakta ve daha sonra ise yavaş bir şekilde düşmektedir. AK Parti döneminde doğurganlık açısından kırsal ve kentsel bölgelerde kadınlar arasında eşitsizliğin arttığı görülmektedir. AK Parti’nin kadına biçtiği rolün “doğurmak” olduğu söylenemez ancak kadını doğurması yönünde, yaptığı devlet yardımları ve söylemleri ile teşvik etmektedir. AK Parti’nin tabanını oluşturan kadınlar tarafından, partiye katılma nedenlerinden biri olarak gösterdikleri, Başbakan Tayyip Erdoğan’ın söylemleri ve yaptıkları, parti tabanını derinden etkiledi gibi, onlara örnekte teşkil etmektedir. Başbakan Tayyip Erdoğan’ın kadınları çocuk doğurması için teşvik etmesi¹⁹¹ yada küçük yaşta geline sahip olması¹⁹² kadının durumu açısından çok olumlu gelişmeler değildir. Bu tarz söylemler, kadının erken yaşta evlenip, çok çocuk doğurarak, aile içerisinde konumunu sağlamlaştırması gibi ataerkil kavramların ortadan kalkmasına engel olmaktadır.

188 Özbay, a.g.m., s.151.

189 *İstatistiklerle Kadının Durumu*, s. 2.

190 İsmet Göç, Erhan Özdemir, “Doğurganlık”, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003, Ankara : Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, 2004, s. 47.

191 Arzu Çetik- Turan Gültekin- Yavuz Kuşdemir , “En Az 3 Çocuk Doğurun, *Hürriyet Gazetesi* , 7 Mart 2008

192 “Erdoğan’ın Geline 17 Yaşında İdi”, *Sabah Gazetesi*, 08 Ağustos 2003.

Yasalar ve normlar erkeğin kendi bedenini kontrol etmesine büyük ölçüde izin verirken, kadınlara bedenlerini kontrol etme hakkını bütünü ile vermemektedir. Erkek, aile ve devlet değişen ölçülerde kadın bedenini kontrol altında tutmaktadır. Bununla birlikte kendi bedenlerini kontrol edebilen kadınlarda bulunmaktadır; evlilik dışı çocuk edinmekte, kocalarına ve ailelerine haber vermeden kürtaj yaptırmakta ya da gebeliği önleyici yöntem kullanmaktadır.¹⁹³ Kadın sağlığında önemli göstergelerden biri olan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanım oranına baktığımızda Türkiye’de evli kadınların yüzde 71’i gebeliği önleyici yöntem kullanmakta, yöntem kullananların yüzde 42,5’i modern bir yöntemi, yüzde 28,5’i geleneksel bir yöntemi tercih etmektedir.¹⁹⁴ AK Parti’nin kadının kendi bedenini denetimini sağlayan yöntemlerle ilgili olarak görüşlerine baktığımızda; temel sağlık hizmetlerinden ve kadına seçim şansı tanıyan haklardan biri olan aile planlaması için bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarına önem verileceğini Parti Programında¹⁹⁵ belirtmiştir. Programda kürtaj ile ilgili herhangi bir maddeye rastlanmamaktadır, ancak AK Parti’nin ideolojisini anlatmaya çalıştığı Yalçın Akdoğan’ın “Muhafazakar Demokrasi” adlı kitabının giriş bölümündeki sekizinci maddede “*günümüz muhafazakarlığı ailenin korunması kaygısı veya kimi dini gerekçelerle devletin kürtaj ve cinsiyet değiştirme ameliyatlarına parasal destek vermesine karşı çıkmaktadır. AK Parti de insan hak ve özgürlükleri çerçevesinde bireysel tercih ve kabullerin korunması gerektiğini saklı tutarak aile kurumunu sarsacak uygulamalar konusunda hassasiyet gösterilmesi ve bebeklerin anne karnundayken bile haklarının korunması gerektiğine inanmaktadır*”¹⁹⁶ cümlelerini görmekteyiz. Yani açıkça kürtaj yapılmamalı denmemekte ama devlet desteği olmamalı denmektedir.

AK Parti’nin önemli hedeflerinden biri “Aileyi korumak”tır. Bu amaçla partinin hazırlamış olduğu yeni Anayasa taslağında, aileye ilişkin düzenleme “*Aile, toplumun temelidir; eşler arasında eşitliğe dayanır ve her türlü hukuki, ekonomik ve sosyal korunmadan yararlanır*” cümlesi ile yer almaktadır.¹⁹⁷ Bu madde ile ailenin

193 Özbay, a.g.m., s. 155.

194 Turgay Ünalın, İsmet Koç, Sabahat Tezcan, “Aile Planlaması”, *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003*, Ankara : Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, 2004, , ss. 62-65.

195 *AK Parti Programı*, s. 31.

196 Handan Koç, “AK Parti Manifestosu Aşırma Çıktı”, *Pazartesi Dergisi*, Sayı 88, Mart 2004, ss. 8-9.

197 “Anayasa Taslağının Tam Metni”, *Radikal Gazetesi*, 12 Eylül 2007.

bu nitelikleri ile her türlü korumadan yararlandığı belirtilerek devletin görevlerinin genel çerçevesi çizilmektedir. Mevcut Anayasa'da ise "Ailenin Korunması" başlığında yer alan 41. maddesine göre; "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar." ifadesi yer almaktadır. AK Parti Anayasa taslağında bulunan aileye ilişkin düzenlemeyi hayata geçirdiğinde, devletin aile planlamasını öğretme görevine son vermiş olacaktır.

Türkiye, sağlıkta eşitsizliklerin yoğun olarak yaşandığı bir ülkedir. AK Parti döneminde sağlık göstergelerinde iyileşmeler izlense de eşitsizlikler varlığını sürdürmektedir. Sağlıkta özelleştirme eksenli uygulamaları kapsamında kullanılan yatırım teşviklerinin, mülkiyet ve kaynakların etkili kullanımını sağladığı ve eşitsizlikleri ortadan kaldırdığı söylenemez. Ayrıca kamu sağlık hizmetleri açısından bölgelerarası farklar da dikkat çekicidir. AK Parti'nin kadın sağlığına ve genel olarak sağlık hizmetlerine büyük önem verdiği bir gerçektir. Diğer bir gerçek ise AK Parti'nin liberal piyasalaştırma ve özelleştirme uygulamalarının en çok kadınları etkilediği ve etkileyeceğidir.

D. AK PARTİ'NİN KADIN POLİTİKASINDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET'E BAKIŞI

Genel olarak "şiddet" olgusu, nasıl ortaya çıktığı konusunda tam bir fikir birliği olmayan, bilim tarihi boyunca farklı görüşlerin ağırlık kazandığı oldukça karmaşık nedenlerle ortaya çıkan ve bir çok disiplini ilgilendiren bir olgudur. Değişik anlamlar içeren şiddet terimi bir yanda olgular ve eylemleri diğer yanda gücün, duygunun veya bir doğa unsurunun varoluş üslubunu belirtmektedir.¹⁹⁸

Kadına yönelik şiddete baktığımızda; bir koca karısını dövdüğünde açık bir kişisel şiddet vardır, ancak bir milyon koca eşlerini cehalet içinde bıraktığında ortada yapısal bir şiddet vardır.¹⁹⁹ Otuz yıl öncesine kadar kadına yönelik şiddet herhangi

¹⁹⁸ Yves Michaud, *Şiddet Cep Üniversitesi, Yeni Yüzyıl Kitaplığı*, Çev : Cem Muhtaroglu, İstanbul : İletişim Yayınları, 1991, ss.5-10.

¹⁹⁹ Ito Ruri, "Savaş Hala Savaş", *Feminist Çerçeve Feminist Kadın Çevresi, 181 Militarizm Dosyası*, 8 Mart 2005, s. 147.

bir uluslar arası sözleşmede yer almamaktaydı. Kadın hareketinin verdiği mücadele sayesinde kadına yönelik şiddet resmi kurumlar tarafından ele alınmıştır. Kadına yönelik, devlet veya onun organları tarafından icra edilen veya göz yumulan şiddet bir insan hakları ihlalidir. Devletlerin, devlet veya şahıslar tarafından uygulanan şiddet eylemlerini önleme, araştırma, cezalandırma ve şiddet kurbanlarına koruma sağlama amacıyla gerekli dikkat ve çabayı gösterme sorumlulukları bulunmaktadır.²⁰⁰

İslam da kadına yönelik şiddete baktığımızda; kadını uysal hale getirmek, ona erkeğin karşısında boyun eğdirmek ortak görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. İslamcı yazarlar İslam'da kadına yönelik şiddet ile ilgili değişik görüşler bulunduğunu belirtmektedir. Bu görüşler arasında; İslam kadınların kendilerine eziyet edilmesinden zevk alan bir yapıya sahip olduğu,²⁰¹ kocanın karısının üzerinde korku yaratması gerektiği,²⁰² aile reisi olarak disiplin açısından kocanın karısını dövmesi gerektiği,²⁰³ ancak vücudu sakatlayıcı yada elem verici olmaması gerektiği²⁰⁴ görüşleri yer almaktadır. Şiddetin derecesi ve kadının şiddet karşısındaki konumu İslamcılara göre değişse de temelde dinin belli ölçüde kadına yönelik şiddete ve çok eşliliğe izin verdiği savunulmaktadır.

AK Parti'nin kadına yönelik şiddete bakış açısını ortaya koyabilmek için öncelikle kadına yönelik şiddeti onaylayıp onaylamadığına bakılması gerekmektedir. Ayrıca devlet aygıtlarını ne yönde kullandığını, uyguladığı politikaları, çıkarmış olduğu yasaları ve gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar incelenmelidir.

Kadınlar şiddet tiplerinin tümü ile karşılaşmaktadır. Şiddetin en sık ve görünür biçimi olan “Fiziksel İstismar”;²⁰⁵ kadının eşi, partneri, babası ya da yakın akrabaları tarafından fiziksel saldırıya maruz kalması şeklinde gerçekleşir.²⁰⁶ Kadına

200 Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu Ve Sonuç Belgesi, s.16.

201 Mehmet Dikmen, *İslam'da Kadın Hakları*, İstanbul : Cihan Yayınları, 1983 , s.176.

202 İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, İstanbul : Kaynak Yayınları, 1988, s. 250.

203 Bekir Topaloğlu, *İslam'da Kadın*, İstanbul : Yağmur Yayınevi, 1984, s. 132.

204 Abdurrahman Dilipak, *Bir Başka Açıdan Kadın*, İstanbul : Risale Yayınları, 1990, s. 42.

205 Tüm kadınların % 25'i Fiziksel şiddete uğruyor ve şiddete uğrayan kadınların %75'i eşi tarafından şiddete uğramaktadır.

206 Bazı olgularda psikolojik istismar, cinsel şiddet yada evlilik içi ırza geçme ve öldürme tehditleri ile birlikte görülmektedir. Eşini istismar eden erkeklerin ortak özellikleri şiddetin uygulanması için bahaneler öne sürmeleridir. Bunlar: işsizlik, madde ve alkol bağımlılığı, farklı dinlerden olma, babasını annesini döverken görme, daha öncede aile içi şiddet yaşamış olma, eğitim ve gelir düzeyinin düşüklüğü şeklinde sıralanabilir.

yönelik fiziksel şiddetin çeşitli nedenleri vardır.²⁰⁷ Bunlardan biri dindir; dinsel söylem kadınları duygusal zayıf, itaatkar, edilgen eksik gibi kavramlarla anlatırken, yasalara uymayan kadınlara karşı uygulanan şiddeti haklı görmekte ve onaylamaktadır. AK Parti'nin ise, genel yargının aksine dini kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla kullanmakta olduğunu söyleyebiliriz. AK Parti iktidarında ülke genelindeki tüm camilerde, kadına yönelik şiddetin günah olduğuna dair, Allah'ın ve Hz. Muhammed'in de kadına şiddeti yasakladığına ilişkin hutbeler okutulmaktadır. Başbakan Erdoğan'ın, İslam toplumlarındaki kadınların yaşadığı sorunların kaynağı için “*Din değil aksine din zannedilen törelerin ta kendisidir*”²⁰⁸ cümlesi toplumsal olguya verdikleri önemi göstermektedir.

Cinsel İstismar; genellikle kadının rızası olmadan, zor kullanarak, kadını korkutarak, tehdit ederek kadının cinsel davranışlar sergilemesi ya da cinsel ilişkiye girmesi şeklinde gerçekleşmektedir.²⁰⁹ Kadınlar, erkeklerin ihtiyaçları ve arzuları doğrultusunda onlara “cinsel hizmet” sağlamaya mecbur edilir. Türkiye’de cinsel istismar çok yaygındır.²¹⁰ Türkiye’de yaygın olan diğer şiddet türü olan Ekonomik İstismar; çalışan kadının parasını elinden alma, ekonomik anlamda onu kullanma şeklinde gözlemlenir. Aile içinde ücret almadan çalışan kadınların ev dışındaki emeği çeşitli şekillerde denetim altında tutulur. Ekonomik olarak erkeğe bağımlı bırakılır, iş yaşamında ilerlemesine engel olunur. Kadına yönelik şiddet çeşitleri olan cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesi AK Parti'nin öncelikli hedefleri arasında gösterilmektedir. Bu amaçla, AK Parti maddi destekten yoksun olan ya da şiddete maruz kalan kadınları koruyacak programlar oluşturmaktadır.²¹¹ Özellikle kadına yönelik şiddetin yoğun olarak yaşandığı Doğu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerine AK Parti tarafından öncelik verilmekte.²¹² AK Parti'nin kadını istihdama katma çabası, ev kadınlarının ürettiklerini satmaya teşvik etmesi zaman içerisinde

207 *Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu*, Ankara : T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006, s. 99.

208 “Din Zannedilen Törenin Kendisidir”, *Sabah Gazetesi*, 21 Kasım 2006.

209 Kadın bedenine yönelik en sık istismar şekillerinden biri de cinsel tacizdir; gereksiz fiziki temas, dokunma elle vurma, görünüm hakkında yorum yapma, sımsışma, işyerinde müstehcen resimler kullanma örnek gösterilebilir. Kadınların evlilik dışında cinselliklerini ifade etmelerini yasaklayan ahlaki ve yasal sistemler, erkeklerin kadınların doğurganlık güçlerini ellerinde tutmaları ve eneset en önemli istismar şekillerindedir.

210 Tecavüze uğrayanların %50'si 18 yaş altında ve bunlardan %10'u erkek çocuk gerisi kız çocuktur. Her 4 kız çocuktan biri cinsel şiddete uğramaktadır. Daha çok 7-9 yaş arası çocuklar cinsel şiddete uğramaktadır. 5-10 yaş arası çocukların %55'i eneset, 10-16 yaş arası çocukların %40 eneset mağdurdur. Eneset olaylarında failerin %50'si öz baba ve sırasıyla amcalar enişterler, ağabeyler, dedeler ve daylardır. Cinsel saldırganların %75'i tamdik biridir. Acil yardım hattını arayan kadınlardan % 57'si fiziksel şiddete, % 46,9'u cinsel şiddete, % 14,6'sı enesete ve % 8,6'sı tecavüze maruz kalmıştır.

211 *AK Parti Sosyal Politikalar*, s. 58.

212 “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Kaçınılmaz”, *Radikal Gazetesi*, 08 Mayıs 2008.

kadını erkeğe bağımlı olmaktan dolayısıyla şiddetin etkisinden kurtarabileceği söylenebilir.

Ataerkil yapıda erkek kadını biçimlendirmektedir. Kadın kendine göre değil, erkeğe göre belirlenir;; erkek özne, mutlak varlıktır, kadın ise öteki cinstir. Kadına cinsel yanı ağır basan bir varlık olarak gözüktüğünü belirtmek üzere de “dişi” sıfatı verilmiştir.²¹³ Toplumsal yaşayış da bu anlamlarla kendini örgütlemektedir. Cinsiyetçi erkek egemen ideolojiye göre; kadın güçsüz, duygusal, edilgen, koruyucu, bağımlı ve sevgi kaynağı iken, erkek; iktidar sahibi, güçlü, bağımsız, katı, cesur, akıllı olarak tanımlanmaktadır. Cinsiyetinden ötürü ikincil konumda kabul edilen kadınlar dayaktan tacize, aşağılanmadan tecavüze kadar hem özel hem de kamusal alanda şiddetin değişik biçimlerine maruz kalmaktadır. AK Parti, kadına yönelik özel ve kamusal alanda gerçekleşen bu tür şiddeti engellemek amacıyla çeşitli projeler gerçekleştirmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla sağlık çalışanlarına eğitim verilmesine ilişkin proje bunlardan biridir. Proje, şiddet gören kadınların sağlık çalışanınca erken tespiti ve mağdurlara bir an önce destek verilmesini sağlamaktadır. Eğitimler sayesinde sağlıkçıların daha duyarlı hale gelmesi, mağdurlara erken dönemde psiko-sosyal destek verilmesi ve 15-49 yaş arasındaki kadınlarla bebek ve çocukların aile içi şiddete karşı takibinin rutin sağlık hizmetleri içinde yer alması planlanmaktadır. Benzer bir proje ise İçişleri Bakanlığı tarafından, kolluk kuvvetleriyle yürütülmektedir. AK Parti iktidarında her yıl ortalama olarak 460 bin er ve erbaş, kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik eğitim almaktadır.²¹⁴ AK Parti döneminde 2004 yılında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Parlamento, Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Medya ve Sivil Toplum Kuruluşlarının katılımı ile “Şiddeti Önleme Platformu” kurarak kadın ve çocuğa karşı şiddet konusuna yönelmiştir.²¹⁵

AK Parti'nin Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünü yakından takip etmektedir. Kurumun amacı aileyi ve aile bireylerini tehdit eden,

213 Simone De Beauvoir, *Kadın “İkinci Cins”*, Çev: Bertan Onaran, İstanbul : Payel Yayıncılık 1993, s. 17.

214 Lütü Sunar, Nilüfer Büyükkorak, Nimet Çubukçu Röportajı, *Kadın Çalışmaları Dergisi:Aile İçi Şiddet Özel Sayısı*, Cilt: 2, Sayı: 4, 2007, ss. 80-81.

215 *Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu*, s. 150.

aileden veya aile dışından kaynaklanan sorunları; aile içi şiddet ve istismarı, töre cinayetlerini, kötü alışkanlıkları ve bağımlılıkları, bunları doğuran sebeplerini, çevresel-sosyal etkilerini incelemek ve araştırmak; bunların önlenmesine, çözümlenmesine yönelik olan ve aileyi destekleyecek nitelik taşıyan eğitici programlar hazırlamak veya hazırlatmaktır.²¹⁶ AK Parti'nin kurumu yakından takip etmesi aile bütünlüğünü koruma ve aile içi şiddeti engelleme konusuna önem vermesi olarak yorumlanabilir. Bunun yanında AK Parti iktidarında TBMM'de Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin sebeplerinin araştırılması ve önlenmesi komisyonu kurulmuş, kadın konusunda başbakanlık genelge yayınlanmıştır. Şiddeti engellemek amacıyla AK Parti tarafından yasal düzenlemeler yapılması, sorunun temeline inilmek istenmesinin göstergesidir.

Kitle iletişim araçları; toplumsal cinsiyet ideolojisini yaymak ve güçlendirmek için erkeklerin elindeki çok önemli bir araçtır.²¹⁷ AK Parti kadına yönelik şiddeti önleme konusundaki samimiyetini, bu önemli aracı bu amaç doğrultusunda kullanarak göstermeye çalışmaktadır. AK Parti döneminde tüm kanallarda kadına yönelik şiddet karşıtı bilinçlendirme amacıyla 45 saniyelik filmler gösterilmiştir. Bu filmlerde Başbakan Erdoğan, Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu gibi statü sahibi ve Türk toplumunda, özellikle parti tabanında sözüne önem verilen kişiler yer almaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddetin artışında etkili olan bazı televizyon dizi, film ve programlara TBMM'de gerekli yasal düzenlemeler yapılarak RTÜK tarafından yasaklamalar getirilmiştir.

Töre ve Namus Cinayetleri, kadına yönelik tüm şiddet biçimlerinin vardığı son noktadır. Namus cinayetlerinin nedeni olarak gösterilebilecek beş ana sosyo kültürel faktör; ataerkil yapı ve değerler, hiyerarşi ve itaati öngören gelenek ve kültürün yaygınlığı ve sürekli yeniden üretilmesi, kadın ve erkeğin fiziki mekanı paylaşmamasını öngören dinsel ve kültürel inançlar, birey üzerindeki toplumsal baskı ve bu yapılanmaların siyasal yaşam ve hukuk uygulamasına yön vermesidir.²¹⁸ AK Parti tarafından, töre ve namus cinayetleri ve kadına yönelik şiddetle mücadele

²¹⁶ AK Parti Sosyal Politikalar, s. 65.

²¹⁷ Bahsin, a.g.e., ss. 8-11.

²¹⁸ Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, s. 110.

etmek için Kadına Yönelik Şiddeti İzleme Komisyonu kurulmuş, 2006-2010 Şiddet Eylem Planı hazırlanmış, ülke çapında alan araştırması yapıp, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık verilmiştir.²¹⁹ Kadına yönelik aile içi şiddeti önlemeyi hedefleyen 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” un etkin uygulanması amacıyla İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından çeşitli tarihlerde genelgeler yayınlamıştır.²²⁰

AK Parti iktidarında 2005 yılında AB’ye uyum çerçevesinde çıkartılan 5393 Sayılı Belediye Kanunu ile nüfusu 50 binin üzerinde olan belediyelere “kadın sığınma evi” açılması görevi verilmiştir. Türkiye genelinde 6-7 tanesi belediyeler tarafından işletilen 34 tane kadın sığınma evi vardır.²²¹ AK Parti iktidarında kadın sığınma evi ile ilgili yasanın gerekleri tam olarak yerine getirilmemiştir. Aksi takdirde Türkiye’de 3.000 civarında kadın sığınma evinin bulunması gerekmektedir. Dünyadaki kadın sığınma evleri örneklerine baktığımızda; 2006 yılı rakamlarına göre 82 milyon nüfuslu Almanya’da 400, 9 milyon nüfuslu İsveç’te 160, 5,5 milyon nüfuslu Slovakya’da 109, 16,5 milyon nüfuslu Hollanda’da 100 sığınma evi bulunmaktadır.²²² Bu anlamda Türkiye’deki kadın sığınma evleri sayısı dünyadaki örnekleri ile karşılaştırılmaz.

AK Parti’nin kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirme ve çeşitli kampanyalar düzenleme çabasında olduğu bir gerçektir. Fakat parti üyelerinden de eşine şiddet uygulayanlar olmuştur. AK Parti Konya Milletvekili Halil Ürün, imam nikahlı ikinci bir eş nedeniyle boşanmak isteyen karısı Esmâ Ürün’ü dövdüğü için eşi şikayette bulunmuştur. Milletvekili dokunulmazlığı olduğu için Halil Ürün o dönemde ceza almamış²²³ ancak parti içerisinde tartışmalara yol açmıştır. AK Parti’nin en yetkili organı olan MYK, Milletvekili Ürün’e parti tüzüğünde “eşe dayak”la ilgili bir hüküm bulunmadığı için ceza vermemiş, dayak olayını “aile içi mesele” olarak nitelendirmiştir. Ürün’ün imam nikahlı bir eşinin olması, karısını dövmesi ve parti içerisinde ceza almaması

219 AK Parti Seçim Beyanamesi, s. 70.

220 AK Parti sosyal Politika Uygulaması 2, s. 12.

221 Lütfi Sunar, Nilüfer Büyükçorak, a.g.m., s. 83.

222 Yasemin Arpa, “Kadın Sığınma Evi Mi, Cezaevi Mi? Canan Arınla Röportaj, *Ntv-Msnbc*, [Http://www.Ntvmsnbc.Com/News/436309.Asp](http://www.ntvmsnbc.com/news/436309.asp), Erişim Tarihi : 21 Şubat 2008.

223 Dayanın Cezası Yok, Sabah Gazetesi, 17 Mayıs 2006.

AK Partili kadın milletvekilleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Ürün, 2007 seçimlerinde seçilemediği için milletvekili dokunulmazlığını kaybetmesi nedeniyle hakkında fezleke hazırlanmış, soruşturması tamamlandıktan sonra AK Parti iktidarında çıkarılan yasalar ile 6 aydan 1.5 yıla kadar hapis istemiyle yargılanmış, eşini kasten yaraladığı gerekçesi ile altı ay hapis cezasına çarptırılmış, ancak mahkeme hükmün açıklanmasını geri bırakmış ve ceza almamıştır.²²⁴ AK Partili milletvekilinin bu olayında iki tür şiddetle karşılaşmaktayız; birincisi eşini aldatması ve dini nikahla bir eş edinmesi ikincisi ise fiziksel şiddet uygulamasıdır. AK Parti'nin ve parti üyelerinin kadına yönelik şiddet konusundaki fikirlerini bu olayda açıkça görebilmekteyiz. Öncelikle şiddet olayı partililerin özellikle kadın milletvekillerinin tepkisini çekmiş ancak kadına yönelik şiddetin üzerinin örtülmesinde klasik gerekçe olan “aile içi mesele” olarak nitelendirilip yasal bir ceza verilmemiştir. Din belli bir ölçüde kadına yönelik şiddete izin vermesine ve çok eşliliği serbest bırakmasına rağmen AK Parti her fırsatta bunun karşısında olduğunu belirtmiştir ancak milletvekilinin eşine uyguladığı şiddeti “aile içi mesele” olarak görmesi ve tepkisiz kalması da bir şiddet çeşididir. AB yanlısı ve her fırsatta şiddete karşı olduğunu söyleyen bir partinin, milletvekilini olayın olduğu dönemde ihraç etmesi yada en azından cezalandırması beklenirdi.

AK Parti, kurulduğu günden itibaren imam nikahlı milletvekili ve belediye başkanları ile gündeme gelmiştir. Konya Milletvekili Halil Ürün'ün dışında, Gümüşhane Milletvekili Sabri Varan eşinden boşandıktan 21 gün sonra bir başka AK Parti milletvekilinin sekreteri ile, İstanbul Milletvekili İbrahim Özal asistanıyla imam nikahı kıydırdığı, Trabzon Milletvekili Aydın Dumanoğlu da, yine evli olmasına karşın bir başka kadınla imam nikahı kıydırdığı ortaya çıkmıştır. AK Parti, görevlerinin başında iken Ürün'e, Varan'a, Özal'a ve Dumanoğlu'na herhangi bir yaptırımında bulunmamıştır fakat 2007 seçimlerinde milletvekili adayı olarak göstermeyerek cezalandırmıştır. Ancak bunlar basına yansıyan olaylardır, basına yansımayan imam nikahlı milletvekilleri olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

224 “Eski Milletvekili Ürün'e 6 Ay Hapis”, *Zaman Gazetesi*, 13 Mayıs 2008.

AK Parti'nin kadına yönelik şiddeti engelleme konusunda gösterdiği hassasiyet, yapmış olduğu çalışmalar ve çıkardığı kanunlar, kadına yönelik şiddeti engelleme konusundaki samimiyetini ispat etmiştir. AK Parti, din belli ölçüde izin vermesine rağmen, her gün dayak yiyen, kötü muamele gören, sayılmayan, sözü geçmeyen bir kadına aile hayatında yer vermemektedir. Kadının, kendi doğası gereği doğurmak, aileyi korumak, ev işlerini yapmak, aileyi bir arada tutmak gibi işlevleri vardır ancak hiçbir zamanda ezilen taraf olmamıştır. AK Parti'de özellikle, özel hayatta mutlu edilmeye çalışılan bir kadın vardır. AK Parti AB sürecine dahil olabilmek için kadının önemli sorunlarından biri olan “şiddet” olgusunu ortadan kaldırmasının gerektiğinin farkındadır. Bu amaçla gerekli çalışmaları çok hızlı olmasa da yapmaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddet konusundaki bakış açısı onu diğer İslamcı partilerden ayırmakta, fark yaratmaktadır. Bu özellikle parti tabanına yol göstermesi, onu değiştirmesi açısından çok önemlidir.

III. BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ DÖNEMİNDE YAPILAN KADINLAR İLE İLGİLİ HUKUKİ DÜZENLEMELER

Yirminci yüzyılın başlarında toplumların çoğu ataerkildi, kadınlar evlilik öncesi babalarının, evlendikten sonra ise kocalarının yasal ve ahlaki hükmü altındaydılar. Osmanlı aile yasalarında İslam Hukuku yani şeriat hükümleri uygulanmaktaydı. Osmanlı döneminde kadınlar edilgen nesnelere değillerdi. Kendi yaşamlarını ve statülerini etkileyen tartışmalara etkin şekilde katılıp, daha fazla özgürlük talep edip, amaçlarına ulaşmak için mücadeleyi göze alıyorlardı. Osmanlı Feminist olarak nitelenen Fatma Nesibe, “Beyaz Konferanslar”²²⁵ adıyla düzenlenen konferanslarda “kanun, gelenek, keyif, mal, güç, değer biçilme, tahkim gibi konuların hepsi erkeklerin lehine”²²⁶ olduğunu ifade ederek; Osmanlı kadınlarının ezilmiş olduğuna ve Avrupa’da olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu’nda da bir “kadın devriminin” eşiğinde olduğuna işaret etmiştir. Bu anlamda Cumhuriyet döneminde kadınların kavuştukları hakların tamamen önderlerin lütfu olduğu söylenemez.²²⁷

Meşrutiyet döneminde kadın haklarını savunan erkek yazarlar, Osmanlı aile sistemini ve dinsel sınırlamaları eleştirirken aslında ataerkil sistemin erkekler üzerindeki baskısına karşı çıkmaktaydılar.²²⁸ Ancak meşrutiyet döneminde, ataerkil sistemi eleştiren modernist erkeklerce teşvik edilen reformlar çerçevesi içinde dahi kadın kontrol altında tutulmaya çalışılmış, ona nesil yetiştiriciliği misyonu verilmiş²²⁹ ve modernleşmenin kadın üzerinden denetimi sağlanmaya çalışılmıştır. Kadınların hakları da bu sınırlar çerçevesinde belirlenmiştir. Cumhuriyet’in

225 Bkz. Serpil Çakır, “Kadınların İlk Tarihi Şikayeti: Beyaz Konferanslar”, *Tarih-Toplum*, 2003, ss. 40-47.

226 Aynur Demirdirek, “In Pursuit Of The Ottoman Womensmovement” *Deconstructing Images Of The Turkish Woman*, Ed: Zehra Arat, Newyork : Palgrave, 1999, s.78.

227 Fatmagül Bertay, “Türkiye’de Kadın Hareketi, Tarihsel Bir Deneyim”, *Kadın Hareketinin Kurumsallaşması Fırsatlar ve Rizikolar*, Çev: Meral Akkent, İstanbul : Metis Yayınları, 1994, s. 21.

228 Fatmagül Bertay, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Feminizm”, *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul : Metis Yayınları, 2003, s.106.

229 Tanıl Bora, “Analar, Bacılar,Orospular : Türk Milliyetçi Muhafazakar Söyleminde Kadın”, *Şerif Mardin’e Armağan*, Der: Ahmet Öncü, Orhan Tekelioğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, s. 244.

kuruluşunun ardından kadınlarla ilgili geleneksel değerler cumhuriyetçi seçkinlerce köklü bir değişime uğramış²³⁰, kadın imgesi ve kadın erkek ilişkileri, en önemlisi 1920'lerle kadın hakları yeniden biçimlenmiş bununla birlikte sınırları yine erkekler tarafından çizilmiş ve ataerkil gelenekler devam etmiştir. 1920'li yıllar, Cumhuriyet'in kurulması aşamasında Mustafa Kemal Atatürk'ün çok eşliliği yasakladığı, İslami mahkemeleri kaldırdığı, laik kurumların temellerini attığı ilk dönem olarak tanımlanabilir. 1920'lerdeki reformlar, otoriter tek parti rejimi tarafından gerçekleştirilmiştir. Nesiller boyunca da Türk kadınlarına Atatürk'ün kendilerine bağışladığı özgürlük ve eşitlik için minnettar olmaları gerektiği öğretilmiştir. Ancak 1920'lerdeki bu reformlardan sonra Türkiye cinsiyet eşitsizliğini kaldırmak ve kadınlara yeni haklar vermek adına, Avrupa'da kadın ile erkek arasında yasal eşitsizliğin giderilmesine ilişkin yeni yaklaşımları takip etmemiş ve Türkiye'de, 20. yüzyıl boyunca söz konusu yasal eşitlik sağlanamamıştır. AK Parti iktidarı ile birlikte; 1920'lerden sonra Türkiye'de kadının yasal konumu açısından en önemli reformlar gerçekleştirilmiş ve gerçekleşen bu reformlar 1920'lerde yaşanan süreçten farklı bir şekilde zemin bulup AK Parti iktidarı STK'lar ve muhalefet partisi ile yapıcı çalışmalar göstermiştir.

Cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasında, yasal düzenlemeler büyük önem arz etmektedir. AK Parti'nin AB'nin bir parçası olmayı hedeflemesi ve cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırma konusundaki tavrı, kadın hakları konusunda düzenlemeler yapmasını gerektirmiştir. AK Parti kadının yasal konumu ile ilgili düzenlemeleri AB'ye uyum süreci, küreselleşme çabaları, Muhafazakarlığı, Liberal Politikaları ve kalkınma arzusunun oluşturduğu sentez çerçevesinde hayat bulmuştur. AK Parti'nin kadın politikasını tam olarak çözümleyebilmek, daha da önemlisi AK Parti'nin iktidarı boyunca kadınların kazanmış olduğu yasal hakları ortaya koyabilmek için AK Parti tarafından gerçekleştirilen kadınlarla ilgili yasal düzenlemeler ve detaylar aşağıda incelenmiştir.

230 Acar, a.g.m., s. 207.

*1940, yeni Zelanda doğumlu, sosyalist feminist yazar.

A. 5237 SAYILI YENİ TÜRK CEZA KANUNU

Ceza Yasası değişikliği ve süreci Türk toplumu için hukuki ve felsefi anlamda oldukça önemlidir. AK Parti'nin özellikle kadın politikası açısından vermiş olduğu önemli bir sınavdır. Yeni Türk Ceza Kanunu (TCK) kadının hukuki statüsünde bir devrim olduğu gibi ilk kez bir yasa tasarısında halka başvurulmuştur. Ayrıca AK Parti ile CHP'nin bu reformlardaki iş birliği dikkat çekicidir.

AK Parti'nin kadın politikası açısından TCK taslağı üzerindeki tartışmalar ve geçen süreç anlamlıdır. AK Parti'nin Kasım 2002'deki seçim başarısından sonra bir çok kadın kuruluşuna göre, İslamcı RP'nin devamı olarak algılanan AK Parti'nin, kadınların kanun ile ilgili taleplerine muhalif olacağı varsayılmaktaydı. AK Parti bunu ortadan kaldırma çabası içine girmiş ve 2003 yazında ilk defa kadın erkek eşitliği konusunda gerçek bir kamuoyu tartışma ortamı oluşturmuştur.²³¹ Bu demokrasi açısından olduğu kadar kadın STK'ların görüşlerine değer verilmesi açısından da önemli bir adımdır. Özellikle kadın kuruluşları ile hükümet arasında 2003 sonbaharında kamuoyu nezninde ki tartışmalar önemlidir.

AK Parti kendinden bir önceki hükümetin uzman akademisyen ekibi tarafından hazırlanan TCK taslağını değerlendirip süreci, kendinden önceki iktidar partilerinin bıraktığı yerden ele almıştır. AK Parti Adalet Bakanı Cemil Çiçek 2003'ün Nisan/Mayıs aylarında 24 kişilik Meclis Adalet Komisyonuna TCK taslağını göndermiştir, gönderdiği taslak ise “namus indirimi”, “bekaretin ağırlaştırıcı neden sayılması” ve “evlilikte tecavüz” maddelerini savunmakla eleştirilen Ord. Prof. Sulhi Dönmezer'in²³² başkanlığında hazırlanan taslaktır. Dönmezer, özellikle tecavüzcüsü ile evlenmesi halinde ceza indirimine gidilmesi konusunda kadın kuruluşları ile tartışmaya girmiş ve bir çok kesim tarafından

231 Meclis Adalet komisyonu başkanı AK Parti'li Köksal Toptan mutlaka toplumun her kesimini ve özellikle de kadınların bu yasayla ilgili her söylediğini dikkatle izleyeceğiz demiş ve Alt komisyonda yapılan tartışmalar her gün basın ile paylaşılmıştır. Toptan Haziran 2003 tarihinde kadınların taslakta karşı çıktıkları maddelerle ilgili görüşlerinin kurulacak alt komisyonda görüşüleceğini açıklamıştır. <http://www.ntvmsnbc.com/news/240152.asp> “Yeni TCK Tasarısı”, Erişim Tarihi : 21 ekim 2003.

232 AK Parti'ye yakınlığı ile bilinen Yeni Şafak gazetesinin yazarlarından Kürşat Bumin köşesine Dönmezer ile ilgili yaptığı yorum dikkat çekicidir; “Türkiye'yi "tuhaflı" bir ülke yapan manzaralardan birisi de bu. Yıllarca, on yıllarca TCK'nın çok şükür artık tarih olmuş ünlü 141-142 ve 163. maddeleri uyarınca açılmış davalarda akla ilk gelen "bilirkişi" olan ve çokbilmişliğinden dolayı sayısız ocak karartan bu "hoca", "tarihin kurnazlığı"nın bir eseri olarak "AB'ye uyum" hareketinin bir parçasının da baş mimarı konumunda! Güler misiniz, ağlar mısınız artık siz karar verin....", Bkz. “Kadınları unutarak AB'ye girmek mümkün mü?”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 16 Temmuz 2003.

teпкиyle karşılanmıştır. Yaşanan tüm tartışmalara ve bazı eksikliklere rağmen TCK tasarısı AK Parti Hükümet tarafından TBMM'ye sunulmuş ve tasarı 26 Ağustos 2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiştir.

1926'dan 2004'e kadar yürürlükte olan TCK cinsel suçlara yaklaşımı itibarıyla kadın bedenini erkeklerin malı olarak ele alınmakta, kadınlara karşı işlenen cinsel suçlar, ailenin namusuna karşı işlenmiş sayılmaktaydı. Kadının cinselliği toplum tarafından kontrol edilmesi gereken bir tehdit olarak konu ediliyordu. Tecavüzün namus meselesi olarak algılanması, evlilik içi tecavüzün suç olarak tanımlanmasını engelliyordu. Çünkü zorla da olsa, evlilik dahilinde olduğu için kadının namusuna zarar vermemiş sayılmaktaydı. Ayrıca tecavüzcü mağdur ile evlenirse -sözde kadının namusu iade edilmiş olacağı için- cezadan kurtulmaktaydı. Kadın bir olayda birden fazla erkeğin tecavüzüne uğraması halinde ise erkeklerden birinin kendisiyle evlenmesi, diğerlerine karşı yöneltilen suç iddialarının da kalkmasına yetiyordu. Yasa bekar kadına evli kadından daha az değer biçmekteydi. Bekar olmayan kadını kaçırmak, asıl mağdur, kadının kocası olarak algılanırcasına en az yedi yıllık ceza getiriyordu. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni TCK'da ise söz konusu maddeler değerlendirilmiş, cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemeler yapılmıştır. Kadınları ilgilendiren Yeni TCK hükümlerine baktığımızda,²³³

“Kadın, kız ayrımı” biçimindeki tanım yasa metninden çıkarılmıştır. Böylece yeni TCK'da herkes hukuk önünde eşit kabul edilmekte, yaşam hakkının en temel insan hakkı olduğu ortaya çıkmaktadır. Yeni TCK'da suç ve ceza prensibi esas olup Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde olduğu gibi birey ön plana çıkmıştır.²³⁴

TCK'da cinsel bütünlük ve aile düzeni ayrı ayrı koruma altına alırken, TCK'nın değişik yerlerinde bulunan ve aile düzenini ilgilendirdiği düşünülen bazı suçlar da (birden çok evlilik, disiplin yetkisini kötüye kullanma, ailenin terki gibi) bu

233 Şenal Sarihan, Hayriye Özdemir Ertekin, Zeliha Doğan Yeşil, Ömer Ayaz, Narinç Ataman, *Türk Ceza Kanunu Kadınlara Neler Getiriyor?*, Ankara TCK Kadın Platformu, Haziran 2005, ss. 8-40, *Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu*, ss. 26-42, *Yeni Türk Ceza Kanunu*, İstanbul : Seçkin Yayınevi, 2004.

234 Aydeniz Alisbah Tuskan, *Kadın Bakış Açısı İle Yeni Türk Ceza Kanunu*, [Http://www.istanbulbarosu.org.tr/Komisyonlar/Khkom/Ktek.Doc](http://www.istanbulbarosu.org.tr/Komisyonlar/Khkom/Ktek.Doc), Erişim Tarihi : 24 Mayıs 2005.

bölüme aktarılarak yeni TCK'da daha sistematik ve kadınların lehine bir düzenleme yapılmaya çalışılmıştır.

Ülkemizde “töre” sözcüğü, “töre cinayeti, töre evliliği” gibi olumsuzluklarla birlikte dile getirilir. Kan davası nedeniyle ya da namus bahane gösterilerek işlenen cinayetlerin hemen hepsi “törelerle” meşrulaştırılmaya çalışılır. Yeni TCK ile kasten öldürme suçunun, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren nitelikli hallerinin düzenlendiği maddeye “Töre saikiyle” ifadesi eklenerek töre cinayetleri faillerinin en yüksek ceza ile cezalandırılması kabul edilmiştir. Çağdaş ve demokratik bir ceza kanununda, hele de cinsellik gibi pek çok tabunun bulunduğu bir alanda töre cinayetlerinin cezalandırılması kadın hakları açısından oldukça önemli bir gelişmedir.

Yeni TCK ile haksız tahrik maddesi düzenlenerek bu maddeye göre haksız tahrikin ancak haksız bir fiil sonucunda meydana gelmesi durumunda uygulanmasına imkan veren bir düzenleme yapılmış, cinsel saldırıya uğrayan kadını namus gerekçesiyle öldüren aile bireyleri ve akrabalar ve diğer akrabaların haksız tahrik indiriminden yararlanamayacağı, her haksız fiilin de haksız tahrik oluşturmayacağı madde gerekçesinde açıklanmıştır.

Cinsel suçlar kişilere karşı suçlar başlığı altında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar olarak değerlendirilmiştir. Zorla ırza geçme ve zorla ırza saldırı kavramları kaldırılarak yerine cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı kavramları kullanılmıştır. Böylece TCK “ırza geçme”yi değil, zora dayanan “cinsel ilişki”yi cezalandırdığı için bu suçun mağdurunun ve failinin kadın ya da erkek olabileceği, gerek doktrinde, gerekse yargı kararlarında kabul edilmiştir.

Cinsel saldırı suçunun eşe karşı işlenmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun şikayetine bağlanmıştır. Bu düzenleme ile eş üzerinde gerçekleştirilen ve cinsel saldırı suçunun nitelikli halini oluşturan davranışlara ceza yaptırımını getirilmiş ancak bu durumda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdur eşin şikayetine bağlı tutulmuştur. Bu anlayışla “evlilik” her türlü cinsel suç bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olarak

devam etmektedir. Çünkü ülkemizde bir çok kadın, kocasını şikayet etmekten imtina etmektedir.

Yeni TCK ile cinsel saldırının tanımı yapılmış ve cinsel saldırı suçunun temel şekli tanımlanmıştır. Cinsel saldırının vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi bu suçun nitelikli hali olarak tanımlanmıştır. TCK'da ırza geçmenin tanımı cinsel bütünlüğü koruyacak bir biçimde kapsayıcıdır ve cinsel bütünlüğü mağdurun sadece cinsel organıyla bağlantılandırılmaması bakımından da çağdaş bir değere sahiptir.

İş yerinde cinsel taciz kavramı getirilmiş, cinsel taciz suçunun nitelikli halleri belirlenmiş buna göre hiyerarşi ve hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuzu kötüye kullanılmak suretiyle yada aynı iş yerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak kişiye karşı cinsel tacizde bulunulması suçun temel şekline göre daha ağır ceza ile cezalandırılmıştır. Bu düzenleme ile sadece üst değil, çalışanlar arasında da cinsel taciz suçu düzenlenmiştir. Ayrıca cinsel saldırı suçunun düzenlendiği maddede kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak suçun işlenmesi halinde daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsurlar tanımlanmıştır.

Cinsel saldırı suçunun ağırlaşmış halleri düzenlenmiştir. Cinsel saldırı suç işlenip, mağdurun beden veya ruh sağlığı bozulduğu takdirde verilen ceza daha ağırlaştırılmıştır. Yürürlükteki mağduriyet kavramı kaldırılarak, ruh sağlığı kavramı getirilmiştir. Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası getirilmiştir. Böylece kadının ruh ve beden sağlığı TCK ile bir bütün olarak ele alınmış, en az fiziksel şiddet kadar kalıcı iz bırakan ruh sağlığı mağduriyeti de ön plana çıkarılmıştır.

Dava veya cezanın ertelenmesini gerektiren pişmanlık halleri düzenlenmiş, bu düzenleme ile kaçırılan veya alıkonulan ile sanık veya hükümlülerden biri evlendiği takdirde cezalarında indirim veya erteleme alması yada bu cezaların silinmesinin mümkün olamayacağı hükme

bağlanmıştır.²³⁵ Böylece TCK ile aile menfaatinin üstünlüğünün korunması ve suçtan meydana gelen zararlı sonuçları hafifletme amacı ortadan kaldırılmış, kadın açısından doğabilecek ağır sonuçlar önlenmiştir.

Kadının mağdur olduğu bir suçun sonucu gebe kalması halinde süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla gebeliği sona erdiren yeni TCK ile ceza almamaktadır. Ancak bunun için, gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir. Kadının istenmeyen gebelikten kurtulması ve sağlık koşullarına uygun olarak işlemin gerçekleşmesi önemlidir.

“İşkence ve Eziyet” başlığı altında işkence, eziyet suçları düzenlenmiştir. Bu maddeler ile Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerden doğan yükümlülükler göz önünde bulundurulmuş. Bu yükümlülükler karşısında ve özellikle insan haysiyetinin tecavüzlerden korunması için işkence teşkil eden fiillerin cezasız kalmaması düşüncesiyle işkence fiilleri bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır. Suçun çocuğa beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi halinde sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilmesi belirlenmiştir. İşkence sonucunda ölüm meydana gelmesi halinde ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının verileceği belirlenmiştir.

Yeni TCK'da; Aile Hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suç olarak tanımlanmıştır ve kapsamının Türk Medeni Kanunu'nun hükümlerine göre belirlemek gerekir. Bu maddenin önemi sekiz yıllık temel eğitimin kız çocuklarına verilmemesi halinde, onları çeşitli sebeplerle okula göndermeyen velilerin de cezalandırılacağını göstermektedir. Bu suçtan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması şikayete bağlıdır. Maddede evli olsun veya olmasın gebe olan eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış

235 Adalet Bakanının danışmanlarından Doğan Soyaslan tecavüzünün mağduru ile evlenmesini teşvik eden hükmü savunmuştur. Türk toplumunda kimsenin bakire olmayan bir kadınla evlenmek istemeyeceğini ve bu sebeple de tecavüze uğramış kadını tecavüzcüsüyle evlenmesinin töre cinayetini engelleyeceğini dile getiren Soyaslan'a göre “zaman her şeyin ilacıdır ve kadın istemeye istemeye evlense de unuttur, evlilik yıkılmaz.” Soyaslan'ın bu çıkışı büyük bir tepki ile karşılanmıştır ve kızına bu maddenin uygulanması halinde ne yapılacağı sorulduğunda, “Fakat ben farklıyım, profesörüm” yanıtını vermiştir. Soyaslan'ın çıkışları ses getirmiş olsa da TCK alt komisyonunu çok fazla etkilememiştir. Bkz. Edip Korap, “Bu Devirde Bu Kafa: Tecavüz Edenle Evlenir ‘Haydi Hayırlısı Derdim’ Doğan Soyaslan İle Röportajı, *Milliyet Gazetesi*, 25 Ekim 2003.

kadını çaresiz durumda terk eden yani ona her türlü yardımı yapmaksızın ortada bırakan kişi cezalandırılmaktadır.

Fuhuş suçu düzenlenerek kişilerin ve özellikle çocukların fuhuşa teşviki, sürüklenmesi fiillerinin hangi koşullarda suç oluşturduğu konusunda da düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken Türkiye'nin fuhuşla mücadele ile ilgili olarak milletlerarası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülükleri göz önünde bulundurulması önemlidir.

Genital Muayene bağımsız bir madde olarak düzenlenmiş, yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında 19 aydan bir yıla kadar hapis cezası getirilmiştir. Bu sayede kadınlara bedenlerinin denetim hakkı verilmiş olmaktadır.

Reşit olmayan kişiyle cinsel ilişkide bulunmak bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır. Cinsel istismarın üst soy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısımları, üvey baba, evlat edinen, vasi gibi kişilerce uygulanması halinde verilecek cezalar yarı oranında artırılmıştır. Bu anlamda Türkiye'de yaygın olan enestinin önüne geçilmek istenmektedir.

İnsanlığa karşı diğer suçlar içerisinde işkence veya insanlık dışı işlemlere veya biyolojik deneylere tabi kılmak, cinsel saldırıda bulunmak, zorla hamile bırakma, zorla fuhuşa sevk etme fiillerini işleyenlere ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilecektir. Bu suçlardan dolayı zaman aşımının işlemeyeceği de belirtilmiştir. Kadın ve çocuk ticareti ile ilgili mücadele için düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemelerde milletlerarası sözleşmelerden doğan yükümlülükler göz önünde bulundurulmuştur.

Yeni TCK ile ayrımcılık suçu düzenlenerek insanlar arasında yürürlükteki kanun ve nizamların izin vermediği ayrımlar yapılarak bazı kişilerin hukukun sağladığı imkanlardan yoksun hale getirilmeleri cezalandırılmıştır. Ancak her alanda olduğu gibi cinsiyet ayrımının yapılmasında da bu suçun daha geniş olarak ele alınması gerekirdi. Konuyu ilgilendiren

maddeye ‘her ne suretle olursa olsun’ ifadesi eklenmiş olsaydı, ayrımcılık fiilinin ceza yaptırımının olması daha açık ve net şekilde ortaya çıkardı. Ancak maddenin bu eksikliğine karşın bile TCK’da yer alması olumlu olmuştur. Bu sayede işe alınmada ve çalışma yaşamında karşılaşılabilecek ayrıcalıklar, bu madde ile ceza yaptırımına bağlanabilecektir.

Eski TCK’ya göre kadın eşit haklara sahip değildi ve birey haklarından çok aile namusunu temel almaktaydı. Yeni TCK cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemeler içeren, Türkiye’de devrim niteliğinde bir yasa olmuştur. Özellikle bu tarz bir yasanın muhafazakar bir meclisten geçebilmesi de oldukça önemlidir. Muhafazakar kesim kadının beden denetimine izin vermediği gibi kadının cinselliğini denetim altında tutmaya çalışmaktadır, toplumun çekirdeği olan ailenin önemi ise tartışılmaz. Bu anlamda kadının kendi bedeni üzerinde karar vermesini sağlayacak, cinselliğinin başkaları tarafından denetlenmesine engel olacak, aksi olduğu takdirde önemli cezaların verileceği yasayı oluşturmak AK Parti gibi Muhafazakar bir partiden beklenmeyecek tutumdur. Bu anlamda AK Parti yeni TCK ile cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddeti önleme açısından ciddiyetini göstermiş olmaktadır. TCK’nın hazırlık aşamasında kadın kuruluşlarının tepkilerinin dikkate alınması partinin kalıplarını kırmaya çalıştığının da bir göstergesidir. Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen Yeni TCK’nın itibarı Başbakan Tayyip Erdoğan’ın son aşamada evlilik dışı ilişkinin suç sayılmasına yönelik yaptığı açıklama ile zedelenmiştir ve bu İslami aile yasasına dönüş çabası olarak görülmüştür. Ancak, Başbakan Tayyip Erdoğan’ın yasa önerisi tepkiler karşısında geri çekilmiştir ve başarıya gölge düşürmekten öteye gidememiştir.

B. ANAYASA’NIN 10. VE 90. MADDELERİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

AK Parti döneminde, Türkiye’de kadın ve erkek eşitliği ilkesi, 7 Mayıs 2004 tarihinde Anayasanın 10. ve 90. maddelerinde yapılan değişikliklerle güçlendirilmiştir.

Anayasanın 10. maddesine; “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama gelmesini sağlamakla yükümlüdür.” hükmü eklenmiştir. Böylece AK Parti cinsiyet eşitliğini sağlamak adına devletin yükümlülüğünü anayasal bir gereklilik haline getirilmiştir.

Anayasanın 90. maddesine ise; “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konudaki farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır” hükmü eklenmiş, bu çerçevede AK Parti iktidarı ile CEDAW sözleşmesi de ulusal düzenlemeler karşısında üstün konuma getirilmiştir.

AK Parti, Anayasanın 90. ve 10. maddelerinde yapmış olduğu düzenlemeler ile kadın erkek eşitliğini fiilen sağlamaya ve geçici özel önlemlerin yasalarımızda yer almasına yönelik yükümlülükleri yerine getirmek için bir adım atmıştır. Ancak ısrarla kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık sağlayacak hükmü Anayasaya koymayı reddetmiştir.

C. AİLE MAHKEMELERİ

AK Parti döneminde yürürlüğe giren ve kadınlar açısından büyük yarar sağlayan kanunlardan biri de Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’dur. 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren bu kanun ile Aile Hukukundan doğan dava ve işler “Aile Mahkemeleri”²³⁶ tarafından görülmektedir.

Bu mahkemeler aile hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”un uygulanmasından doğan davalara da bakmaktadır. Bu alanda ihtisaslaşmış mahkemelerin ve uzman kadronun²³⁷ görev alması

236 Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, Kanun No: 4787, Kabul Tarihi : 09/01/2003, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 10/08/2003, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 25195.

237 Adli yargıda görevli, evli, çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen Aile Hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olan hakimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır.

kadınların yargıda hak arayışlarının önünü açacağı gibi kadınlara yönelik kararların çıkması da sağlanacaktır.²³⁸

Aile Mahkemelerinin görev, işlev ve yetkileri; velayet, boşanma, çocuk malları ve şahsi münasebet, evlat edinme, korunmaya muhtaç çocuklar hakkında koruma kararı alma, yaşlı, özürlü ve düşkünlerin bakım altına alınmasını sağlama, gerekli gördüğü kişileri bir meslek edindirme kursu veya eğitim kurumuna verme, evlilik yükümlülüğünden doğan görevler konusunda eşleri uyarma, ailenin korunmasına dair önleyici, koruyucu ve geliştirici önlemleri alma ve çocuk mahkemesinin bulunmadığı yerlerde çocuk mahkemesi sıfatıyla görev yapma olarak sıralanabilir. Bunların hepsi toplumda kadının statüsünü belirleyen, kadının konumunun çerçevesini çizen maddelerdir. Aile Mahkemelerinde, bu konularda kadınlar açısından olumlu kararların alınması, kadını “anne” ve “eş” rollerinden çıkarıp ayrı bir birey olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır.

D. 4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN

AK Parti iktidarında kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda yapılan en son yenilik 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun²³⁹ uygulanmasındaki aksaklıkların giderilmesini teminen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcileri ile değişiklik tasarı taslağının hazırlanmasıdır. Değişiklik taslağı TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek, 4 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Aile içi şiddetle mücadeleye yönelik bu kanun ile; şiddet kavramı geniş şekilde yorumlanmıştır. Evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan, mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan aile bireyleri ve çocuklar koruma altına alınmaktadır.

238 Ör Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, kendisini örtünmeye zorlayan kadının boşanma talebinin kabul edilmesi gerektiğine karar verdi ve gerekçe olarak eşin örtünmeye zorlanmasını sosyal şiddet olarak gösterdi. Bkz. *Radikal Gazetesi*, 3 Ekim 2004.

239 Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Kanun No: 4320, Kabul Tarihi : 14/01/1998, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 17/01/1998, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı : 23233.

Kanun, şiddete maruz kalan kadın ve çocukların şahsen başvurması veya Cumhuriyet Başsavcısına bildirilmesi üzerine Aile Mahkemesi hakimi tarafından mağdur tarafı korumak amacıyla alınacak tedbirleri içeren koruma kararını ve karara uyulmaması halinde verilecek cezayı düzenlemektedir. AK Parti iktidarında çıkarılan bu kanun ile kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin ifadesi kullanılarak aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri hakkında tedbir kararı alınması, Aile Mahkemesi hakiminin uygun görmesi halinde şiddet uygulayan bireye bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi için başvurması sağlanabilir. Kanun Tasarısı ile Kanundan yararlanmak için yapılacak başvurular ve infazı için herhangi bir ücret talep edilmemektedir. Maddi yetersizlik nedeni ile kadınların şikayette bulunmamaları engeli de böylece ortadan kalkmaktadır ve bu kadın açısından çok önemli bir sonuçtur.

Koruma kararına uyulmaması halinde zabıta, mağdurların şikayet dilekçesi vermesine gerek kalmadan soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmesini sağlıyor. Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eşe ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezası da uygulanabiliyor. Kadının başvurusuna gerek kalmadan, sürecin başlaması kadının korunma altına alındığının bir göstergesidir. Ülkemizde bir çok kadın çeşitli sebeplerden ötürü şikayette bulunmaktan korktukları yada işleyişi bilmedikleri için mağdur olmaktadır.

Sonuç olarak AK Parti, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunu yürürlüğe sokması ile kadına yönelik şiddetle mücadele de ciddi olduğunu ispatlamakta, bunun için hukuki mücadele verdiğini göstermektedir.

E. 4857 SAYILI YENİ İŞ KANUNDA KADINLARA YÖNELİK DÜZENLEMELER

AK Parti döneminde 10 Haziran 2003 tarihinde 4857 sayılı Yeni İş Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yeni İş Kanununun kadınlar açısından getirdiği en önemli ilerleme; işveren işçi, ilişkisinde cinsiyet dahil hiçbir nedenle temel insan hakları

bakımından ayırım yapılmayacağıdır. Yeni İş Kanununun kadınlara kazandırdığı haklara bakacak olursak;²⁴⁰

İş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona erdirilmesinde cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak farklı işlem yapılamayacaktır.

Cinsiyet nedeniyle eşit değerde iş için daha düşük ücret verilemeyecektir.

Cinsiyet, medeni hal ve aile yükümlülükleri, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacaktır.

İşyerinde işçinin, işveren, diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemlerin alınmaması halinde işçinin haklı nedenle işi derhal fes edebilme hakkına sahip olmaktadır.

Kadın çalışanlara verilen ücretli doğum izin sürelerinin artırılmasına ilişkin hüküm kanunda yer almıştır.

Kadın işçilerin yer ve su altında çalışma yasağına ilişkin düzenleme bulunmaktadır.

AK Parti yeni İş Kanunu ve bu kanuna dayanarak çıkarılan yönetmeliklerle, kadınlara yönelik düzenlemeleri güçlendirmekte ve kadınlara cinsiyetinden dolayı ayrımcılık yapılmasını önlemektedir. Ancak AK Parti'nin ekonomisinin aile ve kültürel değerler yoluyla düzenlemeyi amaçladığı ve kadının istihdamını emek-sermaye ilişkisi çerçevesinde ele almadığı unutulmamalıdır.

240 Meral Türk, "4857 Sayılı İş Yasası" http://halksagligi.med.ege.edu.tr/seminerler/2003-04/IsYasasi_MT , Nisan 2003, ss. 8-87, *Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu*, ss. 47-49.

F. AK PARTİ DÖNEMİNDE DOĞUM İZİNLERİ İLGİLİ YAPILAN DÜZENLEMELER

AK Parti kadın sağlığına büyük önem verdiği için, yaptığı düzenlemeler ile “analık” halinde çalışma yaşamını kolaylaştırmaya çalışmaktadır. AK Parti toplumsal gerçekleri ve bugüne kadar taraf olduğu uluslararası sözleşmeler doğrultusundaki taahhütleri dikkate almış, doğum izinleri konusunda farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına bağlı olarak çalışanlar için ebeveyn izni ve evlat edinme halinde de bu izni kullanabilmesi amacıyla “Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” hazırlanmıştır. Tasarıya göre²⁴¹;

Kadın işçi ve memurların doğum izin süreleri doğumdan önce sekiz, doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam 16 haftaya çıkarılmıştır.

Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta eklenebilecektir.

Kadının, sağlık durumu uygun olduğu takdirde ve doktorun onayı ile kadın işçi isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürelere eklenir.

Kadın işçilerin çocuklarına bakabilmeleri için ihtiyaç duydukları doğum sonrası iznin 13 haftaya kadar çıkarılma imkanı sağlanmıştır.

Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için izin verilecek, hekim raporu ile gerekli görülürse hamile kadın işçinin sağlığına uygun daha hafif işlerde, ücretinden bir indirim yapılmaksızın çalıştırılabilecektir.

241 Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Sağlık, Aile, Çalışma Ve Sosyal İşler Komisyonu, 23. Dönem, 2. Yasama Yılı, 14 Ocak 2005, Taksim/Esas No:1/510.

Kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verilmiştir, bu sürenin hangi saatler arasında ve kaçta bölünerek kullanılacağıının işçi tarafından belirlenecektir.

Maddelerden de anlaşılacağı üzere AK Parti gebe kadınların çalışma yaşamını titizlikle düzenlemekte, kadınlara birçok konuda öncelik vermektedir. Kadın sağlığı açısından önemli olan bu düzenlemeler, kadının gebelik ve çocuk sahibi olmasından kaynaklı olarak istihdamdan uzak kalmasına da engel olmaktadır.

G. AK PARTİ DÖNEMİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN DİĞER YASAL DÜZENLEMELER

AK Parti döneminde gerçekleştirilen diğer yasal düzenlemelere bakmak gerekirse;

Personel alımlarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmamasına ilişkin “Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi” konulu 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi, 22 Ocak 2004 tarihinde 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁴²

“Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik” 14 Temmuz 2004 tarihinde 25522 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁴³

“Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” 9 Ağustos 2004 tarihinde 25548 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁴⁴

Bir diğer önemli gelişme Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken

242 Nihal Karaca, “Gözü Tamamen Açık...”, Zaman Gazetesi, 20 Şubat 2008.

243 Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 14/07/2004, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı : 25522.

244 Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 09/08/2004, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı : 25548.

Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla 2005 yılında TBMM Araştırma Komisyonu'nun oluşturulmasıdır. Komisyon çalışmalarını tamamlamış ve komisyon raporu TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmüştür. Komisyon çalışmaları sonucunda, konuya ilişkin alınabilecek önlemlerin belirlendiği kapsamlı bir rapor hazırlanmıştır.²⁴⁵ Meclis Araştırma Komisyonu'nun raporuna takiben, kadın erkek eşitliği, kadının insani haklarının korunması ve geliştirilmesi, toplumsal yaşamın her alanında kadının konumunun güçlendirilmesi ile kadına yönelik şiddetin önlenmesinin devlet politikası haline getirilmesinin açık göstergesi olan 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi 4 Temmuz 2006 tarihinde yayınlanmıştır.

AK Parti iktidarında gerçekleştirilen reformlar ve reform süreçleri Türkiye'deki köklü değişiklikleri yansıtmaktadır. Bu değişimlerden biri de; Türkiye'deki kadın kuruluşlarının başta ceza yasası olmak üzere diğer yasal değişimlerde etkili siyasi oyuncular haline gelmeleridir. Ceza yasası kadın kuruluşlarının etkin ve sistemli kampanyasının sonucunda, muhafazakar AK Parti'nin çoğunlukta olduğu meclisten geçirilmiştir. Birçok gönüllü kadın hakları savunucusu da AK Parti milletvekillerinin sivil topluma kulak vermesini ve ele almasını sağlamıştır. Kadınlar ile AK Parti'nin karşılıklı etkileşimleri Türkiye'de kadın haklarının gelişimi açısından önemli bir gelişmedir.

AK Parti döneminde kadının statüsünün yükseltilmesi açısından reform niteliğinde hukuki gelişmeler olmuştur. Ancak bu yasal reformlar Türkiye'de varolan cinsiyete dayalı derin eşitsizliğe odaklanılması gerçeğini unutturmamalıdır. Kadın haklarıyla ilgili yasal düzenlemeler yapmak sorunu çözmek için yeterli değildir, çözüm bu düzenlemeleri yaşanır ve toplum hayatında uygulanabilir noktaya getirmektir. Hukuk, modern toplumlarda reformların başlıca aracıdır. Ancak reformların başarısı hukuku üretenlerin niyetlerine olduğu kadar, uygulayıcıların tutumlarına da bağlıdır. Uygulayıcılar, demokratikleşme sürecini, hukuku üretenlerin iradelerine uygun bir şekilde pekiştirebilecekleri gibi, bu iradeye rağmen engelleme, yavaşlatma veya aksatma gücüne de sahiptirler. Bu anlamda iktidar partisi olarak AK

245 Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, s. 18.

Parti'nin sadece yasaları çıkarması yada değişiklik yapması yeterli olmayıp, uygulanıp uygulanmadığına dair gerekli mekanizmaları oluşturması gerekmektedir, böylece hukuki anlamda kadın erkek eşitliğini sağlamadaki samimiyeti netlik kazanacaktır.

2002 yılı sonrası süreçte özellikle yeni TCK'nın yürürlüğe girmesi ve kadının iş yaşamı ile ilgili yasal değişikliklerin yapılması ile oluşan yeni hukuk düzeni, kadının insan hakları lehine önemli ölçüde gelişmeler içermektedir. Ancak insan hakları “soyut ve teorik” olmadığından , somut pratik yaşama etkili olacak şekilde yorumlanarak uygulanması önemlidir. Yasaların pratik hayata nasıl yansiyacakları, ne şekilde yorumlanıp şekillenecekleri, toplumda kadının statüsündeki değişim sürecini belirleyecektir.

Yirminci yüzyılın sonunda Fatma Nesibe'nin ön gördüğü devrim dünyanın bir çok yerinde gerçekleşmiş ancak Juliet Mitchel*'in “en uzun süren devrim” olarak nitelediği kadının hukuki ve sosyal özgürleşme süreci henüz Türkiye'de tamamlanmamıştır. Yasal durumun sosyal gerçeği yansıttığını göz önünde bulundurursak; Kasım 2006'da İstanbul'da gerçekleşen Dünya Ekonomik Forumu toplantısında Türkiye'nin 115 ülke arasında cinsiyet temelli eşitsizlikler açısından Tunus, Etiyopya ve Cezayir'in ardından 105. sırada yer aldığı açıklanmıştır.²⁴⁶ AK Parti'nin gerçekleştirmiş olduğu yasal düzenlemelere rağmen Türkiye cinsiyet eşitsizliği açısından hemen hemen her ölçüte göre Avrupa ülkelerinin gerisinde yer almaktadır.

246 Ricardo Hausmann, Laura D. Tyson, Saadia Zahidi, The Global Gender Gap Report 2006, *World Economic Forum*, Switzerland 2006, s. 9.

SONUÇ

AK Parti'nin kadına yönelik politikasının iki yüzü bulunmaktadır. Makro düzeyde bakıldığında politik alanlarda değişimci yüzünü görmekteyiz. Bu değişimde AK Parti'nin AB'ye ve Türkiye'de bulunan laik kesime olan ihtiyacının ve kalkınmanın, kadının statüsüyle olan bağlarının izleri mevcuttur. Mikro düzeyde baktığımızda ise Muhafazakar yüzünü; üye ve oy tabanından gelen baskıyı görmekteyiz. Bu iki yüz belirlenirken küreselleşme ve liberal politikaların etkisi unutmamalıdır. AK Parti; Muhafazakarlık, Liberal Politikalar, Kalkınma ve AB'ye uyum süreci içerisinde bir sentez yakalamaya çalışmakta ve kadın politikası buna göre şekillenmektedir.

Kuruluşundan itibaren Milli Görüş çizgisinin devamı olmayan, "değişim" in partisi olduğunu vurgulayan AK Parti, AB ile işbirliği veya ilişkilerinin ötesinde, AB'nin bir parçası olmayı hedeflemektedir. Koşulsuz AB yanlısı tavrı, AK Partiyi İslamcı çevrelerden ayırdığı gibi Türkiye'de cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için gerekli adımları atmasını sağlamaktadır. AB sosyal politikasının temel amaçlarından biri olan cinsler arası eşitliği toplumsal sisteme yansıtmak zorunda olduğunu; kadının eğitim, istihdam, siyaset, hukuk, sağlık ve şiddet alanlarında gerçekleştirmiş olduğu uygulamaları görmekteyiz.

AK Parti'de siyaset alanında kadın-erkek eşitliği temel prensip olmasa da Türkiye'de cinsiyet eşitsizliğinde hızlı değişimin sağlanabileceği tek alanın, kadınların siyasete katılımı olduğunun bilincindedir. Bu anlamda AK Parti başta Başbakan Tayyip Erdoğan olmak üzere kadını, Kadın Kolları ve Yerel Yönetimler alanında siyasete katma çabası içerisinde. Başbakan Tayyip Erdoğan parti teşkilatı ve yönetimde kadının temsilinin önemini her fırsatta vurgulamaktadır. AK Parti kendi muhafazakarlığını ve kalıplarını Kadın Kollarındaki faaliyetleri ile ve kadını yerel yönetimlere katma çabası olarak gösterilebilecek Siyaset Akademisi ile zorlamaktadır. AK Parti Kadın Kolları, bir çok kadın için kendilerini geliştirebildikleri, sosyalleştikleri en önemlisi siyasete aktif olarak katılabildikleri bir alan olmaktadır. AK Parti'nin kadın Milletvekillerinin nitelikleri bellidir, Kadın Kollarında çalışanlardan direk olarak Milletvekili çıkması beklenmemektedir. Ancak

AK Parti, kadını siyasete katma çabasını Kadın Kolları ile başlatıp, yerel yönetimlerde devam ettirme çabasındadır. Kadınları milletvekilliğinden çok yerel yönetimlerde yer alması için desteklemektedir. Yerel Yönetimde etkin olabilmek için oluşturulmuş olan Siyaset Akademisindeki eğitim sürecinin sonunda, 2009 Yerel Seçimlerinde Belediye Başkanlarının ve Belediye Meclis Üyelerinin yüzde kaçının kadın olacağı yada aday gösterileceği AK Parti'nin kadınları siyasal yaşama katma konusundaki samimiyetini gösterecektir. Partinin Kadın Kollarına olan desteğini, parti çıkarları doğrultusunda verdiği bir gerçektir, ama bunu yaparken Kadın Kolu, gelecekte kadınların yükselmesi için bir basamak olmaktadır.

AK Parti'nin kadın politikasına göre, kadın mutlaka siyasette aktif olarak rol almalıdır. Ancak bunu yaparken muhafazakar değerler çerçevesinde asla ailesini ihmal etmemeli ve beklenti içine girmemelidir. Nitelikli kadınlar üst kademelere yükelebilirken, diğer kadınların çalışma pratiklerini geliştirmeleri ve dönüşümü beklmeleri gerekmektedir. Parti yönetimine göre kadınlar zamanla siyasette daha da aktif olacaklardır. Bu yukarıdan zorlama ile değil, zaman içinde değişerek ve dönüşerek olacaktır. Kadınların toplumsal yaşama nitelikli katılımlarını sağlamak için, sürekli ve kaçınılmaz gelişme, değişim ve dönüşüm ilkesinin benimsenmesi AK Parti Kadın Kolları misyonunun tamamlayıcı unsuru olarak görülmektedir. Tabi ki bu dönüşüm yaşanırken aile, ahlak ve gelenekler gibi muhafazakar değerlerden taviz verilmeyecektir.

AK Parti içerisinde kotaya karşı olanlar olduğu gibi destekleyenler de bulunmaktadır. Partinin genel çizgisine bakıldığında; siyasette nicelik değil, nitelik önemlidir, parti tarafından kadınlara haksızlık olarak görülen kota niteliksiz kadınların meclise girmesini sağlayacaktır. Bu nedenle AK Parti, programında ve tüzüğünde kotaya yer vermediği gibi Anayasa'ya konmasına da şiddetle karşı çıkmaktadır. Kota'nın, kadınları güçsüz olarak kabul etmek anlamına geldiğini belirten AK Parti, bazı uygulamaları ile kota çeşitlerinden birini hayata geçirmeye çalıştığını göz ardı etmememiz gerekir. Bunun yanında Partinin genel başkanı olan Başbakan Tayyip Erdoğan'ın kadınlara olan desteği yadsınamaz.

Partinin kadına yönelik uygulamaları ve çıkarmış olduğu yasalarda amacı Türkiye’de cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak, AB ve STK’ların taleplerini yerine getirmektir. Ancak bunlar yüzeysel değişimler olmayıp, parti tarafından içselleştirilmeye çalışılmaktadır.

AK Parti’nin kadının eğitimi konusundaki ısrarı aileye verdiği önemden de kaynaklanmaktadır. Ancak diğer İslamcı partilerdeki gibi kadının eğitilmiş olmasının istenmesinin tek nedeni olarak gösterilmesi mümkün değildir. Koşulsuz AB yanlısı tavrı AK Partiyi İslamcı çevrelerden ayırdığı gibi Türkiye’de cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için gerekli adımları atmasını sağlamaktadır. Bu adımlardan biri de kadının eğitimi konusunda gösterdiği çabadır. Muhafazakar kesim “gelenekselci” bir kapalılıkla kadını her zaman eve yakıştırır ve kısıtlı bir eğitimle bırakır. AK Parti ise eğitimde cinsiyetçiliği ortadan kaldırmaya çalıştığı gibi en iyi seviyede kadınlara eğitim vermeyi hedeflemektedir.

AK Parti’nin emeğe ve cinsiyet eşitsizliği konusuna yaklaşımı ile ekonomik programı kadınların istihdama katılmasına ya da istihdam edilen kadının haklarının korunmasına çok elverişli değildir. Programında, kadınların çalışma hayatı, çocuk ve aile sorumluluklarının dikkate alınarak sosyal güvenlik ve çalışma koşullarını iyileştireceğini belirten AK Parti liberal politikaları gereği daha çok piyasanın taleplerine duyarlı bir hükümet haline gelmiştir. Emek ekseninden çok, piyasa ve sermaye eksenli bir yaklaşım gösteren AK Parti, Muhafazakarlığı sebebiyle kadının çalışma yaşamını aile bağlamında ve daha çok geleneksel cinsiyet rolleri üzerinde temellendirmektedir. Ancak kadını eve kapatmak, istihdamdan uzak tutmak gibi bir iddiası mevcut değildir. Aksine piyasa olanakları içerisinde, daha çok piyasanın haklarını ve aile bütünlüğünü koruyarak istihdama katılmasını istemektedir. AB’ye uyum sürecinin kadının istihdamı önündeki engellerin ve cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırılarak tamamlanacağını farkındadır. Ev kadınlarının ürettiklerini satarak istihdam içinde yer almasını sağlaması, ev kadınlarına sosyal güvence sağlaması bu anlamda olumlu adımlardır.

Muhafazakarlığı sebebiyle ailenin korunmasını ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesini ön planda tutan AK Parti, Kadın Sağlığı ve Üreme Sağlığına büyük önem vermektedir. Bu nedenle AK Parti'nin kadını sağlıklı olmalı ve her türlü sağlık hizmetine kolayca ulaşabilmelidir. Kadının doğuracağı ve bakacağı çocuklar, kadın sağlıklı olduğu sürece sağlıklı olacağı düşüncesi AK Parti de yaygındır. Mümkün olduğunca çok çocuk doğuran kadın ve bebeğinin her türlü sağlık hizmetine ulaşması sağlanmaktadır. Böylece mutlu bir ailenin temeli atılmış olacaktır. AK Parti'nin neo-liberal politikaları en çok kadını etkilese de Partinin kadın sağlığına ve genel olarak sağlık hizmetlerine büyük önem verdiğini görmekteyiz. Kadınların kendi bedenlerini kendilerinin kontrol edebilmesi açısından, kadın sağlığını ilgilendiren, doğum kontrol yöntemlerinin kullanımı, kürtaj, evlenme yaşı gibi olgular AK Parti tarafından muhafazakarlığı çerçevesinde değerlendirilmekte ve cinselliği denetlenmektedir. Ancak İslami çevrelerde olduğu gibi salt “anne” olarak değil, öncelikle bir birey olarak kadının sağlığı ele alınmaktadır.

Kalkınmanın ve AB'ye uyum sürecinin kilit noktalarından biri olan Kadın-erkek arasında eşitliği sağlamak şu an için AK Parti'nin tek hedefi değildir. Ancak AK Parti başta da belirttiğimiz gibi değişimin kadından geçtiğinin de farkındadır bu nedenle temel göstergeler bağlamında kadın erkek eşitliğini sağlamak, kadının statüsünü yükseltmek açısından olumlu gelişmeler kaydetmekte ve İslami kalıpları zorlamaktadır.

AK Parti'nin kadın politikasına göre; kadının mutlak suretle eğitilmiş olması, beden denetimini gerçekleştiremese de her türlü sağlık imkanına kavuşmasının sağlanması, piyasa koşulları el verdiği sürece, hiç olmazsa evde ürettiklerini değerlendirerek istihdama katılması ve en önemlisi şiddete katıyetle maruz kalmaması gerekmektedir. AK Parti değişim ve gelişim için; muhafazakarlık, liberal politikalar, kalkınma ve AB'ye uyum süreci içerisinde bir sentez yakalamaya çalışıyor, tüm kesimler tarafından yakalanmak zorunda bırakılıyor.

AK Parti iktidarı boyunca kadınların Batılılaşmanın ve modernleşmenin taşıyıcılığı rolü devam ettirilmiş, aynı zamanda AK Parti kadın ve kadının haklarının değişimini, daha da önemlisi İslamcılarının aksine kadının özgürleşmesini isteyerek,

kadını AB'ye girişin anahtarı olarak görmektedir. Diğer taraftan AK Parti kadın imgesi sayesinde kamusal alanın ahlaki kontrolünü ve İslamileştirilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Daima kamusal alanın önemli bir simgesi, Laiklerle İslamcılar arasında çarpışma alanı olan “Kadın”ın AK Parti ile beraber sentezin kilit noktası haline gelmiştir.

Merkez seçmen kitlesini özellikle Orta Anadolu'nun muhafazakarlarının oluşturduğu bir parti olan AK Parti, kadının statüsünü yükseltmede ve kamusal alana katılımını sağlamada samimi olduğunu kadına yönelik uygulamaları ortaya koymuş, yapılan yasal değişikliklerle kadın hakları yönünde önemli mesafe kaydedilmiştir.

KAYNAKÇA

ACAR, F., “İslamcı İdeoloji’de Kadın”, *Çağdaş Türkiye’de İslam, Din, Siyaset, Edebiyat ve Laik Devlet*, Der : Richard Tapper, İstanbul : Sarmal Yayınevi, 1991, ss. 205-236.

ACAR, F., “Türkiye’de İslamcı Hareket ve Kadın”, *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, Der : Ş. Tekeli, İstanbul : İletişim Yayınları, 1993, ss. 79-101

AKDOĞAN, Y., *Siyasal İslam Refah Partisi’nin Anatomisi*, İstanbul : Şehir Yayınları, 2000.

AKIN, A: BAHAR, Ö. Ş., “Dünyada ve Türkiye’de Kadın Sağlığının Durumu”, *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*, Ed : Ç. Güler, L. Akın, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2006.

AKIN, A: DEMİREL, S., “Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri”, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 4, ss. 73-82. <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/494.pdf>

ALTUNAY, A: ARAT, Y., *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Raporu*, İstanbul, 2007.

ARAT, Y., *Political Islam in Turkey and Women’s Organisations*, İstanbul : Tesev Yayınları, 1999.

ARIN, T., “İktisat Kuramının Kadın Sorununa Bakışı”, *Her Yönüyle Türkiye’de Kadın Olgusu, Kadın Gerçeğine Yeni Yaklaşımlar*, Haz: N. Arat, İstanbul : Say Yayınları, 1992, ss. 165-183.

ARSEL, İ., *Şeriat ve Kadın*, İstanbul : Kaynak Yayınları, 1988.

ASAN, A., *Sabah Gazetesi*, 08 Şubat 2008.

Adalet ve Kalkınma Partisi, *Kalkınma ve Demokratikleşme Programı*, Ankara : AK Parti Genel Merkezi, 14 Ağustos 2001.

Adalet ve Kalkınma Partisi *Tüzüğü*, Ankara : AK Parti Genel Merkezi, 2006.

Adalet ve Kalkınma Partisi *Seçim Beyannamesi*, Ankara : AK Parti Genel Merkezi, Haziran 2007.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkez Kadın Kolları Faaliyet Raporu, Ankara : AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, 2007.

Adalet ve Kalkınma Partisi ve Türk Siyasetinde Kadın, Ankara : AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, 2007.

“AK Parti Her İlden En Az Bir Kadın Milletvekili Aday Gösterecek”, *Sabah Gazetesi*, 10 Mart 2007.

AK Parti, Sosyal Politika Uygulamaları 1, Ankara : Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, 2007.

AK Parti, Sosyal Politika Uygulamaları 2, Ankara : Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, 2007.

“AK Parti’li Kadınlardan Hemcinslerine Marka”, *Sabah Gazetesi*, 5 Ocak 2007.

“AK Parti’de Kadına Kota Yok”, *Milliyet Gazetesi*, 5 Ocak 2004.

“AK Parti’nin Sürpriz Kadın Adayları”, *İnternet Haber*, http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=85736, Erişim Tarihi : 21 Mayıs 2007.

AK Parti İstanbul İl Yönetim Kurulu Kadrosu, <http://www.akpartiistanbul.com/eteskilat.aspx?gorevid=17&d=0>

AK Parti İstanbul İl Yürütme Kurulu Kadrosu , <http://www.akpartiistanbul.com/eteskilat.aspx?gorevid=111&d=0>

AK Parti Sosyal Politikalar, Ankara : AK Parti Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı, www.akparti.org.tr/arge/seminer/sbe04_sosyal_politikalar

Ankara Ticaret Odası, İşsizliğin Acı İlacı: Kayıt Dışı İstihdam Raporu, <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1370&l=1>, Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2007.

“Anayasa Taslağının Tam Metni”, *Radikal Gazetesi*, 12 Eylül 2007.

ARIN, C., “Kadın Sığınma Evi Mi, Cezaevi Mi?”, <http://www.ntvmsnbc.com/news/436309.asp> , Erişim Tarihi : 21 Şubat 2008.

BABACAN, N., “AK Parti’den En Az 50 Kadın Vekil”, *Hürriyet Gazetesi*, 4 Nisan 2007.

“Başbakan 3 Çocuk Doğurun Diyor Ama...” *Hürriyet Gazetesi*, 08 Mart 2008.

BEAUVOİR, S., *Kadın “İkinci Cins”*, Çev : B. Onaran, İstanbul : Payel Yayıncılık, 1993.

BERKTAY, F., “Kimlik Politikasının Sınırları ve İslamcı Kadın Kimliği”, *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul : Metis Yayınları, 2003, ss. 112-130.

- BERKTAY, F., “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Feminizm”, *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul : Metis Yayınları, 2003, ss. 88-111.
- BERKTAY, F., “Türkiye’de Kadın Hareketi, Tarihsel Bir Deneyim”, *Kadın Hareketinin Kurumsallaşması Fırsatlar ve Rizikolar*, Çev : M. Akkent, İstanbul : Metis Yayınları, 1994, ss. 18-28.
- BHASIN, K., *Ataerkil Sistem : Erkeklerin Dünyasında Yaşamak*, Çev : A. Coşkun İstanbul: Kadımlarla Dayanışma Vakfı Yayınları, 2003.
- Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu, Ankara : T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2005.
- BORA, A., “Bardağın Dolu Yanı”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 163/164, 2002, ss. 87-88.
- BORA, A., *Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İstanbul : İletişim Yayınları, 2005.
- BORA, T., “Analar, Bacılar, Orosular : Türk Milliyetçi Muhafazakar Söyleminde Kadın”, *Şerif Mardin’e Armağan*, Der : Ahmet Öncü, Orhan Tekelioğlu, İstanbul : İletişim Yayınları, 2005, ss. 240-253.
- CONNEL, R. W., *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, Çev : C. Soydemir, İstanbul : Ayrıntı Yayınları, 1998.
- ÇAKIR, R., “Milli Görüş Hareketi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 6 : İslamcılık*, Ed : M. Gültekingil, T. Bora, Y. Aktay, İstanbul : İletişim Yayınları, 2004, ss. 543-575.
- ÇAKIR, R., “Dindar Kadının Serüveni”, *Birikim Dergisi*, Sayı 137, 2000, ss. 27-35.
- ÇALIŞLAR, O., *İslam’da Kadın ve Cinsellik*, İstanbul : Güncel Yayıncılık, 2005.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Reformu, Plan Bütçe Komisyonunda Kabul Edildi, http://www.calisma.gov.tr/article.php?article_id=421, Erişim Tarihi : 7 Mart 2008.
- ÇUBUKÇU, Nimet. Temmuz 2006, “içinde”, ESI 2007, “Sex and Power in Turkey: Feminism Islam and Maturing of Turkish Democracy” European Stability Initiative, s. 30.
- ÇAYIR, K., “İslamcı Bir Sivil Toplum Örgütü : Gökkuşuğu İstanbul Kadın Platformu” *İslam’ın Yeni Kamusal Yüzleri : İslam ve Kamusal Alan Üzerine Bir Atölye Çalışması*, Der : N. Göle, İstanbul : Metis Yayınları, 2000.
- “Dayağın Cezası Yok”, *Sabah Gazetesi*, 17 Mayıs 2006.
- DEMİR, H., *İslamcı Kadının Aynadaki Sureti*, İstanbul : Sel Yayıncılık, 1998.

DEMİRBİLEK, S., “Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi”, *Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar*, Sayı: 511, Cilt 44, 2007.

DEMİRDİREK, A., “In Pursuit Of The Ottomon Womensmovement”, *Deconstructing Images of The Turkish Woman*, Ed : Z. Arat, Palgrave, Newyork : 1999, ss. 65-83.

Hane Halkı Anketi, İstihdam Edilenlerin Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılık Durumu, Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü, 2006.

Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu , Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü, 2006.

Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Taksim/Esas No:1/510, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu, 23. Dönem, 2. Yasama Yılı, 14 Ocak 2005.

Devlet Memurlarına Doğum Sebebiyle Verilecek İzinler Hakkında Tebliğ, Tebliğ No: 2004/3, Tebliğ Tarihi : 26 Ağustos 2004, Devlet Personel Başkanlığı.

DEMİR, Ö : ACAR, M., *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ankara : Vadi Yayınları, 2000.

DİKMEN, M., *İslam'da Kadın Hakları*, İstanbul : Cihan Yayınları, 1983.

DİLİPAK, A., *Bir Başka Açıdan Kadın*, İstanbul : Risale Yayınları, 1990.

“Din Zannedilen Törenin Kendisidir”, *Sabah Gazetesi*, 21 Kasım 2006.

DOĞAN, Y., *Muhafazakar Demokrasi*, Ankara : AK Parti Yayınları, 2003.

ECEVİT, Y., “Çalışma Yaşamında Kadın Emeğinin Kullanımı ve Kadın-Erkek Eşitliği”, *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş : Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset*, No: 2000-12/290, İstanbul : Tüsiad Yayınları, 2000, ss. 119-196.

“En Az 3 Çocuk Doğurun”, *Hürriyet Gazetesi*, 7 Mart 2008.

ERDEM, B : ÇEVİK, R., “Kadınlar Önce Yerel Siyaseti Öğrenecek”, *Zaman Gazetesi*, 21 Ekim 2007.

“Erdoğan’ın Dileği: Üniversite de Başörtüsü”, *Radikal Gazetesi*, 06 Eylül 2007.

“Erdoğan’ın Gelini 17 Yaşında idi”, *Sabah Gazetesi*, 08 Ağustos 2003.

ERDOĞDU, S., “Sosyal Politikada Değişim ve Sosyal Güvenlik Reformu”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 30, Sayı 252, Güz 2006, ss. 211-236.

ERGÖÇMEN, B. A: GÖÇMEN, Y., “Doğum Öncesi Bakım ve Doğuma Yardım”, *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003*, Ankara : Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı

Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, 2004, ss. 119-131.

“Eski Milletvekili Ürün'e 6 Ay Hapis”, *Zaman Gazetesi*, 13 Mayıs 2008.

“Eşi Çalışmayana Daha Yüksek Zam” *Milliyet Gazetesi*, 19 Ekim 2004.

“Siyaset Yerelde Başlar Sloganıyla Yerel Yönetimler Akademisi Başlıyor”, <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/haber.asp?id=152>, Erişim Tarihi : 3 Ocak 2008.

Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi : 14/07/2004, Yayınlandığı Resmi Gazete Sayısı : 25522.

Genç Müsiad Derneği, “4. Yerel Yönetimlerde Kadın Şurası'na Katıldık”, <http://www.gencmusiad.org.tr/gm/icerik.aspx?version=6&tıp=etk&n=527&p=3> , Erişim Tarihi: 3 Kasım 2007,

GÜL, S. S., “22 Temmuz Seçiminin Galibi Kim? Bıyıklı Kadınlar Mı Yoksa Eril Siyaset Mi”, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, ss. 1-26.

GÖÇ, İ : ÖZDEMİR, E., “Doğurganlık” , *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003*, Ankara : Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, 2004, ss. 46-60.

GÖLE, N., “Modernist Kamusal Alan ve İslamcı Ahlak”, *İslam'ın Yeni Kamusal Yüzleri : İslam Ve Kamusal Alan Üzerine Bir Atölye Çalışması*, Der : N. Göle, İstanbul : Metis Yayınları, 2000, ss. 19-40.

HASPOLAT, E., “Siyasal İslam ve İslamcı Kadının Kamusal Alana Katılımı”, *Eğitim, Bilim ve Toplum Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 17, Kış 2006-2007, ss. 4-21.

HAUSMANN, R : TYSON, L., D : ZAHİDİ, S., The Global Gender Gap Report 2006, *World Economic Forum*, Switzerland, 2006.

İŞİK, N., “Kadınlar Kadın Hareketi ve 3 Kasım Süreci”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 163/164, Kasım Aralık 2002, ss. 89-93.

<http://www.saglik.gov.tr/tr/belgegoster.aspx?f6e10f8892433cff71be64510f6c8bc9896f9ec5a003e1bc>

İNSEL, A., “AK Parti'nin Piyasa Toplumu Hedefi”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 184/185, Ağustos-Eylül 2004, ss. 19-28.

İNSEL, A., “Kadın Üzerine İktidar Mücadelesi”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 137, Eylül 2000, ss. 22-26.

Kadınlar Siyasette, *Türkiye Bülteni*, Sayı : 3, Ağustos 2003.

İstatistiklerle Kadının Durumu, , Ankara : T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2004.

İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı, Sunuş Tarihi : 28 Nisan 2004, T.C. Başbakanlık Kanunlar Ve Kararlar Genel Müdürlüğü Sayı : 1544/1854.

Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 09/08/2004, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı : 25548.

“Kadın Bakanın Acı İtirafı”, *Sabah Gazetesi*, 21 Ocak 2005.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolü, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2001.

KANDİYOTİ, D., “Cinsiyet Roller ve Toplumsal Değişim”, *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul : Metis Yayınları, 1997.

KANDİYOTİ, D., “Kadınlar ve Hane içi Üretim”, *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul : Metis Yayınları, 1997.

KARACA, N. B., “Gözü Tamamen Açık...”, *Zaman Gazetesi*, 20 Şubat 2008.

“Keşke Raunda Olsak”, Uçan Süpürge Kadın Haber Sitesi, http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&task=view&id=3928&Itemid=72, Erişim Tarihi : 3 Ekim 2007.

KOÇ, H., “AK Parti Manifestosu Aşırma Çıktı”, *Pazartesi Dergisi*, Sayı 88, Mart 2004, ss. 8-9.

KORAY, M., *Sosyal Politika*, İstanbul : İmge Yayınevi, 2005.

KÜÇÜK, N. T., “ İdeolojik Bir Örtü: Geleneksel ve Modern Kadın İkililiği”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 59, Mart 1994, ss. 58-78.

Maliye Bakanlığında: Gelir Vergisi Genel Tebliği, Resmî Gazete Sayı: 26720.

TÜRK, M., “4857 Sayılı İş Yasası” http://halksagligi.med.ege.edu.tr/seminerler/2003-04/isyasasi_mt, Erişim Tarihi : 5 Nisan 2003.

MICHAUD, Y., *Şiddet, Yeni Yüzyıl Kitaplığı*, Çev : C. Muhtaroglu, İstanbul : İletişim Yayınları, 1991.

MİNİBAŞ, T., “Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu”, *Kadın Gerçeklikleri*, Haz : N. Arat, İstanbul : Say Yayınları, 1996, ss. 173-191.

OLGUN, A., “Kadınlar Haklarını Onlardan Öğreniyor”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 17 Ocak 2006.

ÖNAL, G., “Her Yer Etiler Değil”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Mayıs 2004.

ÖZBAY, F., “Kadının Statüsü ve Doğurganlık”, *Türkiye’de Kadın Olgusu*, Haz : N. Arat, İstanbul: Say Yayınları, 1992, ss. 147-165.

ÖZCAN, Z., “Siyasetin Kadınlı İmtihanı”, *Aksiyon Dergisi*, Sayı: 653, Yıl: 12, ss. 17-20.

ÖZZEHİNLİ, Y., 21 Temmuz 2006, “içinde” TÜR, Özlem;; ÇITAK, Zana. “AK Parti ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakârlık Ve Türban”, *Mülkiye Dergisi*, Sayı 252, Cilt: 30, Güz 2006, ss. 259-274.

Pekin + 5 Siyasi Deklarasyonu Ve Sonuç Belgesi, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Ankara : T.C. Başbakanlık Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2003.

“Siyaset Akademisi Yerel Yönetimler Programı Başladı”, http://www.rte.gen.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=81&Itemid=1&date=2008-12-01, Erişim Tarihi: 3 Şubat 2008.

Recep Tayyip Erdoğan’ın Ankara’da AK Parti Tarafından Düzenlenen 3 . Yerel Yönetimlerde Kadın Şurası Konuşması http://www.haber7.com/haber.php?haber_id=230415, Erişim Tarihi : 27 Mart 2007.

“Recep Akdağ’dan “3 Çocuk Doğurun”a Destek”, *Sabah Gazetesi*, 11 Mart 2008.

RURİ, I., “Savaş Hala Savaş”, *Feminist Çerçeve Feminist Kadın Çevresi*, No : 181 Militarizm Dosyası, 8 Mart 2005, ss. 145-182.

Saadet Partisi Web Sitesi, <http://www.sp.org.tr/>

SARI, M : TARTICI, R : KALKAN, C., *UNPD Türkiye’de Siyaset ve Kadın Kamuoyu Araştırması Raporu*, İstanbul, 2006.

SARIHAN, Ş: ERTEKİN, H. Ö : YEŞİL, Z. D: AYAZ, Ö: ATAMAN, N., *Türk Kanunu Kadınlara Neler Getiriyor?*, Ankara : TCK Kadın Platformu, 2005.

SAVRAN, G. A., *Beden Emek Tarih : Diyalektik Bir Feminizm İçin*, İstanbul : Kanat Kitap, 2004.

SAYIN, A., *Kota El Kitabı : Geçici Özel Önlem Politikası : Kota*, Ankara : Yalçın Matbaacılık, 2007.

“Siyaset Akademisi Başlıyor”, *İhlas Haber*, 4 Ocak 2008.

Seçim ve Teşkilat, AK Parti Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı, www.akpartiarti.org.tr/arge/seminer/sbe05_secim_teskilat.

Siyaset ve Kalite Yönetimi, Ankara : AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı, 2007.

Sosyal Güvenlik Reformu Yasa Tasarısı Kitapçığı, Ankara : T.C. Başbakanlık Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2008.

Sosyal Güvenlik Reformu; Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ankara: T.C. Başbakanlık Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2005.

SOYASLAN, D., Bu Devirde Bu Kafa: Tecavüz Edenle Evlenir “Haydi Hayırlısı Derdim”, *Milliyet Gazetesi*, 25 Ekim 2003.

SÖYLENMEZ, H., “Güneydoğulu Kızlar Neden Ak Parti’ye Oy Verdi?”, *Aksiyon Dergisi*, Sayı: 663, Yıl: 12, ss. 23-27.

STEPHAN, K., “Low Schooling For Girls, Slower Growth For All? Cross-Country Evidence On The Effect Of Gender Inequality In Education On Economic Development,” *The World Bank Economic Review*, Cilt: 16, Sayı: 3, Yıl: 2002.

SUMAN, D., “Feminizm İslam ve Kamusal Alan”, *İslam’ın Yeni Kamusal Yüzleri*, Der : N. Göle, İstanbul : Metis Yayınları, 2000.

SUNAR, L: BÜYÜKÇORAK, N., Nimet Çubukçu Röportajı, *Kadın Çalışmaları Dergisi : Aile İçi Şiddet Özel Sayısı*, Cilt: 2, Sayı: 4, 2007, ss. 79-85.

Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, Ankara : T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2007.

ŞAHİN, Fatma. Haziran 2006, “içinde”, ESI 2007, “Sex and Power in Turkey: Feminism Islam and Maturing of Turkish Democracy” European Stability Initiative, s. 31.

TANSEL, A., “İktisadi Kalkınma Ve Kadınların İşgücüne Katılımı: Türkiye’den Zaman-Serisi Kanıtları Ve İllere Göre Yatay Kesit Kestirimleri”, ERC Working Paper Series, Ankara : 2001.

Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çalışma Yıllığı, Ankara : T.C. Sağlık Bakanlığı, 2006.

TEKELİ, Ş., “Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Yeri”, *Türk Toplumunda Kadın*, Der : N. A. Unat, Ankara : 1979, ss. 375-396.

TEKELİ, Ş., *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, İstanbul : Birikim Yayınları, 1982.

“Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Kaçınılmaz”, *Radikal Gazetesi*, 08 Mayıs 2008.

Toplantı Konuşmaları, Ankara : AK Parti Sosyal İşler Başkanlığı, 2006.

TOKTAR, E., “Erdoğan Ceza Aldığında ‘Oh’ Çekiyorlardı”, *Akşam Gazetesi*, 15 Ocak 2008.

Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, Ankara : T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006.

TOPALOĞLU, B., *İslam’da Kadın*, İstanbul : Yağmur Yayınevi, 1984.

TUKSAN, A. A., “Kadın Bakış Açısı İle Yeni Türk Ceza Kanunu”, <http://www.istanbulbarosu.org.tr/komisyonlar/khkom/ktck.doc>, Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2005.

TURAN, İ., “Siyasal İdeoloji Olarak İslam ve Milliyetçilik” *Çağdaş Türkiye’de İslam Din, Siyaset, Edebiyat ve Laik Devlet*, Der: R. Tapper, İstanbul : Sarmal Yayınevi, 1991, ss. 39-69.

TÜR, Ö : ÇITAK, Z., “AK Parti ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 252, Yıl: 2006, ss. 259-274.

Türk Tabipleri Birliği Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Sağlık Raporu*, <http://www.ttb.org.tr/index.php/haberler/tuem-haberler-blog/44-yeni-raporlar/945-qtuerkiyede-toplumsal-cinsiyet-kadn-ve-salkq-rapor>, Erişim Tarihi : 07 Mart 2008,

Türkiye Sağlık İstatistikleri, İstanbul : Türk Tabipleri Birliği Yayınları, 2005.

Türkiye’de Kadının Durumu, , Cilt/Kopya: 1, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Ve Genel Müdürlüğü Yayınları, 2008.

“Uçan Süpürge Haber Merkezi”, Uçan Süpürge Kadın Haber Sitesi, http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&task=view&id=4152&Itemid=78, Erişim Tarihi : 12 Ocak 2008.

ÜNALAN, T : KOÇ, İ : TEZCAN, S., “Aile Planlaması”, *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı Ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı, ss. 61-80.

ÜNVER, F., 14 Temmuz 2006, “içinde”, TÜR, Özlem : ÇITAK, Zana. “AK Parti ve Kadın : Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 252, 2006, ss. 259-274.

ÜŞÜR, S. S., “Radikal İslamcı İdeoloji ve Kadının Kimliği Sorunu”, *11. Tez Kitap Dizisi Sayı : 9 Marksizm ve Feminizm*, İstanbul : Belge Yayınları, 1989, ss. 80-88.

WHITE, J. B., *Islamist Mobilisation in Turkey : a Study in Vernacular Politics*, University Of Washington Press, 2002.

“Yaşlısına Bakana Asgari Ücret”, *Engelliler Gazetesi*, 5 Ocak 2008.

Yeni Türk Ceza Kanunu, İstanbul : Seçkin Yayınevi, Ekim 2004.

YETER, R., “İHL'ler Olmasaydı Biz Okuyamazdık”, *Yeni Şafak*, 3 Temmuz 2005.

YUMUŞAK, İ., “Kadın Eğitiminin Ekonomik Analizi”, *CeterisParibus.Net*; Ekonomistlerin Kaynak Sitesi, ss. 139-150.

ZERENAY, N., 18 Temmuz 2006, “içinde”, TÜR, Özlem : ÇITAK, Zana. “AK Parti ve Kadın : Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 252, 2006, ss. 259-274.

ZÜRCHER, E. J., *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul : İletişim Yayınları, 2000.

4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, Kabul Tarihi : 09/01/2003, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 10/08/2003, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 25195.

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi : 14/01/1998, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 17/01/1998, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı : 23233.

4857 Sayılı Yeni İş Kanunu, Kabul Tarihi : 22/05/2003, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4857.html>, Erişim Tarihi : 06 Haziran 2003.

ÖZGEÇMİŞ

Işıl NARİN 09 Kasım 1983 tarihinde Bursa'da dünyaya geldi. Bursa'nın İlçesi olan Orhangazi'de İlköğrenimi Alitekin İlkokulu'nda, ortaokul ve Liseyi Eyüp Topçu Anadolu Lisesinde tamamladı. 2005 yılında Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi'nden mezun oldu. Mezuniyetinden sonra özel bir şirkette çalışmaktadır.